

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Battal Pehlivan

ALEVİ-BEKTAŞİ DÜŞÜNCESİNE GÖRE

ALLAH

4. BASKI

Battal Pehlivan
Alevi-Bektaşı Düşüncesine Göre
ALLAH

Bu kitabın yayın hakları
Pencere Yayınlarına aittir
Birinci Baskı: Yaprak Yayınları
İkinci Baskı: Pencere Yayınları Mayıs 1994
Üçüncü Baskı: Ekim 1995
Dizgi: Yüksel Atatunç
Kapak: Bahri Çakır
Baskı: Doyuran Matbaası
Cilt: Gürkan Ciltevi

ISBN 975-7814-15-6

PENCERE YAYINLARI: 36

Pencere Yayınları

Salkımsöğüt Sok. 2/4 Cağaloğlu- İSTANBUL
Tel: (0212) 513 27 17

Battal Pehlivan

**Alevi-Bektaşı Düşüncesine Göre
ALLAH**

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
Önce Bir Öykü	9
Tasavvufa Göre Tanrı	16
Müsahtiplik Olayı ve Kadın - Erkek İlişkisi	28
Tanrı İnsan İlişkisi	38
Alevilerde İbadet	45
Hacı Bektaş'ın Allah'a İlişkin Sözleri	52
Hz. Ali'nin Alevi Bektaşî Düşüncesindeki Yeri	53
Alevi Bektaşî Edebiyatında Allah	57
Allah Ademdedir	59
Ali Allah'tır	61
Allah'ı Yargılayan Şiirler	66
Felek ve Kadere Yönelik Yergiler	68
Alevi Bektaşî Fıkralarında Allah	70
Allah'ın "Adem"de Olduğunu Vurgulayan Şiirler	77
Hz. Ali ile Allah'ın İlişkisini Anlatan Şiirler	91
Allah'a Övgü Şiirleri	97
Allah'ı Yargılayan Şiirlerden Örnekler	109
Felek ve ya Kadere Yönelik Yergi Şiirleri	135
Çeşitlemeler	140
Alevi Bektaşî Fıkralarından Örnekler	150
Kaynakça	166

ÖNSÖZ

Son yıllarda Alevilik-Bektaşilikle ilgili pek çok kitap yayınlandı. Dergi ve gazeteler de, sayfalarında yıllarca kapalı kalan bu konuya- önemli ölçüde yer verdiler. Bütün bu çalışmalar fazlasıyla ilgi gördü. Böylece Alevilik konusu, değişik yönleriyle anlatılmış oldu ve sıra artık işin detayına geldi.

Nasıl ki, Aleviler hakkında sayısız "safсата" üretilmişse (mumsöndü... gibi); onlar için "Allah'ı tanımıyorlar" şeklinde sözler de sarfedilmiştir. Oysa Aleviler, Allah'ı yalnız tanımakla kalmaz; O'nu dehşetli bir şekilde severler. Fakat Aleviler'in, Allah'ın varlığını yorumlama biçimleri, Sünniler'inkine göre farklılıklar göstermektedir. Biz kitabımızda bunu anlatmaya çalıştık.

Alevi-Bektaşiler'in Allah'a bakışını araştırırken, kuşkusuz pek çok kitaptan yararlandık. Fakat dipnotlarla ve dipnot işaretleriyle, gazete yazısı üslubu ile kaleme almaya çalıştığımız, kitabın okunmasını kolaylaştırmak için, metin içinde bunları belirtmedik. Çalışmamıza kaynaklık eden eserlerin ve değerli yazarlarının adlarını kısmen metin içinde kısmen de kitabın sonundaki "Kaynakça" bölümünde toplu halde verdik.

Ayrıca, Alevi ozanlardan, Allah'a dair şiirler ve Tanrı'yla ilgili Bektaşî fıkraları bulacaksınız. Salt bunları okuyarak bile, bu kesimin Allah'la ilgili düşüncesini kavramak mümkün...

Tabii ki, şiirler ve fıkralar bunlardan ibaret değil. Biz, örnek

vermek bakımından ırmaktan bir kova su alırcasına, küçük bir seçme yaptık.

Şiirleri de dört gruba ayırdık:

1- Allah'ın Adem'de olduğunu vurgulayan şiirler,

2- Hazreti Ali'nin, iyi meziyetlerinden dolayı, "Allah olduğunu" anlatanlar,

3- Allah'ı öven şiirler,

4- Allah'ı yargılayan şiirler (Aslında burada eleştirilen şey, Tanrı değil, karşıt görüşlerin Tanrı anlayışıdır)...

5- Bunların dışında bir de, felek'e yönelik yergi şiirleri vardır ki, bunları farklı olarak değerlendirdik. Her ne kadar, zaman zaman kimi ozanlar, felek'i Tanrı gibi göstermişlerse de; gerçekte, yoksul kişinin gücünün üstünde, onu ezen bir varlık olarak (feodal bey veya ağa ya da devleti yöneten egemen güç) anlatılmaktadır.

Bu kitapta, Alevi kültürünün yayılıp, yaşamasına katkı olursa kendimi mutlu sayacağım.

Battal Pehlivan

22 Ekim 1991, Ümraniye

ÖNCE BİR ÖYKÜ

Çocukluğumda, köyümüzden* yedi kişi, "Allah'ı arayıp bulacağız" diyerek yola çıktı. Daha ilk günü köylünün, hısım-akrabanın yoğun tepkisiyle karşılaşan bu insanlar, Allah'ı buluncaya kadar, dünya nimetlerinden elini eteğini çekeceklerdi. Hergün ölmeyecek kadar yiyip içecek ve sürekli Allah'ı çağırarak, çile dolduracaklardı. Evlerinden ayrıldılar ve köyün karşı-sındaki dağa çekildiler...

Yedi kişiden altısı, ancak bir hafta dayanabildi. Herbirisi perişan bir durumda, dağdan inip gündelik yaşamlarına döndüler. Ancak elinizdeki bu kitabın kapığında fotoğrafını gördüğünüz Bektaş emmi (Şih Bektaş), tam 40 gün dağlarda kaldı, mağaralarda ve ağaç kovuklarında yattı. Hergün üç zeytin tanesi ve yeteri kadar su içerek ayakta durmaya çalıştı. O süre içinde kim gidip kendisine, "Bu senin yaptığın deliliktir. Bu işten vazgeç, Allah'ı kim kaybetmiş ki sen bulasın" dediyse, hepsini usulünce reddetti... Bektaş emmi, o zaman oldukça gençti, babayıgitti. Fakat açlıktan öyle zayıfladı ki, yakınları hastalanıp ölecek diye çok korktular...

Şih Bektaş Kırkbirinci günü kendiliğinden köye geldi, kahveye geçip oturdu. Herkes onu görmek için, kahvenin öündeki köy meydanına doldu. Saçı sakalı birbirine karışmıştı. Sessizce oturmuş, şekerli sıcak su içiyordu. Kimisi Bektaş'ın bu haline üzülüyor, kimisi kızıyor, kimisi oldukça duyarsız, kimisi de

* Adana-Ceyhan, Kızıldere Köyü

adeta sevinliyordu. "Allah'la uğraşmanın sonu budur işte!"... Birisi sordu:

-Bektaş efendi, ne yaptın? Allah'ı bulabildin mi?

Bektaş, başını hafifçe kaldırdı, mecali yettiğince seslendi:

-Buldum ya!

Adam kıs kıs güldü. Aklınca onunla eğleniyor!

-Peki neredeymiş, göster de biz de görelim!

-Allah bendeymiş, benimlemiş! Sen onu göremezsin! Senin gönül gözün açık değil!..

Köylünün, Şih Bektaş'ın "Allah bendeymiş, benimlemiş" demesi karşısında atıkları kakhaha sesleri hâlâ kulaklarımdadır. Hatta, gülenler arasında, onunla birlikte Allah'ı aramak için yola çıkan, fakat daha yolun başında geri dönen bir-iki kişi de vardı. Bektaş emminin, köylünün bu bilmezliği karşısında gösterdiği olgunluğu ise hiç unutamıyorum.

Olacak ya, o gün köyde, tasavvufa kafa yorduğu anlaşılan, ilginç görüşlerinden dolayı kendisine "Deli" sıfatı yakıştırılan Rıfat adında birisi de vardı. Yoksulluk nedeniyle yüksek öğrenimini yarıda bırakmış, mühendis olacağı yerde marangoz olmuştu. Marangozluk yaparak yaşamını sürdürüyordu. Sünni bir anababadan dünyaya gelmişti, fakat Alevi gibi yaşıyordu, "Aleviyim" diyordu... Şih Bektaş'ın tam karşısında oturmuş, bütün bu olup bitenleri hayranlıkla, sessizce izliyordu. Bir ara, kısa bir sessizlik hüküm sürdü. Deli Rıfat bu aradan yararlanıp, elini, dizine var gücüyle vurarak haykırdı:

- Allah Allaah!.. Şuna bak yaho!.

Bu kez bütün gözler Deli Rıfat'taydı. "Yine deliliği tuttu" diye homurdananlar oldu. Birisi sordu;

- Hayrola Rıfat efendi, ne oldu? Niye bağırdın?

Deli Rıfat, ilk kez gördüğü Şih Bektaş'a dik dik bakıp şöyle dedi:

-Yaho erenler! Ben Hazreti Ali'yi Arap biliyordum, meğerse Kürt'müş*

Tabii köylüde bir kakhaha daha koptu ki, o kadar olur!

Şih Bektaş, kendisini Allah'a; Deli Rıfat da onu, Hazreti

* Şih Bektaş, Türkmen kökenli Kürt Alevilerden olduğunu söylerdi.

Ali'ye benzetmişti. Hatta ikisini aynı bedende görmüştü. Açıklamasını şöyle yaptı:

"Ali iyilik timsalidir, güzel insandır, dolayısıyla Allah'la beraberdir. Şih Bektaş da güzel insandır, arayıp Allah'ı bulmuştur. O da Allah'la beraberdir. O halde Şih Bektaş, Hazreti Ali'dir. Ali, dün Arap'tı, bugün ise Kürt'tür... Yarın bir Türk meclisinde görülür, öbür gün Zenci meclisinde... Daha sonra da Acem, Habeş, İngiliz, Fransız... Ali, Allah'ı en belirgin şeklinde yansıtan kulların başında gelir... Ali, Arabistan Yarımadası'nda doğmuş olabilir ama o Arap değildir, Kürt de değildir. Ali'yi bir ırka hapsetmek yanlıştır... Çünkü Ali, Allah'ın nurundan varolmuştur..."

Şih Bektaş'la ilgili, son derec ilginç öyküler var. Ancak konumuz bu olmadığı için, üstünde fazla durmayacağım. Onu daha iyi tanıtmak bakımından, çarpıcı bulduğum bir-iki tanesini sizlerle paylaşmak istiyorum.

Birisi şöyle:

Şih Bektaş'ın oğlu Ali, Gaziantep'in İslahiye ilçesine, iş gezisine gitmişti. Kahvehanede otururken, babası yaşındaki biriyle tanıştı. Adam, Şih Bektaş'ı iyi tanıyordu. Birlikte yiyip-içmişliği vardı. Onunla tasavvuf üzerine sohbetler yapmıştı. Oğlunu bulmuşken, son 3 yıldır görmediği, Şih Bektaş'ın neler yaptığını ince ince sorduktan sonra,

-Yaho Ali Efendi. Millet bu dinden bıktı. Güzelim dinimiz ham sofuların elinde perişan bir hal aldı. Kurtarmanın da mümkünatı kalmadı. Elimizden aldılar. Biz de dinsiz kalmaktansa, kendimize yeni bir din kurduk. Yalnız ki, başımızda şöyle akli başta bir adam yok. Babana söyle de, gelip bize yardımcı olsun; başımıza geçip bizi yönetsin, dedi.

Ali, adamı pek ciddiye almadı ama elçiye zeval olmazdı. Köye döndüğünde, durumu olduğu gibi babasına anlattı. Şih Bektaş, adamı anımsadı. Ali'ye sordu:

-Oğlum, sen yine oraya gidecek misin?

-Gideceğim baba.

-O adamı bul. Selamımı ve gözlerinden öptüğümü söyle. Babam, diyor ki, de; "Hastır ulan, köpoğlu köpek. Biz milletin bilmem neresindeki kazığı çıkarmaya çalışırken, bir kazık da biz mi çakalım?"

Şih Bektaş'la ilgili bir başka öykü de şöyle:

İlkbahardı. Yoksul köylü, varsılların tarlalarında, yövmiye ile çapa yapıyordu.

Akşamleyin, yorgun-argın köye döndüler. Kadınlar ev işleri ile uğraşırken; erkekler kahvede oturmuş yakınıyorlardı:

-Yaho el-insaf! Geçen yıl da çapanın yövmiyesi 2.5 liraydı, bu yıl da 2.5 lira. Oysa tuz, bez, yağ, hasılı her birşey pahalandı. İnsan hiç değilse 3 lira yövmiye verir.

Bir köşede tek başına oturup sessizce olanları izleyen Bektaş emmi, birden kükredi:

-Yaho arkadaşlar, gayrı yakınmayı-dövünmeyi bırakın. Kendinize gelin. Artık uyanın. Zırt pırt konuşuyorsunuz. Şimdi, ağa içeriye girse, nutkunuz kurur. Söylediklerinizi duyup, bağırsa; korkunuzdan altınıza işersiniz. Korkak olmayın, hakkınızı arayın. Yarın sabah ağaya "Yövmeyimizi 3 lira yapmazsan, çapaya gelmeyeceğiz" deyin. Ve gitmeyin. Güçbirliği yapın. Hele görün bakalım, yövmiyeniz hemen nasıl artıyor. Adam aydan maraba getirecek değil ya...

Gekçekten de, ertesi gün köylü ağanın işine gitmedi ve yövmiyeleri 3 lira değil, 3.5 lira oldu. Şih Bektaş da, yoksul köylü ile birlikte ağayla diş diş mücadele etti.

O yıllarda, daha ülkemizde grev ve lokavtın adından dahi bahsedilmiyordu.

Bektaş emmi, olayın sıcaklığı yaşanırken, köylüye Şeyh Bedreddin'in şu sözlerini aktardı:

"Tanrı, dünyayı yarattı, insanları bağışladı. Erzak, giyim-kuşam, sürüler, arazi ve bütün toprak, ürünleriyle insanların ortak malıdır. İnsanlar yaradılış ve yaşayışta eşittirler. Birinin servet toplayıp biriktirmesiyle, diğerinin ekmeğe muhtaç kalması, ilahi maksada aykırıdır."

Ve ekledi:

"Akıllı olun ve ilahi maksada aykırı hareket eden ağaya kendinizi sömürttürmeyin!"

Yıllarca, Şih Bektaş'la kavga edildi, eğlenildi, horlandı, mahkemelere verildi. Hatta, yoksul köylüler bile ondan yana olmadılar. Fakat o, kimi zaman tek başına; kimi zaman Deli Rıfat gibi sevenleriyle birlikte, doğru bildiğini, hiç esirgmeden söyledi:

"İyi insan Allah'ın zerresidir. Kötü insan ise şeytanın taa kendisidir. Ben iyi insanım, o halde Allah'ın bir zerresiyim. Ben Allah'ım!.."

Bir gün, başta muhtar olmak üzere, köyden tam 40 kişi Şih Bektaş'ı mahkemeye verdi. Şikayet dilekçelerinde, öne sürdükleri iddialar özetle şöyleydi:

"Şih Bektaş kendisine 'Ben Allah'ım' diyor. Yoksulları var-sıllara karşı kışkırtıyor. Kendisini, bunları yapmaması konusunda uyardığımızda da, bize saldırıyor ve küfür ediyor."

Mahkeme günü, Şih Bektaş ve taraftarları ile davacılar Ceyhan Adliyesi'ne geldiler. Şih Bektaş'ın renkli kişiliğinden dolayı, çok sayıdaki meraklı da adliyenin koridorlarını doldurmuştu.

Mahkeme tarafları dinledikten sonra, Şih Bektaş'ı suçsuz buldu. Çünkü Şih Bektaş son derece etkileyici bir ifade verdi. Yargıç da, bu gibi konulara kafa yoran aydın bir kişi olduğundan, Bektaş emmiyi anladı ve beraatine karar verdi. Ancak küfür etmemesi konusunda, sert bir dille onu eleştirdi:

"Sana küfür yakışmaz!"

Mahkemeyi izleyen Deli Rıfat, beraat kararını duyunca, bir sevinç çığlığı attı ki, o kadar olur. Daha sonra bastonunu havaya kaldırdı vesallaya sallaya şunları söyledi:

"Şimdiden sonra, benim Allah'ıma laf söyleyecek adamın kafasını yararım. Artık hiç kimse Şih Bektaş'a "Allah değildir" diyemez. Çünkü mahkeme, benim Allah'ımın Allah'lığını onayladı..."

Şih Bektaş, ölümünden sonra anlaşılabilirdi!.. Şimdi, mezartaşında şu iki sözcük yazılı:

"Ben Allah'ım!.."

Köylü artık Bektaş emminin düşüncesine derin saygı besliyor. Ve her vesileyle mezarını ziyaret edip, manevi varlığının önünde muhabbetle eğiliyor.

Hallac-ı Mansur da, Seyyid Nesimi de, Yunus Emre de "Allah bendedir... Ben Allah'ım" dememiş miydi? Onlar da öldükten sonra anlaşılmadılar mı?

Yunus Emre'deki şu felsefeye bakın:

Kâbe ve put iman benim
Çark vuruban dönen benim
Bulut olup göğe ağan
Yağmur olup yağan benim

Yaz yaratıp yer donatan
Gönlümüz evi hanedan
Hoşnut ata ve anadan
Kulluk kadrin bilen benim

Yıldırım olup şakıyan
Kakıyıp nefsin dokuyan
Yer karasında borküyen
Şol ağulu yılan benim

Hamza'yı kaftan aşırın
Elin ayağın şaşırın
Çokları tahttan düşüren
Hikmet ıssı sultan benim

Et ve deri sünük çatan
Cismeyleyip diri tutan
Hikmet beşiğinde yatan
Kudret sütün emen benim

Bir niceye verdim emir
Devlet ile sürdü ömür
Yanan kömür kızan demir
Örse çekiç salan benim

Kar yağdıran yer donduran
Hayvanların rızkın veren
Şöyle bilin mahlûkata
Ol rahim ü rahman benim

Yere göğe bünyat vuran
İrilmadan kayyım duran
Denizlere göl çağıran
Adım *Yunus* umman benim

TASAVVUFA GÖRE TANRI

**Ezelden benim fikrim
Enel Hak idi zikrim
(Yunus Emre)**

Tasavvuf düşüncesine göre doğa ve evren, Tanrı'nın kısmen de olsa bir yansımasıdır. Yeryüzünde var olan her şey; insanlar bitkiler, hayvanlar, toprak, su... tümü Allah'ın hayali görüntüsüdür. Evrende, yaratılan, diye birşey yoktur. Yaratana da yoktur... Cisimleri (canlı-cansız) var eden her şey önceden vardı. Dört anasır (ana unsur; toprak, su, hava, ateş) biraraya geldi mi, canlılar meydana gelir. Yani hiçbir şey yoktan var olmaz. Ve yine hiçbir şey vardan yok olmaz. Olsa olsa biçim değiştirir. Yineleyecek olursak, yaratılan, diye birşey olmayacağı gibi, yaratana da olmaz. Canlı-cansız her şey, aşamalı görüntülerdir. İnsan, hayvan ve bitkiler; topraktan varolur, sonra yine toprak olurlar. Bunlar, Tanrı'nın bir aynaya yansıyan görüntüsü gibidir.

Durum böyle olunca, insan Tanrı'nın bir görüntüsü olarak kutsaldır. Çünkü hayali de olsa, o Tanrı'dır.

Alevi-Bektaşiler tarafından her vesileyle anılan Hallac-ı Mansur, bunun böyle olduğuna ilk inananlardandır. Tasavvuf düşüncesini savunan ve bu uğurda ölen ilk şehittir. Bu nedenle kutsaldır. Gönüllerdeki yeri hergün daha da genişlemektedir. Anadolu Aleviliği'nin temel taşı olan Hacı Bektaş Veli'ye kaynaklık ettiği için Hallac-ı Mansur'un değeri biraz daha artmak-

tadır. Mansur, gericiliğin bütün kurumlarıyla at oynattığı bir zamanda ortaya çıkmış ve "Enel Hak", "Ben Allah'ım" demıştır. Bunu anlatırken, gerekçesini de birlikte telaffuz etmiştir ama, gerici din adamları tarafından anlaşılamamıştır.

R. Yürükoğlu, "*Okunacak En Büyük Kitap İnsandır*" adlı yazıtında Hallac-ı Mansur ile ilgili olarak şunları söylüyor:

"İnsanın doğası hakkında mistik anlayışa dayalı ilk teosofik (Bireyle Allah ya da melekler arasında doğrudan bağlantı kuran dinsel sistem) fikirler Tustari (ölümü 896) tarafından getirilmiştir. Tustari, Hallac-ı Mansur'un hocasıdır.

İslamın en büyük mistiklerinden olan Hallac-ı Mansur, İran'ın Beyza kasabasında 857'de doğmuş ve 922'de yedi ay süren bir sorgulamadan sonra Bağdat'ta kamçılanmak, vücudu parçalanmak, darağacına asılmak, kafası kesilmek ve yakılmak yoluyla öldürülmüştür. Zamanının birçok İslam alimi onun öldürülmesine karşı çıkmıştır. Hallac-ı Mansur, tüm İslam ülkelerini dolaşmış ve Çin'e giderek oradaki Türkler arasında İslamiyet'in yayılmasına hizmet etmiştir.

Mansur, varlığın birliği (vahdet-i vücud) felsefesini benimsemişti. Bu felsefe herkes tarafından kolay anlaşılmıyordu. Mansur'un mistik açıklamaları şu üç konu çevresinde toplanırdı:

- 1- İlahi varlığın beşeri varlığa girmesi,
- 2- Hakikat-i Muhammediye ve Nur-u Muhammed'in ezeli olduğu ve alemin yaratılışına araç olduğu,
- 3- Dinlerin birliği ve hepsinin bir tek ilahi kaynaktan gelmiş olduğu.

Mansur, felsefesini "Enel Hak" (Ben Hakk'ım) sözüyle özetlerdi. Mistizm dilinde hak yaratan, halk da yaratılandır. Hak, halkı kendi aksi olarak yaratmıştır. Halk da ilahi aşk sayesinde Hak olur. Mansur bir kıtasında fikrini şu sözlerle anlatmıştır:

"Ben sevdiğimin ta kendisiyim, sevdiğim de bendir. Biz ikimiz bir bedene hulul etmiş iki ruhuz. Sen beni görürsen onu görmüş olursun, onu görürsen ikimizi görmüş olursun..."

Mansur, bir şiirinde de şöyle der:

"Kalbimin gözündə Allah'ı gördüm. 'Sen kimsin?' dedim 'Sen' diye yanıtladı."

Hallac'ı Mansur'un vahşice öldürölmesi olayı, yüzyıllardır Alevilerin belleklerinden silinmemiştir. Softalar, Hallac-ı Mansur'u fiziki olarak ortadan kaldırmışlardır ama, iki sözcükten oluşan, o derin felsefenin bugüne gelmesine, yarına ulaşacak olmasına engel olamamışlardır. Hatta, yayılmasına yardımcı da olmuşlardır.

İnanişa göre, Hallac-ı Mansur ölmemiştir. Şekil değıştirmiş tir. Dün Allah'ın bir hayali görüntüsü olarak, kutsal olan Mansur, bugün de bir başka hayali görüntü ile kutsaldır. "Hallac-ı Mansur Tanrı'dır!"

"Bana Seni Gerek Seni"

Aynı düşünceyi, daha sonra, Sünnilerin de sırlıklam sahip çıktığı ve ilerici, toplumcu yanlarını törpüleyip, molla yanını ön plana çıkararak neredeyse Alevi-Bektaşilerin elinden almak istedikleri Yunus Emre de söylemiştir. Fakat o söz ustalığı yaparak, ham sofuların çok fazla dikkatini çekmemiştir. Yaygın kanı bu, fakat, Yunus Emre'nin de düşüncelerinden dolayı öldürölmiş olabileceğini ileri süren araştırmacılar da var. Örneğin Sabahattin Eyüboğlu, bu konuda şunları söylüyor:

"Yunus Emre'nin nerede, ne zaman öldüğünü bilmiyoruz. Ama, onun gibi konuşanlardan, Tanrılığa karşı insanlıktan yana giden, Padişaha karşı fakir-fukaradan, Anadolu köylerinde kendi yağı ile kavrulanlardan yana olanların darağaçlarında can verdiklerini, derilerinin yüzölldüğünü biliyoruz. Softalar, din bezirganları, devlet düşkünleri, kimbilir nerede nasıl sesini kesmiş, izini yitirmişlerdir, Koca Yunus'un. Halk Ana, bu değerli oğlunu bağrına gömmüş olmasaydı, bugün ne adını bilirdik, ne de tek sözünü... Nice hacılar, hocalar bugün bile, ellerinden gelse Yunus'u ne söyletirler, ne yazdırırlar."

Nitekim, güzel olan her şeye düşman olan Osmanlı, Yunus'u tutmamıştır. 1574 yılında devrin şeyhülislamı Ebussud Efendi'ye sorulan bir soru ve verdiği yanıt şöyledir:

Bir zaviyenin mescidinde çeşitli insanlar ve oğlanlar karışıp, çeşit çeşit teganniler ile dua ederken, kelime-i tevhidi değıştirip,

gah "dil-i men", gah "can-ı men" (benim gönlüm, benim canım) deseler, ve gah "Sen bir ulu sultansın, canlar içinde cansın, çün ayan gördüm seni, pünyan kayusu değil" deyip, ve gah "Cennet cennet dedikleri, bir köşk ile birkaç huri, isteyene ver sen anı, bana seni gerek seni" deyip göğüslerini dövsele, garip hareketlerde bulunsalar; mahalleden bazı kişiler zaviyenin şeyhi olan "Zeyd"e deseler ki, "Bu cins hareketlere niçin razı olursun?" Şeyh cevap verse ki, "Ne lazım gelir?" Tanrı demiyor mu ki, bütün yaratıklar, cinler ve insanlar da bana tapar." Zeyd'e ne lazım gelir?

El cevap: Adı edilen haller ve yapılan işler en yüksek dereceden fuhuş olduktan başka, cennet hakkında söyledikleri de şen-i bir kelime ve gerçek bir küfürdür. Katledilmeleri mübahdır."

İlhan Başgöz, bu fetvayı aktardıktan sonra şunları söylüyor: "Bu fetvada adı geçen ilahi parçalar, Yunus Emre'nin şiirlerindendir. Demek ki, Yunus'un şiirleri daha 16. yüzyılda, böyle tehlikeli törenlere katılıyor ve ölüm fetvaları verilmesine sebep oluyormuş."

Dolayısıyla, Sabahattin Eyuboğlu'nun ileri sürdüğü savın, bizce doğruluk payı oldukça yüksektir. O nedenledir ki, Yunus'un mezarı/mezarları Anadolu'nun dört bir yanına dağılmıştır. Halk onu sahiplenmiş, bağrına basmıştır.

Yunus'un "Enel-Hak bağında" yetiştirdiği, meyvelerden birisi de şöyledir:

Ezelden ben bu aşkı
Bu mülke tutageldim
Yar idim onda şeksiz
Yine ol yâre geldim

Bana ol yüzün nûru
Göründü er yüzünde
Gönül gözünü açıp
Ol nûru göregeldim

Ol nûru göregeldim
Kend(i) özüüm unutmuşum
Öyle tut Musa benim
Hacete Tur'a geldim

Bana Tur ve münacat
Durduğum yerde gelir
Bu dem bayezit benim
Çün gizli sırra geldim

Aşkın esritti beni
Enel-Hak dedirir uş
Korku gitti gözümden
Mansur'a dara geldim

Mansur kadehin aldım
Mecnun gölüne daldım
Çün Hakk'ı ayan buldum
Uş şimdi nûra geldim

Et ve deri büründüm
Geldim size göründüm
Yunus adın vurundum
İşte zuhura geldim

"Biz Mezhep Bilmeyiz, Yolumuz Vardır"

Yıllar sonra, Alevi-Bektaşilerin yedi büyük ozandan biri saydığı (Pir Sultan Abdal, Hatayi, Kul Himmet, Nesimi, Fuzuli, Virani, Yemini) Seyyid Nesimi de aynı görüşleri dile getirmiştir. Hallac-ı Mansur ve Yunus Emre gibi, Seyyid Nesimi de "Enel-Hak" sözükleriyle anlam bulan felsefeyi savunmuş ve bu uğurda, türlü işkencelerden geçirildikten sonra, 1417 veya 1418 yılında, derisi yüzülerek yaşamına son verilmiştir. Hatta yüzülen derisini, bir harmani gibi omuzlarına atıp, bir süre Halep sokaklarında dolaştığı ya da dolaştırıldığı rivayet olunur... Ve yine ri-

vayet olunur ki, Nesimi yüzüldükten sonra kalkmış, derisini bir harmani gibi omuzuna atmış ve kentin yedi kapısından ayrı ayrı çıkarak, gözden yitmiştir. Dolayısıyla da, bugün bile aramızda, ilk günkü canlılığıyla dolaşmaktadır. "Ölür ise ten ölür, canlar ölesi değil!"

Nesimi'nin bir şiiri şöyledir:

Sorma be birader mezhebimizi
Biz mezhep bilmeyiz yolumuz vardır
Çağırma meclis-i rivaya bizi
Biz şerbet bilmeyiz dolumuz vardır

Biz müftü bilmeyiz fetva bilmeyiz
Kil ü kâl bilmeyiz ifta bilmeyiz
Hakikat bağında hata bilmeyiz
Şah-ı Merdan gibi ulumuz vardır

Bizlerden bekleme züht ü ibadet
Tutmuşuz evvelden rah-i selâmet
Tevalla olmaktır bize alâmet
Sanma ki sağımız solumuz vardır

Ey zahit surete tapma Hakk'ı bul
Şah'ı Velayet'e olmuşuz hep kul
Hakikat şehrinde geçer bize yol
Başka şey bilmeyiz Ali'miz vardır

Nesimi esrarı faş etme sakın
Ne bilsin nam ervah likasın Hakk'ın
Hakk'ı bilmeyene Hak olmaz yakın
Bizim Hak katında elimiz vardır

Ünlü ozanın, aynı konudaki bir başka şiiri de şöyledir:

Ben yitirdim ben ararım o yâr benim kime ne
Gâh giderim öz bağına gül dererim kime ne

Gâh giderim medreseye ders okurum Hak için
Gâh giderim meyhaneye dem çekerim kime ne

Kelp rakip haram diyormuş şarabın bir katresine
Saki doldur ben içirim günâh benim kime ne

Ben malanet gömleğini diktim taktım eğnime
Âr ü namus şişesini taşa çaldım kime ne

Ah Yezid seccadeni al yürü mescit yoluna
Pir eşiği benim kâbem kiblegâhım kime ne

Gâh çıkarım gökyüzüne hükmederim kaf'tan kafa
Gâh inerim yeryüzüne yâr severim kime ne

Kelp rakip böyle diyormuş güzel sevmek pek günâh
Ben severim sevdiğimi günâh benim kime ne

Nesimi'yi sordular ki yârin ile hoş musun
Hoş olayım olmayayım o yâr benim kime ne

Seyyid Nesimi'nin ölümüne neden olan insanlık dışı olay da,
Alevi-Bektaşileri derinden etkilemiş, ozanları şiirlerine konu ol-
muş, yüzyıllardır dilden dile söylenegelmiştir.

"Nesimi'yim derim (i) yüzün
Ben Mansur'um dârâ çekin"*

Alevi-Bektaşî felsefesinde, insanın kutsal niteliği; Tanrı'ya
ulaşabilmek ve gerçek insan olabilmek için bireyin tanınmasını
ön plana getirmiştir. İnsanın Tanrı'yı bilebilmesi, bulabilmesi
için, kendisini bilmesi şart sayılmıştır. Tanrı'yı bilmeyen kendi-
sini, kendisini bilmeyen Tanrı'yı bilemez. Kendisini tanıyan in-
san Tanrı'yı kendi içinde bulacak, büyük olduğunu görecek, bu
büyüklüğün de alçakgönüllülüktən, yardımlaşmaktan, bölüş-

* Anonim

mekten, doğruluktan geçtiğini görecek ve kendisini küçülterek, büyüklüğünü ortaya koyacaktır...

"Hakikat Kapısı"nın Önemi

Turap olmak, yani engin olmak, Alevi-Bektaşlığın en önemli meziyetlerindendir. Yineleyecek olursak, kendini bilen Rab- bini bilir, Rabbini bilen kendisini bilir... kendisini bilip tanıma- yan bir kimsenin, Tanrı'yı bilmesi olası değildir.

"Hem bânım hem zahirim
Hem evvelim, hem âhirim
Hem ben O'yum, hem o benim
Hem o kerim-ü han benim"

(Yunus Emre)

Anadolu Aleviliği, İslamiyet'ten önemli ölçüde izler taşıya- bilir. Motiflerin oluşmasında, İslamiyet'in rolü oldukça fazla olabilir. Ama Alevilik, eski Türk gelenek ve görenekleri ile Anadolu'da yaşayan kültürlerin harman olduğu bir inanç siste- midir de... O nedenle İslamiyet'i farklı biçimde yorumlamakta- dır. Şeriat'ın hiçbir kuralını kabul etmez. Şeriat, kâmil insan ol- ma yoluna giren kimselerin geçtikleri ilk kapıdır. Kişi, bu kapıdayken, İslamiyet'in koyduğu kurallara hiçbir eksiklik bı- rakmadan uymak zorundadır. Müslümanlıkta uyulması gereken bütün kurallar, bu kapıya konmuştur. Aleviler, bu kapıdan çok- tan geçtiklerine inanırlar. Burada daha çok şekilcilik vardır. Önemli olan öz ise, bu kadar katı kurallar niye? Bu kapıda, kişi ibadetini Allah'ı sevdiği için değil, O'ndan korktuğu için yapar. Oysa Alevilik-Bektaşilikte Allah'tan korkmak diye bir kural yoktur. Allah, dehşetli bir şekilde sevilmelidir.

Hacı Bektaş Veli'nin öğretilerine göre, kâmil insan olabilmek için geçilmesi gereken diğer kapılar da şunlardır: Tarikat kapısı, Marifet kapısı... Son kapı ise, "Sırr-ı Hakikat" kapısıdır. Diğer üç kapıyı geçip Hakikat kapısına ulaşabilen insan, artık insan-ı kâmildir. Tanrı'ya, doğa ve evrene ait bütün bilgiler, ancak bu

kapıda öğrenilebilir. Gerçekleri öğrenip kavramak, Hakikat kapısından geçmekle olasıdır. Kişi, burada Tanrı ile yüzyüzedir, O'nunla beraberdir... Benlik, burada yok olur. Bu kapıdan geçmiş olan insanda bencillik olmaz, kibir olmaz, kin olmaz... Birlik ve beraberliğin önemi burada anlaşılır.

Hurufilik Nedir?

Alevilerin ulu bildiği, 7 ozandan 3'ü Hurufi'dir: Nesimi, Virani, Yemini... Irene Melikoff'a göre, Hurufilik, Fazlulah Astârâbâdî tarafından yayılmış olan bir tasavvufî öğretilerdir; insanoğlunun yüzünde ve bedeninde tecelli eden "Elifbâ" (Arap Alfabeti) harflerinin ulûhiyeti üzerine temellendirilmiştir...

Hurufilik de, Anadolu Aleviliği gibi çeşitli kesimlerce farklı şekillerde yorumlanmaktadır. Melikoff, Hurufiliğe tasavvufî öğreti derken; kimileri tarikat, kimileri mezhep, kimileri de din demektedirler. Ne dersek, diyelim 15. yüzyılda Bektaşiliğe, Hurufî öğelerin de girdiği bir gerçektir. Hurufilere göre, varlıklar sestene meydana gelmiştir. Ses ise, sözle anlam bulur ve olgunlaşır. Sözler, ses titreşiminden meydana gelen hecelerden, heceler ise seslerden oluşuyordu. Her sesi bir harfle gösterdiğimizize göre, sözün kaynağı harftir.

Nesimi, Virani ve Yemini, Aleviliği ve Bektaşiliği en ince ayrıntısına kadar özümlemiş olan, üç değerli ozan ve düşün adamıdır.

Alevilik ve Bektaşilik ilkeleri içinde; Nesimi, Virani ve Yemini sayesinde, Hurufilikten birçok kalıntı vardır. Bunlardan ilk göze çarpanı ise "Elif, Lam ve Ha" harflerinin, yani Allah sözcüğünün, insan yüzünde, yazılı olduğuna olan inançtır.

Bu aynı zamanda, insanın Tanrı'nın yansıması saymak ve giderek de, onu Tanrı ile özdeşleştirmektir.

Alevi-Bektaşiler, insana verdikleri önemi kanıtlamak amacıyla, Hurufilikten önemli ölçüde yararlanmışlardır...

Mevlâna'nın Diğer Yüzü!..

İslamiyet'i, Ortaçağ'ın kısır düşünce yapısından kurtaramayan Sünni görüş ise, bir türlü üstündeki kara bulutu atamamaktadır... Oysa Sünni ideolojinin önde gelen öğreticilerinden olduğu kabul edilen ve yaşadığı dönemde Hacı Bektaş Veli'nin tersine şiirlerini Farsça-Arapça karışımı bir dille yazan Mevlâna bile Allah'ın Âdem'de olduğunu kabul etmiştir. Mevlâna'nın "Hacı Bektaş Veli ve Çevresinde Oluşan Kültür Değerleri Bibliyografyası" (Prof. Dr. Mürsel Öztürk-Kültür Bakanlığı Yayınları) adlı kitaptan aldığımız şiir şöyledir:

"Anhâ ki talebkâr-ı hodâ-id hodâ-id
Birun z şomâ nist şomâ-id şomâ-id

Çizî ki nekerdid gom ez behr-i çe cuyid
Kes gayri somâ nist kocâ-id kacâ-id

Der hâne nesinid neğerdid beher kuy
Zirâ ki şomâ hâne u hem hân-i hodâ-id"

Türkçe'si ise şu şekildedir:

"Ey Tanrı'yı isteyen kimseler!
O sizin dışınızda değildir, sizsiniz, siz!

O halde kaybettiğiniz şeyi ne diye arıyorsunuz?
Çünkü sizden başkası yok, neredesiniz, nerede?

Evinizde oturun, orda burda dolaşmayın.
Çünkü siz evsınız, hem de Tanrı'nın evi!"

Mevlâna, Mesnevi'sinde Mansur gibi "Enel-Hak" diyor ve şöyle sesleniyor:

"Enel-Hak kadehiyle bir yudumcuk içen sızdı

Tanrılık şarabından.
Şişelerle küplerle içtim ben, sızmadım.
Ben hacetler kiblesiyim,
Gönül kiblesiyim ben.
Ben cuma mescidi değilim,
İnsanlık mescidiyim ben."

Bir başka şiirinde de Tanrı ile Âdem'in bütünlüğünü şöyle dile getiriyor:

"Tanrı lûtfetti mi o lûtuf, can gibi sana karışır, seninle bir olur. Adeta sen o olursun; o, sen olur."

Mevlâna, Mesnevi'sinde Tanrı ile ilgili olarak şunları da söylüyor:

"Onların bedenlerini, kandil konacak yer; gönüllerini de sırça bil; kuşluk çağında yıldız gibi yok olur gider."

"Tanrı demiştir ki: Ben göklere, boşluğa, yüce akıllarla nefislere sığmadım da, konuk gibi vardım, müminin gönlünde keyfiyetsiz, mahiyeti anlaşılmaz bir şekilde yurt tuttum, oraya konuk oldum."

"Tanrı'yı ululamak nasıl olur?.. Kendini, varlığını horlamak, toprak mesafesinde tutmakla."

"Tanrı'yı tevhiditmeyi öğrenmek nedir? Kendini tek Tanrı önünde yakıp yok etmek. Gündüz gibi şûlelenip parlamayı diliyorsan, geceye benzeyen varlığını yok et. Varlığını, o varlığını meydana getiren varlığında bakırı kimya içinde eritir, yok eder gibi erit, yok et (de altın ol!)"

Vücudunda nefsi olan kişinin fermanına güneş de tabidir, bulut da. Varlıklarından (dünyalıklarından) kurtulmuş olanlara felek de secde eder, güneş de, ay da..."

Mevlâna'nın saraydan yana olduğu, egemen sınıfın sözcülüğünü yaptığı tartışma götürmez bir gerçektir. Ancak, ona bir güneş gibi doğan Tebrizli Şems'in sayesinde midir, nedir, eserlerinde gerçekleri söylediği de görülür. Hatta şariatçıların hoşuna gitmeyecek, sözler söylediği için, bu gerici kesimin hedefi haline gelir. Fakat, Lütü Kaleli'nin "*Tapılacak İlah*" adlı çalışmasında belirttiği gibi, "Ne var ki, nüfuzu geniş olan Mevlâna'yı

doğrudan karşılarına alamadıkları için, onu ışıktandıran mürşidi Tebrizli Şems'e olanca güçleriyle saldırırlar; onu yıldırıp Mevlâna'dan ayırırlar. Böylece Mevlâna'yı kendi anlayışlarına göre yorumlayıp resmi görüş haline getirerek bu yolda kültür emperyalizmine de yönelirler..."

MÜSAHİPLİK OLAYI VE KADIN-ERKEK İLİŞKİLERİ

Alevi-Bektaşilik'te bir musahiplik (yol kardeşliği) düzeni vardır ki, müessese bütün yönleriyle işlese, kötülükten eser kalmaz. Alevi-Bektaşiler, Muhammed ile Ali'nin musahip olduğuna inanırlar. Alevi-Bektaşî yolunda, her yetişkin insan (Evli olması şarttır... Kadın için de aynı şey geçerlidir, huyu-suyu kendisine benzeyen bir başka insanla musahip olur.

Müşahip olmanın kuralları, Aleviler'in başkitaplarından birisi sayılan "Buyruk'ta belirtilmiştir. Gerçi Buyruk'ta şeriatçı öğeler oldukça fazladır ama Anadolu Alevileri, her alanda olduğu gibi burada da; iyi ve güzel şeyleri seçip sahiplenmişlerdir. Musahiplik de bunlardan bir tanesidir. Buyruk'a göre, musahipler, birbiriyle samimi bir dayanışma içine girerler. "Yarin dudagından gayrı" herşeyleri ortaktır. Taraflardan birinin kardeşi, ötekinin de kardeşidir. Yine taraflardan birinin bacası, ötekinin de bacasıdır. Ana, baba, amca, dayı, teyze, bütün akrabalar, iki taraf için de aynı derecede kutsaldır. Tanrı'ya yaklaşmanın, O'nunla bir olmanın en kestirme yollarından berisi de, biriyle yol kardeşi olmaktır.

Bu kurum yukarıda da belirttiğimiz gibi, tam olarak işlese, Aleviler arasında kesinlikle yoksul, varıl ayrımı olmaz. Çünkü hep birlikte üretip, hep birlikte tüketmek emrolunmaktadır. Kıtaba göre, "birisi musahip kardeşine küçük bir yanlılık yaptığı zaman, o yol düşkünüdür. Ondandır doğacak çocuk piçtir. Halk

arasında saygınlığı kalmaz. Dede, isterse onu afroz eder ve kimse onunla en küçük bir ilişki kurmaz." Müsahiplikte, dayanışma çemberi, olabildiğince genişir... Fakat ne yazık ki, günümüz sosyo-ekonomik koşulları, iç göç ve benzeri etkenler, bu kutsal kurumun amacına ulaşmasını engellemektedir.

Alevi-Bektaşî felsefesine göre, yeryüzünün Tanrı'sı insanın kendisidir. Tabi ki, bundan kâmil insan, olgun insan kastedilmektedir. Tanrı, iyi işlerini, olgun ve güzel insan aracılığıyla yaptırır. Daha önce de değindiğimiz gibi, Tanrı insanın içindedir. İnsanın gönlü Tanrı'nın evidir. İnsanın siması, Tanrı'nın özelliklerini taşır.

Altıncı İmam Cafer-üs Sadık tarafından yazıldığı kabul edilen, Buyruk'a göre; "Tanrı, inanan sofu kullarına yedi yüzle gözüktür. Birincisi kendi görünümünde... Bu Tanrı sevgisi içindir. Ve tüm sevgilerin başıdır. İkincisi, üstad görünümünde gözüktür. Bu bilim ve sanat sevgisi içindir. Bilim ve sanat sevgisi kişiyi olgunlaştırır. Kişinin kendisini aşmasını sağlar... Üçüncüsü, Pir görünümünde gözüktür. Pir'e sevgi, insan ve Tanrı'nın doğru yoluna olan sevgidir... Dördüncüsü, Tanrı kişiye sevgilisi görünümünde gözüktür. Bu mutlu ve huzurlu yaşama olan sevgidir... Beşincisi ondört yaşındaki çocuk görünümünde gözüktür. Bu çocuk sevgisi içindir... Altıncısı, Kâbe görünümündedir... Bu doğa sevgisi içindir. Doğa Tanrı'nın eseridir. Doğayı sevmek de Tanrı'yı sevmek demektir... Yedincisi, otuz üç yaşındaki cenetli görünümünde gözüktür. Bu, tüm iyi insanları sevmek içindir. Ama sevginin gerçek sahibi Tanrı'dır. Tanrı sevgisinden üstün sevgi, onun sevgisinden sevgi çalmaktır."

Dünyadaki her şey Tanrı, dolayısıyla insan içindir. Gerçek ibadet, insanın düşüncelerini kendi üzerinde yoğunlaştırmasıdır. Tanrı insanın gönlünde olduğu için, kişinin kendisi dışında varlığı kabul edilen, bir başka şeye karşı ibadet etmesi yanlıştır. Bu tür bir ibadet geçerli değildir bu nedenle cem ayinlerinde Aleviler, cemalet cemale (yüz yüze) ibadet ederler. Alevi'nin kiblesi insandır.

"Ellerin Kâbesi var
Benim Kâbem insandır
Kuranda kurtaranda
İnsanoğlu insandır."

Günümüz ozanlarından Adil Ali Atalay'ın bu konudaki bir şiiri şöyledir:

Bu dünyada aradığım
İnsan Hak'tan başka değil
Behey gafil bil yaptığın
İnsanın önünde eğil

Secde Âdem'e kılındı
Yapmayan İblis bilindi
Yedi divandan sürüldü
Haksız bundan başka değil

Şeriattan tarikata
Tarikattan marifete
Olgun ol gir o sığata
O da senden başka değil

Hak dediğin o insanda
Arayıp durma yabanda
Secde edilen adamda
O da senden başka değil

Adil Ali Hak katına
Secde Âdem'in zatına
Bindin ise aşk atına
Hak Âdem'den başka değil

Alevilik-Bektaşılık, inancının merkezine Tanrı'yı koymuştur.
Fakat, insanın kalbindeki Tanrı'yı... Sünniler'in "Ne yerededir, ne
göktedir, ne alttadır, ne üsttedir... Bütün mekândan münezzehtir

(Mekânın dışındadır)" dediği gibi, olmayan, yok sayılan, mekânsız Tanrı'yı değil...

Tanrı, ancak kâmil insanda kendi bilincine varmanın en yüksek noktasına ulaşır..

Kadın-Erkek Eşittir!

Alevi-Bektaşî düşüncesine göre, kadın erkek, tartışma kabul etmeksizin eşittir. İkisi elmanın birer yarısıdır. İkisi de Tanrı'ya aynı derecede yakındır. Bu nedenle, cem ayinlerinde kadın ile erkek yanyana oturur ve birlikte semah dönerler. Döndükleri semah, Tanrı hizmetinde çok değerli bir ibadettir.

Dini törenlerden kadını soyutlarsanız, ortada hiçbir şey kalmaz. Örneğin, bir semah gösterisi kadınsız düşünülebilir mi? Olursa, Mevlevî semaları gibi motifsiz ve renksiz olur.

Alevî töresinde, erkeğin birden çok kadınla evlenmesi yoktur. Çünkü kadınla erkek eşittir. Nasıl ki, kadın çok erkekle evlenemezse, erkek de çok kadınla evlenemez... Alevîler'de görülen boşanma yasağı, kesinlikle kadının korunmasına yöneliktir. Genç bir kızın rızası olmadan, babası onu dilediği erkeğe veremez. Kural budur, fakat günümüzde uygulanıyor mu? Bu tartışılır! Günümüzde pek çok konuda olduğu gibi, bu konuda da sapmalar vardır.

Alevîler'de kurallar konurken, kadınla erkek aynı düzeyde tutulmuştur. İki erkek, evlenmeden musahip (yol kardeşi) olamamaktadır. İkisi de evlenecek ve iki çift birlikte karar verip dedenin huzurunda dârâ duracaklardır. Her konuda olduğu gibi, bu konuda da, kadınla erkek aynı derecede söz hakkına sahiptir. Kadın, kocasının emriyle kerhen, böyle bir şeye "Evet" diyemez. Dört baş, aynı gömleğin yakasından çıkacaktır. Dört vücut, bütün olumsuzluklardan arınmış olarak, tek vücut haline gelecektir. Bu yola girenlerin, dönmeye hakları yoktur.

"Bu Yol, Ateşten Gömlektir"

"Baka canlar, bir gün darda kalanda, ikrarınızdan dönmeyi

muratlarsanız, şunu bilersiniz ki, ölüm yeğdir. Bizde dönmek yazılı değildir. Neden dersiniz, biz, Hak erenlerdeniz. Hak uğruna can verenlerdensiniz. Ölüm hak, eza oyuncak gelir bize. Siz siz olarsınız, ikrarınızdan dönmeyesiniz. Siz, size sahip olun, yanlış yol tutup, kötü izi izlemeyin. Gözünüzle görmediğinizi, gördüm demeyin. Kulağınızla duymadığınızı, duydum demeyin. Komşu hakkını Tanrı hakkı bilin. Kaçanı kovalamayın, aman deyenin üzerine gitmeyin. Kendinize reva görmediğinizi, başkasına reva görmeyin... Siz artık yol kardeşisiniz. Birbirinizin kadrini bileceksiniz. İmam Cafer-ül Sadık efendimiz buyuruyor ki (Musa-hibin malı, öteki musahibindir de... Senin bir külek bulgurun varsa, senin de yoksa; bulgurun yarısını alma hakkına sahipsin. Bilerek fazlasını alırsan, yol düşkünüsün... Sen de vermezsen, aynı şekilde yol düşkünüsün.) Müsahip musahibin evine teklifsizdir."

Müsahip olanlar, böylece, zor bir yol olduğu halde, oradan yürümet zorundadırlar. "Ey talip! Bu yol zor yoldur. Bu yol demirden leblebidir. Bu yol ateşten gömlektir. Erenler buyurmuş ki, gelme gelme, dönme dönme... Gelenin malı, dönenin canı..." Dede, musahiplere şunları da söyler:

Yolunuzdan azmayın (Doğru yoldan ayrılmayın), nefsinize uymayın (isteklerinize boyun eğmeyin). Malı mala, canı cana katın. Çiğ lokma yemeyin (Harama el sürmeyin). Halınıza haldaş, yolunuza yoldaş olun (kaderde ve sevinçte bir olun)...

Hiç kimse musahip olmak için zorlanamaz. Hatta yol yakınen, kendilerine güvenmiyorlarsa, yukarıda ifade edildiği gibi, musahip olmamaları öğütlenir. Bir yıl sınıandıktan sonra taraflar kabul ederse, çiftlerin musahipliği karara bağlanır, hazır bulunan canlara ilân edilir. Bu arada dede, dördüne birden tığbend bağlar. Tığbend dördünün beline dolandırılıp, üç düğüm atılır.

Tabii bütün bunlar, hemen olmaz. O da belli kurallara bağlanmıştı. Buyruk'daki konu ile ilgili bölüm Fuat Bozkurt'un sadeleştirmesiyle aynen şöyledir:

"Müsahiplik, töremizde iki sofunun ve böylece iki ocağın, kıyamete değin kardeşliğidir. Müsahiplik andı yapmış kişiler, Ali ile Muhammed'in yoluna girmişlerdir. Müsahiplik onlardan

kalmıştır. Müsahiplik andı kişi yaşamında yalnız bir kez yapılır. Ölüm, dargınlık ya da ayrılık ibi nedenlerle bu and bozulsa bile, bir daha yapılmaz.

Müsahip kardeşini, kişi kendisi seçer. Ancak bu seçimde de, kimi belli ölçüler vardır. Öncelikle her kişinin kendi yaşıtında ve kendi düzeyinde biriyle musahip olması uygundur. Kendi konumundaki kimse ile musahiplik doğrudur. Bu sözü şöyle açabiliriz: Müsahiplikte üç ortak eşitlik vardır.

Buna göre, birinci ortaklık dil ortaklığıdır. Müsahip olacak kimselerin aynı dili konuşur olmaları gerekir. Aynı dili konuşmadıkları zaman, onların anlaşmaları söz konusu olamaz. Bu nedenle söz gelimi bir Arabin bir Fars ile musahipliği olası değildir. (.....)

İkincisi ailevi durum, yaş ve düzey eşitliğidir. Evlenmemiş kimse ile evlinin musahip olması doğru değildir. Nedeni, evlenmemiş kimsenin dini, imanı, müslümanlığı tam değildir. Oysa evli olanın dini, imanı, müslümanlığı bütündür. Bunun yanında genç birinin yaşlı kimse ile musahip olması da uygun değildir. Yaşlı kıstır, genç yazdır. Ve ölmüş bir kimseyi musahip seçmek olası değildir. Nedeni musahibi ölmüş kimse duldur. Yeni musahip seçecek kimse ise bâkire kızdır. Yine bilgili kimse ile cahilin musahipliği geçerli değildir. Çünkü bilgili bülbüldür, cahil kargadır. Bülbül güle, karga pislige konar. Zalimin mazlum ile musahip olması doğru değildir. Zalim kurttur, mazlum koyundur. Mürşidin mürid ile musahip olması doğru değildir. Mürşid altındır, mürid bakırdır. Şeyhin derviş ile musahip olması doğru değildir. Şeyh denizdir, derviş damladır. Mümin ile münafığın yol kardeşi olması uygun değildir. Nedeni mümin tutidir, yediği şekerdir; münafık kargadır, yediği pisliktir. Pir'e bağlanmış kişi ile Pir'siz kişinin musahip olması doğru değildir. Çünkü, Pir'e bağlı kişi Tanrı'ya katılmıştır. Pir'den dönmüş kişi Yezit'tir, Pir tutmuş kişi müriddir.

Üçüncüsü, yaşama yeri birliğidir. Bu iki musahip kişinin bir kent, bir köy ve aynı mahallede olmaları gerekir. Ayrıca kentli ile köylünün musahip olması doğru değildir. Kentli kurda, köylü kuzuya benzer. Kurt ile kuzunun anlaşması söz konusu değil-

dir ve yine bir benzetme ile yer cesettir, musahip candır. Can cesetten uzaklaşamaz.

Böylece, dili aynı olmayan, aynı yerde oturmayan, yaş, düzey ve konum bakımında birlik göstermeyen kişilerin musahiplikleri sakıncalıdır. Çünkü Kırklar ve Muhammed-Ali katında edilecek andın bozulması söz konusudur. Pir önünde kardeş olanlar, Kırklar katında kırklar ile kardeş olurlar. Ve bu andı bozanlar Muhammed-Ali'nin yolundan çıkmış kimselerdir. İşleri bozuk, sonları karanlıktır. Tanrı katında Muhammed-Ali'nin şefaatinde yoksundurlar. Ahirette Tanrı'nın gazabı onların üzerindedir. Dört kapının sürgünü, kırk makamın lânetlisidirler.

Ayrıca, musahip olacak kişileri baba, ana ve karılarının da bu musahipliği onaylamaları gerekir. Bu nedenle iki kişinin evlenmeden önce musahip olması olası değildir. Çünkü ileride eşler arasında çıkacak anlaşmazlık bu andın bozulmasına neden olabilir.

Tüm bu koşullar yerine getirildikten sonra, musahip olacak kişilerin cem'de Pir karşısına çıkmaları gerekir. O zaman Pir bunlara sahip olmanın yükümlülüklerini ve koşullarını anlatır. Gerekli koşulları yerine getirip getirmediğini, gerekli yükümlülükleri üzerine almayı kabul edip etmediğini sorar. Müsahip olacaklar olumlu karşılık verince Pir bir gülbang okur:

"Bismi Şah, Allah... Allah... Yüzüm yerde, özüm dârda. Dâr-ı Mansur'da ellerim gani dergâhında. Erenlerden Hak hayırlısı şey'en ederim. Allah... Eyvallah, hû dost!..."

Bu gülbang ve hayır duasından sonra musahip olacak canlar yerlerine otururlar. O canların bu duadan sonra en az bir yıl beklemeleri gerekir. Geçen süre sınama süresi olacaktır. Canlar anlaşılamayacak olurlarsa, sınama süresi içinde musahip olmaktan vaz geçerler. Böylece kardeşlik andı bozulmamış olur.

Bütün sınamalar olumlu geçerse, o sofuların musahipliği uygundur. O zaman sofuların gündüzden boy abdesti almaları gerekir. Ellerin yunması, Tanrı'nın yasakladığı şeylere eskiden el uzatıldı ise, elin arınması içindir. Ağza alınan su, ağzın arınması içindir. Buruna, çekilen su, burunla alınan yasak kokulardan

burunun arınması içindir. Yüze sürülen su, utanılacak işlerden yüzün arınması içindir.

Akşam cem bağlandığında önce cem erenleri gelir. Delil yaktır. Delil gülbengi okunur:

"Allah, Allah... Allah. Hizmeti kabul ola, muradı hasıl ola. Divan-ı dergâhta yüzü ak, özü pak ola. Hizmetinde şefaât bulasın. Şevkimiz Şahımerdan şevki ola. Gerçeğin demine hû!.."

İmam Cafer, Buyruk'unda, insanların kardeşliğini ise şu şekilde detaylandırmaktadır:

"Yedi türlü kardeşlik vardır. Birincisi şeriat, ikincisi tarikat, üçüncüsü marifet kardeşliğidir. Allah bir, Resul Hak, Hazreti Ali ve onbir oğlunun imamlığı Hak demekle müminler şeriat, tarikat ve marifet kardeşi olurlar. Dördüncüsü hakikat kardeşliğidir. Hakk'ı insanda, insanı Hak'ta görmek, Ehl-i Hak ve üstad-ı kâmile sevgi göstermekle hakikat kardeşi olunur. Beşincisi, Kırklar kardeşliğidir. Dört kapının hizmetini bilip, yerine getirmekle Kırklar katında Kırklar ile kardeş olunur. Altıncısı, on yedi erkân kardeşliğidir. On yedi erkânı bilip, gereğini yerine getirmek, sır ehli olmakla, kâmil mürşit gözünde ve yetmiş yedi erkânda, on yedi erkân sahibi ile kardeş olunur. Yedincisi ceset kardeşliğidir. Ceset kardeşi bir babanın belinden, bir ananın karnından gelmekle olunur.

Bir kimsenin şeriat babası öz babasıdır, tarikat babası mürebbidir, marifet babası Hazreti Ali'dir ve hakikat babası Muhammed Mustafa'dır.

Şeriat abdesti su ile alınır. Tarikat abdesti Pir'e biat etmektir. Marifet abdesti nefsinin bilip Rabbini tanımaktır. Hakikat abdesti kendi ayıplarının görüp, başkalarının ayıbını örtmektir.

Musahip, musahibin evine teklifsizdir. Malını teklifsiz alır. Yemeğini teklifsiz yer. Çünkü musahip, musahibin kardeşidir. Kardeş kardeşin evine teklifsiz gider.

Mürebbi babadır. Talip, mürid oğuldur. Baba oğlun evine teklifsiz gider. Bu nedenle mürebbi de, talip de mürid evine teklifsiz giderler.

Müşahiplerin, Tanrı katında işleri bir demektir. İşin Tanrı katında bir olması demek, müşahibin malda, canda ve her konuda birbirinden gizlisi, saklısı olmaması demektir. Ancak böyle müşahiplerin iki cihanda yüzleri ak, sözleri pak olur. Yarın günahlarına yardım eli uzanır. İyilikleri ağır gelir. Ama günümüzde insanların kimisi el müşahibi, kimisi dil müşahibidir. Gerçek müşahip öbürünün yarasına ilaç olandır. Müşahip kardeşinin inleyişini duyardır. Kardeşinin derdine derman olandır. Kardeşinin küfrünü iman sayandır. Kardeşinin derdine derman olmayan, küfrünü iman saymayan müşahip olamaz. Müşahiplerin her durumda, her konumda birbirine bağlılıklarının sonsuz olması gerekir."

Sonuç olarak, kadının Alevi-Bektaşî düşüncesi içindeki yeri konusunda şunlar söylenebilir:

Kadınların tümü, erkeklerin bacısıdır. İbadette kadın-erkek yanyanadır. Alevi Dedesinin karısı da, onun gibi saygı görür. O, "Ana"dır...

İmam Cafer-üs Sadık, "Erkekler kadınlara ne kadar sevgi gösterirse, inançların değerinin de o kadar artacağını" vurgulayarak şöyle demektedir:

"Evleniniz, fakat boşanmayınız. Zira boşunma, gökteki melekleri ve Arş-ı İlahî'de oturanları titretir, sarsar..."

Hazret: Muhammed'in kadınlar konusundaki görüşü ise şöyledir:

"Benim ümmetimin en iyi erkekleri, kendi ailelerine büyüklük taslamayanlardır. Ailelerine karşı yumuşak ve sevecen olan, yüreği yanan ve onlara zulüm etmeyendir."

Hazreti Ali de şöyle demektedir:

"Kadın, çiçek tabiatlı, çiçek yaradılışıdır. Her hal ve suretle onunla anlaşınız. Kendisiyle iyi, gereği gibi ve makbul görülecek, herkes tarafından beğenilecek bir tarzda yaşayınız. Ona öyle bir hayat arkadaş olunuz ki, o, yaşamının tadına varsın."

Aleviler, kadınlarını kapatmazlar. İsteyen kadın istediği gibi, özgürce giyinebilir. Genellikle saçları açıktır. Hacı Bektaş Ve-

li'nin "Kadınlarınınızı okutunuz!" buyruğuna sıkı sıkıya uyarlar. Alevi kadınları, olanak buldukları ölçüde okurlar. Köyden kente olan göç, belki de en çok Alevi kadınına yaramıştır. Çünkü Alevi kadını bu fırsatı iyi değerlendirmekte ve okumaya önem vermektedir.

Aleviler, Hazreti Ali'nin tek kadınla evlenmesini de kendilerine örnek almaktadırlar. Hz. Ali, ikinci evliliğini karısı Fatma öldükten sonra yapmıştır. Yani yaşamında hiç iki karısı birden olmamıştır.

TANRI-İNSAN İLİŞKİSİ

"Biz Âdem'i balçıktan yarattık
ve Âdem'e secde etmesi için
meleklerimize emrettik. Âdem'e
secde etmeyi de cennetimizden
kovduk"
(Kuran'ı Kerim
Bakara Sûresi)

"Alevi-Bektaşî düşüncesine göre Tanrı, ancak kâmil insanda kendi bilincine varmanın en yüksek noktasına ulaşır ve kendi kendini izler..." demiştik. Çünkü insan bütün varlıkların üstündedir. İnsan secde edilecek mekândır, mihraptır. İnsan kalbi Tanrı'nın evidir. Bu nedenle insan gerçek kıbledir. İnsan, Tanrı'nın kudret eli ile kaleme aldığı kitaptır, hikmet ile bina ettiği mabettir..

İnanışa göre, insan kendi kurallarını kendisi koyar. Tanrı hiçbir şey emretmez. Tanrı'nın sadece kendi hakkındaki bilgileri, bilinmesi gereken şeyler olarak öne sürmeye hakkı vardır. İnsanları ilgilendiren şeyler konusunda, kişinin kendisi karar vermelidir. Tanrı sadece evrenin yaratıcısı, koruyucusu ve günü geldiğinde, yok edici olarak tanınmak istemektedir. Başka özelliklerinin bilinmesi mümkün olmadığından, kendisine yönelik bir onurlandırma, bir tapınma istememektedir. Tanrı'nın ilk durumunu kimse bilemez. Hatta ilk durumunda kalsaydı, kendisi

bile bilmezdi. Tanrı, kendi kendisini tanıma süreci içindedir. Tanrı sadece kendi verdiği şeyler hakkında karar verebilir ve karar vermek ister.

Örneğin, yaşamı o verdiği için, sadece o geri alabilir. Bitki ve hayvan dünyasını o yarattığı için, bunlara insanlar tarafından zarar verilmemelidir. Fakat, nasıl giyineceğine, nasıl barınacağına, nasıl ve ne yiyeceğine, hangi ibadet yöntemlerini uygulayacağına insan kendisi karar vermelidir.

Tanrı, insan olmadan, kendi kendini tanıma sürecinde yeni adımlar atamaz. Düşünen insan, üreten insan, olgun insan, her defasında, Tanrı'yı kendisi hakkında yeni bilgiler edinmeye yöneltir. Bu durumu Alevi felsefesi, şu şekilde formülleştirir:

"İnsan olmadan Tanrı olmaz!"

Allah, insanlardan ibadet talep etmez. Çünkü gerçek ibadet düşünmek ve üretmektir. Düşünen insan fenalık yapmaz. Onun hakkında gereğinden fazla düşünmek, varlığını kavranmaya çalışmak ise iyi bir şey değildir.

Dolayısıyla, Tanrı'nın eseri olan doğa ile ve müsbet bilimle uğraşmak daha iyidir. Tanrı'nın adını da sık sık anmak iyi değildir.

Canlardan biri, namazı bitirip, tesbih çeken ve her tanede Allah'ın adını anan, Ömer ismindeki softaya seslenmiş:

-Ömer!

-Efendim.

-Ömer!

-Buyurun.

-Ömer!

-Ne var be! Ne diyeceksen söyle işte!

Baba erenler gülmüş:

-Kardeş! Dur hel dur! Bak ben seni üç defa çağırdım, öfkeden beni dövmeye kalkıştın. Halbuki sen, günde beş vakit doksan dokuz kez, Allah'a sesleniyorsun. Allah, kimbilir şimdi sana ne kadar kızıyor...

Bu bir fıkradır ve Bektaşî'nin ince zekasının bir ürünüdür. Ancak, Alevi kurallarına tıpa tıp uymaktadır. Gerçekten de insan sıkıcı olmamalıdır.

Allah, evrenin yaratıcısı, koruyucusu ve yok edicisidir. Bu şekildeki bir Tanrı anlayışı, ateist bir Alevinin de Alevi kalmasına izin vermektedir.

Bütün bunlar, Anadolu Aleviliğinin bir mezhep değil; dünya görüşü, yaşam tarzı ve özgün bir felsefe olduğunu açıkça göstermektedir.

Alevi inancına göre, din duygusu korkuya dayananlar, bağınazlığa kolayca kapılırlar. Din duygusu sevgiye dayananlar ise bağınaz değildirler. Bağınaz olmadıkları için de özgür düşünürler. Alevi-Bektaşiler, Allah'tan korkmazlar, onlar Allah'ı haddinden fazla sevreler. Dolayısıyla bağınaz değildirler.

Bektaşî fıkralarında en belirgin şekilde kendisini gösteren Aleviler'deki Allah sevgisi, hiçbir din ve mezheptekine benzemeyen, ilginç bir durum arzeder. Bu konuyu ileride, geniş bir biçimde örneklerle ele alacağız.

İnsan Tanrı'yı Tanrı da insanı sever. İnsan kutsaldır. İnsanı Tanrı kendi ruhundan üfleyerek şekillendirmiştir. İnsanın içdünyası Tanrı'nınkiyle aynıdır. İnsan bütün varlıkların en güzeli. Bütün çabalar insana yöneliktir. İnsan, iyilik yönleriyle Tanrı'ya eş bir konuma gelebileceği gibi, kötülük yönünden de şeytana eş bir konuma gelebilir.

İmam Cafer-üs Sadık, insan ve Tanrı ilişkisi konusunda şunları söylüyor: "İnsanın biçimi, Allah'ın halketme, yaratma gücünü dışa vurduğu en üstün tanıklıktır." Hazreti Muhammed ise "Allah, Adem'i kendi suretinde yarattı. Allah'ın ilk yarattığı, benim ve Ali'nin nurudur. Biz aynı nurdanız" demek suretiyle, hem kendisi ile Ali'nin ilişkisini, hem de Allah'la olan yakınlıklarını dile getirmektedir.

İnsanlık, Tanrı dostu velileri her zaman bağrında taşıdığı için kutsaldır. Bu velilerin Tanrısal ışıqla donatıldığı (irşat ettiği, aydınlatıldığı) topluluk da Tanrısal kutsallığa ortak olur. Dolayısıyla imamların (12 İmam: Ali, Hasan, Hüseyin, Zeynel Abidin, Muhammed Bakır, Cafer-üs Sadık, Musa-i Kâzım, İmam Rıza, Muhammed Taki, Ali Naki, Hasan-ül Asker, Muhammed Mehdi) bilgisine muhatap olan Alevi insanı kutsal bir nitelik kazanır. Bu kutsallık, Tanrı'nın niteliklerine bürünme değil, hakika-

tın çizgisine ulaşmıştır. Alevlik, topluluk özelliği nedeniyle aydınlanmayı bütün bireyleri için geçerli sayar.

Aleviler, 12 İmam'ın bilgilerinin varisi oldukları için, Tanrısal aydınlanmaya baştan kavuştuklarını ileri sürerler. Bu da onların ince yol, kurtuluş yol kesiminden olduklarını gündeme getirir.

Alevi felsefesinde insanın en önemli özelliği, Tanrı'yı gönül bilgisiyle tanıyabileceğidir. Bu gönül bilgisi, duyuşla olur. Hz. Ali'ye "Taptığın Tanrı'yı gördün mü?" diye sorduklarında verdiği yanıt şöyledir: "Görmesem, tanımasam tapar mıyım?". Tabii sözünü ettiği bu görme, fiilen görmek değil, duymaktır, hissetmektir. Hz. Ali gönül yoluyla, duyuşla Allah'ı gördüğünü ifade etmektedir. Bir hadisteki Tanrı kavramı ise şöyledir:

"Yere, göğe sığmadım da bu kulumun gönlüne sığdım."

Alevi-Bektaşilikte gönül, Tanrı'nın duyuş yoluyla belirlediği yerdir. Tasavvuf edebiyatının ünlü ismi Yunus Emre bunu şöyle dile getirir:

"Gönül Tanrı'nın tahtı
Tanrı gönüle baktı
İki cihan bedbahtı
Kim gönül yıkar ise"

Sık sık şiirinde bu gerçeği vurgulayan Yunus Emre, kim ki, bir kimsenin gönlünü yıkarsa, Tanrı'nın evini yıkmış sayılacağını belirtmektedir.

"Bir kez gönül yıktın ise bu kıldığın namaz değil
Yetmiş iki millet dahi elin yüzün yumaz değil.
Yol odur ki doğru zara göz odur ki Hakk'ı göre
Er odur ki alçak dura yüceden bakan göz değil."

Alevi felsefesinde insani biçim, Tanrısal biçimin sembolüdür. Bu nedenle de Tanrısal olanı yüklenmeye en lâyık olan varlık, insandır. Tanrısalılığı açığa çıkarma, onun görevidir... Dolayısıyla Alevilik'te insan, Tanrı'nın sembolüdür...

Kurallar ve yaptırımlardan oluşan dış manevi dünyadan,

ebedi gerçeklerin hüküm sürdüğü iç hakikat basamağına yöneldiği için, kural ve bağlardan muaf tutulmuştur. Bu nedenle Aleviler, "Namazımız kılınmış, orucumuz tutulmuştur" derler. Örneğin Pir Sultan Abdal'ın bu konudaki şu dörtlüğü oldukça ünlüdür:

"Alınmış abdestim aldırırlarsa
Kılınmış namazım kıldırırlarsa
Sizde Şah diyeni öldürlerse
Ben de bu yayladan Şah'a giderim"

Keza, Yunus Emre de aynı konuda şöyle seslenmektedir:

"Namaz, zekât, oruç, hac
Hicaptır âşıklara
Âşık bundan münezzeh
Naz-u niyâz içinde"

Yani namaz, oruç, zekât ve hac gibi yaptırımlardan, âşıklar bağımsız kılınmışlardır.

"Bana namaz kılmaz diyen ben kılarım namazımı
Kılarısam kılmazısam ol Hak bilir niyâzımı."

Yunus'a göre gerçek ibadet (abdest, namaz) doğruluktur:

"Abdestimiz, namazımız, doğruluktur tâatımız
Aşka bağladık safımız, safımızdan kim ayıra."

Ebedi hakikata giriş, Tanrısal olana doğru yükseliştir. İnsanın ebedi sırra ermesi, gerçek anlamda kıyamettir. Yani büyük ayaklanıştır. Bilgi ile can bulma, insanın kıyameti, yani ayağa kalkışıdır.

Ayrıca Alevi Bektaşî felsefesinde, kutsallık yalnız Alevilere özgü sayılmaz. Hacı Bektaş Veli, Tanrı'nın yalnız, Müslümanla-

ra değil, kâfirlere bile rahmet ettiğini söyler. Yani Tanrı katında dindar ile dinsizin pozisyonları birdir.

Alevi inancında, insanlar yaptıkları işleri Tanrı'nın kaza ve kaderi gibi gösterip sorumluluktan sıyrılabilirler. Kısacası iyi işler için "Allah'tan" denebilir ama kötü işleri Allah'ın kazasına bağlamak, Alevilere göre imansızlıktır. Çünkü bu değerlendirmeye göre Allah, kötü, yanlış ve çirkin olan eylemlerin kaynağı gibi gösterilmiş olur. Bu da yanlıştır. Her işi Allah'ın eseri sayan görüş, insanların özgün davranma isteklerini yok eder. Kişiyi tembelleştirir. Eli kolu bağlı bir köle haline getirir. Çünkü nasıl olsa, "iyi şey de kötü şey de Allah'tandır. Öyleyse çalışmaya, yanlışları düzeltmeye ne gerek var!" diye düşünülebilir.

Aleviler "Hayır ve şer Allah'tandır" diyen görüşü reddeder. Aleviler, Tanrı'yı şerrin kaynağıymış gibi gösteren bu görüşün karşısındadırlar. Bu Allah'ı küçültmektedir. Kötü şeylerin Tanrı eseri olamayacağı inancı, Alevilikte, kötülüğe karşı savaş açmayı kolaylaştırmıştır.

Eski yöneticiler, özellikle Osmanlı İmparatorluğu yöneticileri "Hayır ve şer Allah'tandır" diyerek yaptıkları çirkinliklere, zulümlere dinsel bir kılıf uydurmuşlardır. 1989 yılında Hac görevini yerine getirirken havalandırma tertibatı bozulan tünelde, havasızlıktan ve meydana gelen izdiham sonucu ölen yüzlerce Hacı için, Suudi Arabistan Kralı Fahd, "Allah'ın takdiridir" diyerek, olaya dinsel bir kılıf uydurmadı mı?

Alevi düşüncesinde, insan için söylenen özellikler, kadın için de aynen geçerlidir. Ev ve tarla işlerinde erkeğiyle omuz omuza olan Alevi kadını, savaşta da erkeğinin yanındadır. Ev içinde, kadın belki erkekten bile fazla söz sahibi olmuştur. Hatta kadın çoğu zaman Tanrısallaştırılmıştır da... Kadın doğurandır, kadın emzirendir, büyütedir... Dolayısıyla kadın Tanrı için söylenen "Yaratıcılık" sıfatına daha yakındır. Bu nedenle kadın Tanrıya daha yakındır. Bütün bunlardan dolayıdır ki, Alevi-Bektaşî ozanların hemen tümü, kadın için türkü yakmıştır. Onlara en güzel sıfatları yakıştırarak, adeta Tanrı gibi görmüşlerdir:

Örneğin; Pir Sultan Abdal'ın şu dörtlüğü yukarıda açıklamaya çalıştığımız tanıma tamamen uymaktadır.

"Gel benim ey güzel servi çıkarım
Yüreğime ateş düştü yanarım
Kiblem sensin, yüzüm sana dönerim
Mihrabımdır kaşlarının arası."

Günümüz ozanlarından Âşık Mahzuni de sevdiğine şöyle sesleniyor; (Bu sevgili belki bir kadındır, belki de kadın görünümündeki Allah'tır. Güzellik kadına has bir şeydir. Erkekler için söylenen "Yakışıklı" deyimi hiçbir zaman Tanrı için kullanılmaz. Fakat "Gül yüzlüm", "Güzel Tanrı'm" gibi sıfatlar sürekli söylenmektedir.)

"Gül yüzlü cananım senin elinden
Eğildi bellerim bükülmektedir
Aşkın veremiyim alçak dilinden
Gizli gizli yaşım dökülmektedir

Fidandım döküldü yaprağım dalım
Sen sultansın elbet, ben de bir kulum
Güzel muhabbetin hoş şirin dilin
Bu gönül bağına ekilmektedir

Akıl ermez oldu neden işine
Neler geldi yiğitlerin başına
Yandım mah yüzüne hilâl kaşına
Ah çektikçe ömrüm sökülmektedir

Mahzuni Şerif'im ben bir deliyim
Göster cemalini seyran eyleyim
Yandım dedim işte daha ne deyim
Neden o dost benden çekilmektedir."

Alevi-Bektaşî düşüncesinde, yaratılmışların tümü aynı değerdedir. Büyük küçük, zengin fakir, kadın erkek ayrımı yoktur. Din, dil, ırk, mezhep ayrımı yapmak Alevi felsefesine uygun düşmez. İnsanın hakkına ve hukukuna saygılı olmak, Tanrı'ya saygılı olmak demektir.

ALEVİLER'DE İBADET

Sana derim sana divane âşık
Sen kible ararsan kible sendedir
Mevlâm cemalini yaratmış nurdan
Din iman ararsan iman sendedir

Vücudunu dört nesneden halk etti
Ervahından ervahına nur kattı
Melekler Âdem'e hem secde etti
Sen sende ararsan mihrap sendedir

Beri gel deyince niçin gelmezsin
Okuduğun ilmin aslın bilmezsin
Muhabbet gömleğin bir hoş giymeysin
İmam Cafer ilmi erkân sendedir

Diline ders verdi beline kemer
Muhammed Ali'dir ol şemsülkamer
Şah Hasan Hüseyin şol İman Zeynel
Bâkır'a kan olan irfan sendedir

Aç gözünü de bak Musa-yı Kâzım
İmam-ı Rıza'dan döndürme özün
Mürşit eşliğine sür de gel yüzün
Tâki Nakî hem de Asker sendedir

Muhipleri haber aldı Mehdi'den
İblis'tir bâtil ilmine hükmeden
Ne gezersin Şam Şerif'i Mekke'den
Sen Kâbe ararsan Kâbe sendedir

Kul Hüseyin'im gezmez oldu ırağı
Süreğimiz Şeyh Sâfi'nin süreği
Muhammed Ali'dir ilmin direği
Vücuduna hoş bak Mihman sendedir

Alevi-Bektaşilerde ibadet toplumsaldır. İbadetin amacı, insanın kendisini eksiksiz kılmasıdır. Amaç, herkesi kâmil insan yapmaktır. İnsan sevgisi, ibadetin temelidir. Namaz, gerçeklerin karşısında eğilmektir. Abdest insanın içindeki kötülükleri atmaktır. Hac ise bir gönüle girmektir. İbadetten amaç, iyi ve düzenli bir toplum yaratmaya çabalamaktır.

İbadetin toplumsallaştırılması, Cem törenleri ile mümkün olmuştur. Âyin Cem, bir başka deyişle "Ayn-i Cem", gönül birliği ile bir araya toplanmak anlamındadır. Haftanın belli günlerinde yapılan Cemler'in, kurallara bağlı dinsel bir tören olduğu, tariktan olmayanların bu âyinlere alınmadığı, bu âyinlerle ilgili olarak gerici Sünni kesim arasındaki yakıştırmaların yanlış ve uydurma olduğu bilinmektedir. Cem töreni, önceden haber verilen insanların katılımı ile olur. Cem'e Alevi-Bektaşî din adamları olan dedeler veya babalar önderlik ederler. Cem evinde bir araya gelen kadınlı erkekli topluluğa dede önderlik eder. Bağlama eşliğinde, zâkir adı verilen ozan tarafından, Hazreti Muhammed, Hazreti Ali, Ehlibeyt, 12 İmam ve Kerbelâ Olayı üzerine deyişler, mersiyeler, dualar okunur. Bu okunan eserler genellikle Pir Sultan Abdal, Şah Hatayi, Yunus Emre, Kul Himmet ve diğer Alevi ozanlarıdır. Dede, Cem'de halkın sorunlarını da dinler; küskünler, dargınlar barıştırılır. Aleviler şeriata inanmadıkları için, Osmanlı döneminde sorunlar bu Cemler'de kurulan "Halk Mahkemeleri" denen yöntemle çözüldü. Cem süresince herkes halka halinde yüz-yüze bakacak tarzda oturur. Tevhid çekilip, gülbanglar okunarak, halka namazı adı verilen ibadet ic-

ra edilir. Kadın-erkek birlikte bağlama eşliğinde semah dönerler. "12 Hizmet" adı verilen hizmetler yerine getirilir. Kurban kesilir, lokmalar dağılır. Cem, dedenin izni ile biter. Bu Cemler'e katılımlarına göre, Birlik Cemleri veya Görgü Cemleri adı verilir. Bazı yöresel farklılıklara rağmen, esas olarak felsefe ve düşünsel yapı aynıdır. Cemler, Anadolu Alevilerine özgü bir ibadet biçimidir. Aleviler, camiye gitmezler. Camide kılınan 5 vakit namazı ve cami olayını İslamiyete aykırı bulurlar.

İbadetten eğer sual edersen
Kıblemdir Muhammed secdemdir Ali
Kulluğumdan benim cevap istersen
Kıblemdir Muhammed secdemdir Ali

Yedi gök yedi yer bünyad olmadan
Ay ile gün yıldız icat olmadan
Dünya dedikleri âbad olmadan
Kıblemdir Muhammed secdemdir Ali

Münkir fırkasında kalmadı eser
Fırka-i Naci'den almışım haber
On sekiz bin âlemi viran eder
Kıblemdir Muhammed secdemdir Ali

Âşık isen bugün gezme havada
Muhammed Ali'nin nûru dünyada
Yer ile gök durmuş hep inkıyada
Kıblemdir Muhammed secdemdir Ali

İbadetin toplumsallaştırılması, Cem törenleri ile mümkün olmuştur. Aleviler'de ibadet Türkçe'dir. Dualar da Türkçe'dir. Mahzuni, Sünniler'in ısrarla Arapça ibadete yönelmelerini şöyle yermektedir:

Hey Arapça okuyanlar
Allah Türkçe bilmiyor mu?
İngilizce, Fransızca
Bize hitap kılmıyor mu?

Bizimdir bu bahçe bağlar
Bizimdir bu yüce dağlar
Canı sağ olsun softalar
Boşa namaz kılmıyor mu?

Cem ayinlerinin açılışı, kapanışı ve yürütülmesi sürecinde, dedenin yaptığı dualara gülbang adı verilir. Yerine göre, uzun ya da kısa olan gülbanga, dede, "Bism-i Şah Allah Allah" diye başlar. Katılan canlar da belirli bölümlerde "Amin" yerine "Allah Allah" diye karşılık verinler Gülbang bülbül sesi anlamına da gelir.

Gülbanglardan kimi örnekler:

Cem açılış gülbang: "Bism-i Şah, Allah Allah... Akşamlar hayır ola, hayırlar vasil ola, şerler defola, münkirler mat ola, münafıklar bertaraf ola; cemi cümlemizi namarde muhtaç etmeye, neydim ne oldum deritmeye; gökten hayırlı rahmet, yerden hayırlı bereket, evliyalardan himmet, Hazreti Peygamberden şefaate eyleye. Hak Erenler, Rum Erenler, Horasan Pirleri, Gaip Erenleri, Pirimiz Hünkâr Hacı Bektaş Veli, Balım Sultan, Abdal Musa Sultan, Kaygusuz Sultan, Veli Baba Sultan ve cümle sultanlar daim, kaim eyleyip keremlerimize berdevam eyleye... Dil bizden, nefes 12 İmam, Şah Abdal Musa'dan ola... Akşamlar hayır ola... Gerçekler demine hû diyelim hû..."

Uykuya yatarken: "Bism-i Şah Allah Allah... Yattım Allah kaldır beni... Rahmetine daldır beni... Eğer vadem yetti ise, iman ile gönder beni... Yattım sağıma, döndüm soluma, sığındım süphanıma. Mürşidime, rehberime, dinime, imanıma... Kalkarsam Allah, kalkamazsam âmentü billah... Destur, Allah eyvallah..."

Cem törenleri, şiir, müzik ve semahla zenginleştirilir. Küçük büyük, kadın erkek gönül gönüle, cemaletle birlikte ibadet

ederler. Bu gerçeği bilmeyenler veya Alevi Bektaşilere düşman olanlar, onların bu törenlerini "mumsöndü" olarak nitelemişlerdir.

Dede Kimdir?

Cemal Şener *Alevi Törenleri* adlı kitabında Dede'yi şöyle tanımlamaktadır:

"Aleviler'de dini-ruhani önderlere Dede adı verilir. Dedele-
rin Seyyid olduğuna inanılır. Yani soylarının Hazreti Ali'ye
ulaştığı varsayılır... Dedelik kurum olarak Anadolu'da Hacı
Bektaş-ı Veli ve Erdebil Tekkesine bağlı olarak çalışmış. Bu or-
ganik bağ son yıllarda kalmamıştır. Bektaşilerde Dedelik; Ba-
balık ve Çelebilik diye ikiye ayrılır... Dedelerin, Aleviler'de di-
ni önderliğin yanı sıra, toplumsal hayatta da önemli rolleri
vardır. Cem ayinlerini yönetmek dışında hemen hemen kendi
toplumunun yani taliplerinin her şeyinden sorumludurlar. Dede-
lerin, Alevi toplumunda yarı kutsal bir yapıları vardır. Dede,
Pir, Mürşid, Baba hemen hemen aynı anlam yüklü kavramlar-
dır..."

Alevi-Bektaşî inancına göre, inançlı insan ile inançsız insan
arasında hiçbir fark yoktur. Çünkü tüm insanlar aynı damladan
yaratılmışlardır. İnsanları, inançlarına göre yargılamak, insana-
nın görevi değildir. İnanç, Tanrı ile insan arasındaki bir mesele-
dir. Kişi, inanır ya da inanmaz, o onun bileceği şeydir. Hiç kim-
seye, "Neden namaz kılmıyorsun?", "Niçin oruç tutmuyorsun?"
diye soru sorulmaz. Bektaşî fıkraları incelendiğinde, Bekta-
şî'nin kendisine böyle soru soranlara alaycı bir şekilde nasıl tep-
ki gösterdiği görülür. Çünkü Bektaşî, öylesi yaklaşımları ço-
cukça bulur.

İşte bir örnek:

Bektaşîye Ramazanda sormuşlar:

-Erenler kaç tane oruç tuttun?

-Henüz nasip olmadı. Tuzak kurdum bekliyordum.

Alevi-Bektaşî düşüncesi, aşk ve muhabbeti en önde tutar. Alevi-Bektaşî'nin kapısı her ırktan, dilden, dinden kişiye açıktır. Hacı Bektaş "Bütün tavlalardan kopanlar, bizim tavlamızda eğlensin" diyerek ayırım gözetmeksizin insanları kendi dergâhına çağırılmış, kapılarını herkese açmıştır.

Alçak gönüllü olmak ise, bu açık görüşlülüğün ve geniş karınlılığın anahtarı olmuştur.

Benlik, Alevi Bektaşî düşüncesinde, şeytanlıktır. Sıradan bir muhabbette bile, "Ben, ben..." diyenler yadırganır. Kendini bilen birisi, ağzından kaçırır da "Ben!" derse, ardından "Benliğe lanet!" diyerek pişmanlığını dile getirip, özür diler.

İnsanın iyi yaşaması, cennet; kötü yaşaması da cehennemdir.

Alevi-Bektaşîler'de tutuculuk yoktur. Şeriatın katı kuraları, Alevilerce kabul edilmemiştir. Kişinin inancı ve vicdanı kendine aittir.

Bütün güzel sanatların, Alevi-Bektaşî düşüncesinde yeri vardır.

Alevi Bektaşî düşüncesine göre, Tanrı bir cevherdir, bir ruhtur. Doğa o cevherin görüntülerinden başka bir şey değildir. Varlığın kalbinde can gibi bulunan, yerleri gökleri yaratandır. Yerde, gökte, insan ve melek senden hayat bulur. Sahil sensin, derya sensin. Aşağıdaki sensin, yukarıdaki sensin. Bizde olan sensin. Biz sensin. Cihan da sensin, cihansız dahi sensin.

Bektaşîlere göre, halkın düşüncesi çok önemlidir. Dünya işleri, tüm halkın katılımı ile cem törenlerinde çözülür, insanlar, gerçek biçimde, halk tarafında yargılanır, suçlu görülenlere, toplumsal yaptırımlar uygulanır.

"Eline, diline beline; aşına, işine, eşine sahip olmak" da Alevi-Bektaşîlerin en önemli ilkelerindendir. Alevi-Bektaşî ahlâk ilkesi kısaca böyle özetlenmiştir: Hırsızlık etme, nikâhlından başkasına uçkur çözme, şunun bunun, dedikodusunu yapma, yalan söyleme... Ekmeğinin peşinde ol, samimi olarak çalış ve işinin hakkını ver. Karına sahip ol ve başkasının karısını bacın bil...

Alevi-Bektaşı düşüncesinde, çalışmak en iyi ibadettir. Çapanın kerameti, en iyi keramet sayılır. Kadere bağlanmak reddedilir. İnsanın kendi kaderini, kendisinin çizdiğine inanılır.

Din olayı, kişinin vicdanıyla sınırlanır. Laik olmak da yine Alevilik'in önemli kurallarından birisidir. Din ile devlet işleri birbirine karıştırılmamalıdır.

HACI BEKTAŞ'IN ALLAH'A İLİŞKİN SÖZLERİ

- Ara, bul... Her ne ararsan kendinde bulabilirsin.
- İbadet, cennet için değil Hak için olmalı.
- İbadetin yeri başka, işin yeri başkadır.
- Mürşitlik, alıcılık değil vericiliktir.
- Okunacak en büyük kitap insandır.
- İnsan, Tanrı'ya ancak iyi şeylerle ulaşabilir.
- Kendini bilmeyen, Tanrı'yı bilemez.
- Kibir şeytan, tevazu rahmandır
- Kuran senin içindedir
- İman akılla olur, akıl sultandır.
- Akıl, yeryüzünde Tanrı'nın terazisidir.
- İnsan, yerde ve gökte Tanrı'nın vekilidir.
- Gönül Kâbe'den bile üstündür. Çünkü, gönül Tanrı'nın belirdiği yerdir.
- Allah'ı özümüzde, özümüzde Allah'ı biliriz.
- Gönüldeki hakikat yemişi, marifet suyu ile yetiştir.
- Bilgelerin ibadetleri, düşünceleridir.
- Adalet, her işte Hakk'ı bilmektir.
- İnsanın gerçek güzelliği, sözünün güzelliğidir.

HAZRETİ ALİ'NİN ALEVİ BEKTAŞI DÜŞÜNCESİNDEKİ YERİ

Ali'nin sırları daim sır ilen
Kisvetini kırmızıdan örünen
Nâr içinde Cebrail'e görünen
Hünkâr Hacı Bektaş Ali kendidir

Aslan olup yol üstünde oturan
Selman idi ana nerkis getiren
Kendi cenazesin kendi götüren
Hünkâr Hacı Bektaş Ali kendidir

Mûsa kahramanı Dive gönderen
Münkirin gözüne perde indiren
Doksan bin küffarı dize getiren
Hünkâr Hacı Bektaş Ali kendidir

Yerlerin göklerin binasın düzen
Ak üstünde kara yazılar yazar
Engûr şerbetini Kırklara ezen
Hünkâr Hacı Bektaş Ali kendidir

Kul Hasan'ım var mı sözümde yalan
Münkirin gönlünü gümana salan
Doksan günlük yolu kuşlukta alan
Hünkâr Hacı Bektaş Ali kendidir

Hazreti Muhammed: "Allah Ademi kendi suretinde yarattı. Allah'ın ilk yarattığı benim ve Ali'nin nurudur. Biz aynı nurdanız" diyor.

Kâmil insan, konuşan Kuran'dır. Kâmil insan, kutsal kitabın üzerindedir. Ali bir kâmil insan örneğidir. Fakat Muhammed, Musa, İsa, Davut, Hacı Bektaş Veli gibi başka kâmil insan örnekleri de vardır. Ama Alevi-Bektaşî düşüncesi içinde Ali'yi öbür kâmil insanlardan ayrı, özel bir yere koyan akımlar da vardır. İman etmek, kim olduğu önemli olmadan, bir kâmil insana bağlanmak demektir. Her kâmil insan, yol gösterici bir önder olarak tanınır. Aleviler için Ali, bağlanılacak kutuptur. Ondan sonra bağlanılacak kutup ise Hacı Bektaş Veli'dir.

Ali, iyinin ve kötünün ötesinde olan, insanüstü bir insandır. Bu nedenle de neyin iyi, neyin kötü olduğuna karar verebilir.

Alevi-Bektaşî düşüncesine göre, Ali gerçek Kuran'dır, konuşan Kuran'dır. Ali'nin 72 dili yazılı ve sözlü olarak bildiğine inanılır. Bütün bu meziyetlerinden dolayı Ali, gerçek Kâbe'dir. Bu nedenle namaz, Mekke istikametine doğru kılınmamalıdır. Ali, Tanrı'nın gerçek evidir. Ali Beytullah'tır. Bu nedenle bir Alevi için Mekke'ye Hacc'a gitmek zorunlu değildir. Ali, Tanrı'nın yeryüzündeki görüntüsüdür... İbadet edilecek varlık Ali'dir. Gülbanglar onun adı ile başlar:

"Bism-i Şah, Allah... Allah... Bu gitti ganisi gele... Hak Muhammed berekâtını vere... Yeyip yedirenlere, pişirip kotaranlara, nûr-u iman ve aşk-ü şevk ola... Gittiği yerler gam ve gussa görmeye... Hizmet sahipleri hizmetlerinden şefaath bula... Lokma hakkında, evliya keremine, çömertler cemine, gerçekler demine Allah, eyvallah!... Hû dost..."

Sofradan kalkarken okunan şu gülbang ve daha pek çok gülbang "Bism-i Şah" diye başlar. "Şah" Ali'nin bir diğer adıdır.

Anadolu'da, Ali'nin birçok şekillerde, günümüzde bile yeryüzünde bulunduğu da söylenir. Alevi-Bektaşî şairlerinden en iyilerinden sayılan Mehmet Ali Hilmi Dede Baba'nın şu nefesi bu savın en belirgin örneklerinden birisidir. Ali'ye karşı duydukları hayranlıktan dolayı, Aleviler tarafından sık sık söylenir.

Tuttum aynayı yüzüme
Ali göründü gözüme
Kıldım nazarı üstüme
Ali göründü gözüme
Hû Ali'm hû, hû Şah'ım hû

Adem ata Havva ile
Ol ilmu esma ile
Çark-ı felek sema ile
Ali göründü gözüme
Hû Ali'm hû, hû Şah'ım hû

Hız. Nuh neca Allah
Dahi Adem sefa Allah
Tûr sina Kelimullah
Ali göründü gözüme
Hû Ali'm hû, hû Şah'ım hû

İsa'ya ruh ul'lah oldur
İki âlemde Şah oldur
Müminlere pinah oldur
Ali göründü gözüme
Hû Ali'm hû, hû Şah'ım hû

Ali candır Ali canan
Ali dindir Ali iman
Ali rahim Ali rahman
Ali göründü gözüme
Hû Ali'm hû, hû Şah'ım hû

Ali evvel Ali ahir
Ali batin Ali zahir
Ali tabib Ali tahir
Ali göründü gözüme
Hû Ali'm hû, hû Şah'ım hû

Hilmi keda-yi kem-ter (abayı-uğraşı azalt)
Görüp gözüm dilim söyler
Her nereye kılsam nazar
Ali göründü gözüme
Hû Ali'm hû, hû Şah'ım hû

ALEVİ-BEKTAŞI EDEBİYATINDA, ALLAH

Tanrı, Alevi-Bektaşî edebiyatında, yoğun bir biçimde ele alınır ve bir ahab, bir dost, bir arkadaş; zaman zaman da bir hasım ve ya hata yapan bir büyük gibi değerlendirilip; kimi zaman övgülerle donatılır, kimi zaman ise insafsızca eleştirilir. Fakat bütün bunlar Allah'ı yadsımak anlamına gelmez. Onun yanlışını görmek istemez. Hani biri diğerine, "Bunu senden beklemezdim!" der ya, işte öyle bir şey!...

Hemen hemen bütün ozanlar, Allah'la ilgili şiirler yazmışlardır. Kimi zaman övmüşler, kimi zaman da yermişlerdir. Örneğin, en büyük Alevi-Bektaşî ozanlardan birisi olan Yunus Emre'nin,

"Sırat kıldan incedir
Kılıçtan keskincedir
Varıp anın üstüne
Evler yapasım gelir"

dediği de olur;

"Aşkın aldı benden beni
Bana seni gerek seni"

dediği de...

Yine,

"Ey dost senin yoluna
Canım vereyim Mevlâ
Aşkını komayayım
Od'a gireyim Mevlâ"

diye seslendiği de olur;

"Bir tahta yaratmışsın
Halim onda yazmışsın
Ne yazdınsa meçhuldur
Bir kul anı ne bilsin"

diye seslendiği de... Tıpkı bir evlâdın zaman zaman babasına si-
tem ettiği gibi.

Yunus gibi, tüm diğer ozanlar da, kimi zaman Allah'ı öve
öve bitiremezler kimi zaman da,

"Kıldan köprü yaratmışsın
Gelsin kullar geçsin diye
Hele biz şöyle duralım
Yiğit isen geç a Tanrı!" (Kaygusuz Abdal)

diyerek, O'nu mantıksızlık çemberinin dışında görmek isterler.
Ya da Allah'ın böyle safsatalarla uğraşmayacağını vurgulaya-
rak, "Sırat Köprüsünü dilinden düşürmeyen softa din adamları-
nın, bu düşüncesini çürütmek isterler.

Allah'la ilgili şiirleri belli başlı 4 grupta toplayabiliriz:

- 1- Allah'ın Âdem'de olduğunu vurgulayan şiirler,
- 2- Hazreti Ali'nin Allah olduğunu öne sürenler,
- 3- Alah'ı öven şiirler,
- 4- Allah'ı yargılayanlar...

Bunların dışında, bir de "Felek"i muhatap alan, bu vesileyle
kaderi de alın yazısını da bu kavram içinde değerlendiren, fele-
ğe yönelik yergiler vardır.

a) "ALLAH, ÂDEM'DEDİR"

"Tanrı'yı sevenler, Tanrı ile beraberdirler.
Onlar Tanrı'nın içindedir... Onlar kendileri
Tanrı'dır."

Genç Abdal (1900)

Müslümanlığın beş şartından biri Hacc'a gitmektir. Fakat Aleviler bunu, buradan kalkıp Mekke'ye gitmek, şeklinde yorumlamıyorlar. Tasavvufa göre, insan gönlü, "Tanrı'nın evidir, Beytullah'tır." Tapılacak şey, Tanrı'nın zahiri bir görüntüsü olan insandır. Sana en yakın olan "Beytullah" dururken, bir başka yerdeki "Beytullah"ı hatta taştan bir yapıyı ziyaret etmek yanlışır. Hacı Bektaş Veli'nin olduğu kabul edilen, fakat kimi araştırmacılarca Kaygusuz Abdal'a maledilen şu ünlü dörtlük bunu çok açık bir biçimde anlatmaktadır:

"Hararet nârdadır sacda değildir
Keramet baştır taçda değildir
Her ne arar isen kendinde ara
Kudüs'te Mekke'de Hac'da değildir."

İnsan, bir başkasının gönlünü yapmakla Hacı Olur. Gönül yıkmak ise, hiçbir zaman hoşgörü ile karşılanmaz. İnsan Tanrı'nın evini yıkar mı?... Kâbe, insanın gönlündedir. O halde kible insandır. Kul Hüseyin şöyle sesleniyor:

**"Sana derim sana divane âşık
Sen kible ararsın kible sendedir
Mevlâ cemalini yaratmış nûrdan
Din, iman ararsın, iman sendedir."**

b) "ALİ, ALLAH'TIR"

"Bir ismi Ali'dir bir ismi Allah
İnkârım yoktur hem vallah hem billah
Muhammed Ali yoluna Allah eyvallah
Ben Ali'den gayrı bir er görmedim"

Alevi-Bektaşilerdeki Hazreti Ali sevgisi, kendisini en yoğun bir biçimde, halk ozanlarının dizelerinde gösterir. Halk şiiriminin en büyük ustaları, Alevi inancına bağlı ozanlar arasından çıkmıştır. Yunus Emre, Pir Sultan Abdal, Kul Himmet, Şah Hatayi, Kul Hüseyin, Seyyid Nesimi, Kaygusuz Abdal, Kazak Abdal, Seyrani, Şerdari, Teslim Abdal ve bu yüzyılın ozanlarından Âşık Veysel, Âşık Ali İzzet, Âşık Hüdai, Âşık Mahzuni Şerif, Âşık Garip Bektaş, Âşık Ahmet Karahan, Âşık Berati... bunlardan bazılarıdır.

Alevi-Bektaşî ozanlar da Sünnî ozanlar gibi; aşk, doğa, kahramanlık, kısaca din dışı konularda şiirler yazmışlardır. Ancak inançlarıyla ilgili olarak yazdıkları şiirler önemli bir yer tutmaktadır. Ali sevgisi ve Kerbelâ olayını anlatanlar bunların başında gelir. Ehl-i Beyt, On iki İmam, Allah-Muhammed- Ali üçlemesi, Hacı Bektaş Veli, şiirlerinde yer verdikleri diğer önemli konulardır.

Ali, âşıkların dilinde öylesine büyümüştür ki, kimi zaman anlatmaya sözcükler yetmez. Öyle ki, anlatıla anlatıla Ali, Allah'la özdeşleştirilmiştir. Ali elmanın bir yarısı, Allah diğer ya-

risıdır. Ali, yeryüzündeki her şeyden üstündür, yücedir... Hatta çoğu zaman Muhammed'in önüne geçer.

"Binbir adı vardır bir adı Hızır
Her nerde çağırırsam orada hazır
Ali padişah'tır, Muhammed vezir
Bu fermanı yazan Ali değil mi?"

Alevilerin çok fazla önem verdikleri ozanların başında gelen Pir Sultan Abdal'ın bu dörtlüğü, âşıkların Ali'ye olan tutkularını anlatmaya yeter. Ali padişah'tır. Onsekiz bin âlemi yaratandır. Ali, mülkün sahibidir...

Ali'yi Tanrısal bir varlık gibi gören Aleviler, onun için menkıbeler, bir başka deyişle öyküler, anlatmışlardır. Örneğin;

Hazreti Muhammed Mirac'a çıkarken, Ali bir arslan donunda (şeklinde-suretinde) görünüp, O'nun yolunu keser. Muhammed, parmağındaki hâtemi (yüzüğü) çıkarıp ağzına atar ve arslan yoldan çekilir. Muhammed birgün sonra bu olayı anlatırken Ali, cebindeki yüzüğü çıkarıp Muhammed'e verir. Böylece arslan donuna giren kişinin kendisi olduğunu belli eder. Muhammed ise buna hiç şaşmaz. Çünkü, Ali'nin büyüklüğünün farkındadır. Onun için "İlim benim, kapısı ise Ali'dir" demiştir. Şah Hatayi, bu olayı şöyle şiirleştirir:

"Yedinci felekte arslan görünen
Hâtemi ağzına veren sır eden
Gelip Kırklar ile Cem'de bulunan
Cümlesine serdar olan Ali'dir"

İnanışa göre, Ali öldüğü zaman; cenaze kendisi, yıkayan kendisi, kefenleyip tabuta koyan kendisi, tabutu taşıyan deve kendisi, devenin başını çeken kendisidir. Hatayi'nin, bu olayla ilgili dörtlüğü ise şöyledir:

"Ali'dir cesetin kendisi yuyan
Yuyup kefeniyle tabuta koyan

**Ali'dir devesin kendisi yeden
Hak ile Hak olan Arslan Ali'dir"**

Ali, dünya kurulmadan önce de vardı. Tanrı, Ali'den var olmuştur. Tanrı her yerde hazır ve nazırdır. Dolayısıyla Ali de öyle... Mehmet Ali Hilmi Dede Baba'nın.

**"Tuttum aynayı yüzüme
Ali göründü gözüme
Nazar eyledim özüme
Ali göründü gözüme"**

şeklindeki dörtlüğüyle başlayan şiiri bunu anlatmaktadır. Mehmet Ali Hilmi Dede Baba aynaya bakar ve kendini değil, Ali'yi görür. Bu Tanrı'nın insanda tecellisidir.

Pir Sultan Abdal'ın çağdaşı olan ve onunla siyaset arkadaşlığı yapan Kul Himmet'in, Ali'nin her yerde ve her an hazır olduğunu belirten şiirinin bir bölümü şöyledir:

**"Sabahın seher vaktinde
Ali'yi gördüm Ali'yi
Eğildim niyaz eyledim
Ali'yi gördüm Ali'yi"**

**Kaşı kirpik dest deste
Armağanlar sunar dosta
Muhammed ile Mirac'ta
Ali'yi gördüm Ali'yi"**

**Arslanı gördüm çağında
Açılmış cennet bağında
Musa ile Tur dağında
Ali'yi gördüm Ali'yi"**

Alevi-Bektaşî ozanların ele alıp yoğun biçimde işledikleri bir başka konu da, Allah-Muhamed-Ali üçlemesidir. Her ozanın

bu konuda pek çok şiiri vardır. Bu, üçünün birlikte düşünülmesi gerektiği anlamına gelir. Kul Hüseyin şöyle diyor:

"Günah ettim Şah'ım dârına durdum
Allah bir Muhammed Ali aşkına
Kırklar eşiğine yüzümü sürdüm
Allah bir Muhammed Ali aşkına"

Daha önce de belirttiğimiz gibi, Sünni bir ideolog olan Mevlâna da, Hz. Ali'ye önem vermektedir. Mevlâna'nın Hz. Ali'ye gösterdiği saygı ve sevgi Alevi-Bektaşilerle aynı düzeydedir. Mevlâna, Divan-ı Kebir adlı yapıtında Hz. Ali'yi şöyle anlatmaktadır:

"Cihan var oldukça Ali var idi,
Cihan var olurken de Ali vardı.

Cihan'ın temeli suret buluncaya kadar var olan Ali idi. Yer resmedilinceye, zaman husule gelinceye kadar var olan Ali idi. Veli vasıf olan Şah Ali, cömertliğin, keremin, bağışın sultanı idi.

Ali'den ötürü melekler Adem'e secde ettiler. Adem bir kible gibi idi, secde olunan Ali idi, Adem'de, Şit'te, Eyyup'da, İdris-de, Yusufda, Yunusda, Hudda, Musada, İsada, İlyasda, Salihde, Davudda Ali idi.

Nefsin tamamından ötürü Cihan sofrası üzerinde elini buluştırmayan kahraman aslan Ali idi. Kuran'ın yer yer ayetlerinde Tanrı'nın ismetini vasf ile öğdüğü Kur'an sırlarının kaşifi Ali idi.

Kapısının toprağı kadir ve kıymette arşın semasından daha ileri geçen, O durmadan Hakk'a secde eden arif Ali idi. İslam yolunda iş düzelmedikçe durup dinlenmeyen o şerefli, vekarlı şah Ali idi.

Hayber kalesinin kapısını bir hamlede koparıp açan o kaleler fatihi Ali idi.

Afaka her bakışından gördüm ki, yakın yüzünden her var-

lıkta var olan Ali idi. Bu küfür olmaz küfrolan söz bu değildir.
Cihan var oldukça Ali var olur, Cihan var olurken de Ali vardı.

Tebriz'in Şems-ül hakkı Cihan'ın gizli ve açık sırlarından her
ne gösterdiyse hepsi de Ali idi."

c) ALLAH'I YARGILAYAN ŞİİRLER

"Yüce Tanrım figânımı
Duyarsan neyin eksilir
Beni cehalete karşı
Uyarsan neyin eksilir"

Alevi-Bektaşî halk ozanları, ham sofuların içtensizliklerine karşı duyularını hiç çekinmeden dışa vurmuşlar ve bu konuda ilginç ürünler vermişlerdir. Bu tür şiirlerle, sanki Tanrı'yı yargılamaktadırlar. Oysa durum öyle değildir.

Ozanlar her türlü siyasi ve sosyal baskılara karşın susmazlar ve inandıkları şeyleri hiç çekinmeden, önünü-ardını düşünmeden söylerler. Düşünceye sınır tanımayan bu ozanlar, zaman zaman Tanrı'ya sitemde bulunur ve haksızlıkların suçunu Tanrı'ya yüklerler. Fakat aynı ozan bir başka şiirinde ona toz kondurmaz.

Yunus Emre,

"Sırat kıldan incedir
Kılıçtan keskincedir
Varıp onun üstüne
Evler yapasım gelir"

demekle, Sırat Köprüsü konusunda, Tanrı'yla uğraşıyormuş gibi gözüküyorsa da asıl amaç, ham sofularla alay etmektir.

Bu arada, içinde bulunduğu çaresizliğin nedenini Allah'a bağlayan ozanlar da vardır. Bunların konumuzla hiçbir ilgisi yoktur. Bu tür şiirleri söyleyen ozanları "Alevi-Bektaşî Halk Şairi" diye değerlendirmek yanlıştır. Çünkü Alevi-Bektaşî inan-cına gerçekten bağlı birisi Allah'a,

"Şu kullar 'Şeytanın kulu' diyorlar
Utan Tanrı kendi kulundan utan
Etli sütlü yiyip atlas giyiyorlar
Utan Tanrı kendi kulundan utan"

demez. Çünkü inanışa göre, "Hayır Allah'tandır, fakat şer Al-lah'tan değildir." Allah, iyi şeyleri yapar; kötülerden insanlar sorumludur.

Biz ileride yapılacak araştırmalara kaynaklık etmesi bakı-mından kitabımızın "Şiirlerden Örnekler" bölümünde bu tür şi-irlere de yer verdik.

Tabii, Alevi-Bektaşî ozanların Allah'ı öven şiirleri de az de-ğil... Çalışmamızda "Allah'a Övgü Şiirleri" başlığıyla bunlardan örnekler de bulacaksınız...

d) FELEK VEYA KADERE YÖNELİK YERGİLER

Halk ozanları, her ne kadar açıksözlü ve özgür bir yapıya sahip iseler de, zaman zaman direkt olarak yöneticileri ve ekonomik bağları bulunan feodal ağaları karşılına almamışlar; onların yerine soyut bir varlık olan "Felek"e yüklenmişlerdir. Felek kimi yerde ağa, kimi yerde yönetici, kimi yerde de kader (baht) anlamında kullanılmıştır. "Hayır Allah'tandır, fakat şer Allah'tan değildir" görüşünü benimseyen Alevi Bektaşî ozanlar, içine düştükleri sıkıntıların sorumluluğunu, Allah'ın dışında bir başka şeye, yani Felek'e yıkmışlardır. İçini dökmek için almış sazı eline Felek'e yergiler yağdırmıştır:

"Kambur felek sanki beni kayırdı
Eşten dosttan nazlı yardan ayırdı
Gizli sırrım memlekete duyurdu
Sanki benim bir ettiğim var gibi"

(Âşık Veysel)

Âşık Sümmani de şöyle diyor:

"Akıl ermez şu feleğin işine
Kimi zevk-ü sefa ziyinet bulamaz
Kimisi düşmüştür mal telaşına
Kiminin malı çok rahat uyumaz."

Şiirlerde, Felek, yoksulu ezen bir varlık olarak kabul edilip anlatılmaktadır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, bu feodal bir bey ya da toprak ağasıdır, yahutta iktidarı elinde bulunduran egemen güçtür. Ozanın yakınması yoksul halkın yakınmasıdır. Ortaya çıktığı günden beri toplumsal işlevlerini eksiksiz yerine getiren Alevi-Bektaşî halk ozanları, dini, şiirlerinde de bunu ihmal etmemişlerdir. 19. Yüzyılda yaşayan Âşık Dertli, kaderi, kaderini, bahtını karşısına almış ve şöyle seslenmiş:

Girdab-ı mihnette kapandın kaldın
Gelmedi bir yandan ses kara bahtım
Anladım gafilsin uykuya daldın
Deli poyraz gibi es kara bahtım

Âlemde bir candan korkulmaz iken
Pençenden kimseler kurtulmaz iken
Aslana kaplana yırtılmaz iken
Dedirtir tilkiye pes kara bahtım

Dertli'ye çıkar mı bu işin sonu
Şimdi fark eden yok altını tuncu
Evvel beğenmezdin mesi papucu
Dedirdin çarığa mes kara bahtım

ALEVİ-BEKTAŞI FIKRALARINDA, ALLAH

Allah sevgisinin, yoğun biçimde belirttiği bir başka yer de, Alevi-Bektaşî fıkralarıdır.

Nasıl ki, Pir Sultan Abdal ve diğer pekçok ozanın türkülerini dinleyerek büyümüşsem; mizahı kavrama yeteneğim geliştiğinden beri de, sürekli Alevi-Bektaşî fıkralarını dinler, onlardan müthiş bir tat alırım. Pek çok fıkrayı defalarca işittiğim halde, hep aynı lezzeti alarak gülmüşümdür. Tabii ki, salt kuru bir gülme değil, aynı zamanda derin derin düşünme...

Çünkü dün olduğu gibi, bugün de aramızda yaşayan Alevi-Bektaşî düşünürlerinin her bir sözü, koca bir felsefenin gürül gürül yeşeren filizleridirler... Anadolu kültürü, onun ince zekâsının süzgecinden geçip genç kafalara tohum olur...

Örneğin, yeryüzünde diğer din, mezhep ve tarikatlara mensup kaç kişi,

- Nasılsınız?

şeklindeki bir soruya, pat diye,

- Şükür edecek kadar iyi değilim!

ya da

- Rakı helâl midir, haram mıdır?

diyenlere,

- Ağza göre değişir!

yahut da

- Baba iştahın var mı?

sorusuna,

- Benim gibi fakirin ondan başka neşi olur ki!

karşılığını verebilir...

Ama Bektaşî verir. Çünkü onun bilgisi derin, ufku geniştir. Bektaşî kafa yormuş, çile çekmiş; dünya işini de ahiret sorunu-
nu da kendince halletmiştir.

Aslında onun ne kulla ne de Allah'la sorunu yoktur. Hoşgö-
rülüdür, açık fikirlidir, Allah'tan korkmaz; onu dehşetli şekilde
sever. Bektaşî'de, ozan gibi Allah'la senli-benlidir, hısım akra-
badır. Allah'a yalvardığı da olur, ona kızdığı da... Çünkü ger-
çekçidir, hiç kimseden saklısı gizlisi yoktur. Art niyetli değildir.

Bektaşî, insanı bütün varlıkların üstünde tutar. Allah'ı ne ka-
dar severse, kulu da o kadar sever. Çünkü ikisini birbirinden ay-
rı görmez.

Bektaşî, haksızlığa hiç mi hiç tahammül etmez. İnancıların-
dan ötürü birilerini hor görmek ise en çok kızdığı şeydir. Ham
sofular, onu çok uğraştırırlar, ama yine de onlara karşı olabildi-
ğince yumuşaktır. Çünkü, ne yazık ki, her biri "Tanrı'nın kudret
eli ile kaleme aldığı kitaplardan birisidir." "Yaratılanı sever,
Yaratan'dan ötürü."

Onun için İslâmlığın da, Museviliğin de, Hristiyanlığın da,
Budizmin de, hatta dinsizliğin de; özetlersek insanlığın üç şartı
vardır: "Eline, diline, beline sahip olmak." Bunlar oldu mu yer-
yüzünde paylaşılmayacak şey kalmaz... Bunlar oldu mu, kavga
olmaz, kırgınlık olmaz...

Bektaşî ile rakı ya da şarap özdeşleşmiştir. Bektaşî demsiz
olmaz!.. Bektaşî içer ama nârâ atmaz, küfür etmez.. Tam tersine
esprili olur, güleç olur... Bektaşî demlendikten sonra genellikle
uyumaz, üretir... Onunla ilgili fıkralar, dikkatle dinlendiğinde
veya okunduğunda, çoğunlukla, hazır cevapları, güzel sözleri
içkili iken söylediği görülür...

Bektaşî camide de içer, evinde de, sokakta da içer, meyhane-
de de... Fakat ölçüsünü bilir. Canlardan birinin dediği gibi, "Su,
en masum içkidir. Ancak o bile gereğinden fazla içildiğinde, in-

sanı rahatsız eder." Bektaşî "rahatsız olmayacak kadar içer" ve hiç kimseyi "rahatsız etmez."

Durup dururken, herhangi birine bir şey söylediği hiç görülmemiştir. Hep savunma halindedir.

-Camide içilir mi? Kafir herif! Bu senin yaptığın dinsizliktir, imansızlıktır, diyenlere, sonsuz bir hoşgörü içinde şu karşılığı verir:

-Yanlı ş söylüyorsun evlat! Benim yaptığım ne dinsizliktir, ne de imansızlık... Yersizliktir, yersizlik!..

Bektaşî'nin dışında kaç kişi, bu denli hazırcevap ve hoşgörlü olabilir ki?

İstanbul'da doğan ve burada ölen (1853-1915), Alevi büyüklere daha önce şiirlerinden örnekler verdiğimiz Mehmet Ali Hilmi Dede Baba'ya genç yaşında bağlanan, siyasi baskının en yoğun olduğu günlerde bile Bektaşî olduğunu gizlemeyen, son yüzyılın en rahat ve en çok şiir yazan ozanı Edip Harabî, bakın ne diyor:

Ey zâhit şaraba eyle ihtiram
Müslüman ol terk et bu kıyl ü kâli
Ehline helâldir nâ-ehline haram
Biz içeriz bize yoktur vebali

Sevaba girmek çün içeriz şarap
İçmezsek oluruz dûçar-ı azap
Aklın ermez senin bu başka hesap
Meyhanede bulduk biz bu kemâli

Kandil geceleri kandil oluruz
Kandilin içinde fitil oluruz
Hakk'ı göstermeye delil oluruz
Fakat kör olanlar görmez bu hali

Sen münkirsin sana haramdır bâde
Bekle ki içesin öbür dünyada
Bahs açma Harabî bundan ziyade
Çünkü bilmez haram ile helâli

Kitabımızın sonunda, Alevi-Bektaşı fıkralarından örnekler bulacaksınız. Tümünü, Allah'la ilgili olanlarından seçtik. Bektaşı fıkralarında, en belirgin ve çarpıcı bir şekilde kendini gösteren Alevilerdeki Allah sevgisi, benzeri bulunmayan bir durum arzeder.

ŞİİRLERDEN ÖRNEKLER

**A- ALLAH'IN "ADEM"DE OLDUĞUNU
VURGULAYAN ŞİİRLER**

Harareť nârdadır sacda değildir
Keramet baştadır tacda değildir
Her ne arar isen kendinde ara
Kudûs'te Mekke'de Hac'da değildir

Sakın bir kimsenin gönlünü yıkma
Gerçek erenlerin sözünden çıkma
Eğer insan isen ölmezsin korkma
Aşığı kurt yemez ucda değildir *

*

Hak cihana doludur
Kimsene Hakk'ı bilmez
Onu sen senden iste
Ol senden ayrı olmaz

Dünyaya inanırsın
Rızka benimdir dersin
Niçin yalan söylersin
Çün sen dediğin olmaz

* Hacı Bektaş Veli tarafından söylendiğı kabul edilmektedir. Ancak bu nefesin kaygusuz Abdal'a ait olduğunu ileri süren araştırmalar da var.

Ahret yavlak ıraktır
Doğruluk key yaraktır (yararlı şey)
Ayrılık sarp firaktır
Hiç saran geri gelmez

Dünyaya gelen göçer
Bir de şerbetin içer
Bu bir köprüdür geçer
Cahiller anı bilmez

Gelin tan(ı) şık edelim
İşin kolay kılalım
Sevelim sevilelim
Dünya kimseye kalmaz

Yunus sözün anlarsan
Mânasını dinlersen
Sana bir emel gerek
Bunda kimesne kalmaz

*

Cihan var olmadan ketm-i âdemden
Hak ile birlikte yekdaş idim ben
Yarattı bu mülkü çünkü o demden
Yaptım tasvirini nakkaş edim ben

Anasırdan bir libasa büründüm
Nâr ü bâd ü âb ü Hakten göründüm
Hayrül-beşe ile dünyaya geldim
Âdem ile bile bir yaş idim ben

Âdem'in sulbünden Şit olup geldim
Nuh-î Nebî oldum tufana daldım
Bir zaman bu mülke İbrahim oldum
Yaptım Beytullah'ı taş taşıdım ben

İsmail göründüm bir zaman ey can
İshak Yakup Yusuf oldum bir zaman
Eyyup geldim çok çağırdım el-aman
Kurt yedi vücudum kan yaş idim ben

Zekeriyya ile beni biçtiler
Yahya ile kanım yere saçtılar
Davud geldim çok peşime düştüler
Mühtâr-i Süleyman'ı çok taşıdım ben

Mübârek asayı Musa'ya verdim
Ruhül-Kudüs olup Meryem'e erdim
Cümle evliyaya ben rehber oldum
Muciz murg-ı şeb-i huffaş idim ben

Sulb-i pederimden Ahmed-i Muhtar
Olup da cihana geldim âşikâr
Ali ile çok takındım Zülfikâr
Kul iken zat ile sırdaş idim ben

Tefekkür eyledim ben kendi kendim
Mucize görmeden imana geldim
Şâh-ı Merdan ile Döldül'e bindim
Zülfikâr bağlandım tığ taşıdım ben

Sekehüm hamrinden içildi şerbet
Kuruldu ayn-i cem ettik muhabbet
Meydana açıldı sırrı hakikat
Aldığım esrara sırdaş idim ben

Hidayet erişti bize Allah'tan
Bîat ettik cümle Resulullah'tan
Haber verdi bize seyri fillahtan
Selman-ı Pak ile yoldaş idim ben

Şükür matlubumu getirdim ele
Gül oldum feryadı verdim bülbüle
Cem olduk bir yere Ehl-i Beyt ile
Kırklar meydanında farraş idim ben

İkrar verdik cümle düzüldük yola
Sırrı faş etmedik asla bir kula
Kerbela'da İmam Hüseyin'le bile
Pâk ettim dameni gül taşıdım ben

Şu fena mülküne çok geldim gittim
Yağmur olup yağdım ot olup bittim
Urum diyarını ben irşat ettim
Horasan'dan gelen Bektaş idim ben

Gâhi nebi gâhi velî göründüm
Gâhi uslu gâhi deli göründüm
Gâhi Ahmet gâhi Ali göründüm
Kimse bilmez sırrım kallaş idim ben

Mamdulillah şimdi *Şirî* dediler
Geldim gittim zâtım hiç bilmediler
Kimseler bi remzi fehmetmediler
Her gelen mahlûka kardeş idim ben.

*

Severim ben seni candan içeri
Yolum ütmez bu erkândan içeri

Beni bende deme bende değilim
Bir ben vardır bende benden içeri

Nereye bakar isem dopdolusun
Seni kanda koyam benden içeri

O bir dilberdürür yoktur nişanı
Nişan olur mu nişandan içeri

Beni sorma bana bende değilim
Suretim boş yürür dondan içeri

Beni benden olana ermez elim
Kadem kim basa sultandan içeri

Tecelliden nasip erdi kimine
Kiminin maksudu bundan içeri

Kime dîdâr gününden şûle değse
Anın şûlesi var günden içeri

Senin aşkın beni benden alıptır
Ne şirin dert bu dermandan içeri

Şeriat tarikat yoldur varana
Hakikat marifet andan içeri

Süleyman kuş dilin bilir dediler
Süleyman var Süleyman'dan içeri

Unuttum din diyanet kaldı benden
Bu ne mezhepdürür dinden içeri

Dinin terkedenin küfürdür işi
Bu ne küfürdür imandan içeri

Geçer iken Yunus şeş oldu dostu
Ki çaldı kapıda andan içeri

Erenlerin ekânına yoluna
Ta ezelden talip oldum erenler
Can ile gönülden durdum düşündüm
Bugün mürşidimi buldum erenler

Can ile gönülden gezdim aradım
Hakk'ın didarını görmek muradım
Didar ile muhabbettir talebim
Ya bugün ya yarın öldüm erenler

Geçmişem serimden korkmam ölümünden
Münkir bilmez evliyanın halinden
Yezid oğlu bir Harici elinden
Çok demdir didardan kaldım erenler

Sen Hakk'ı yabanda arama sakın
Uyduysan kalbine Hak sana yakın
Ademe hor bakma kendini sakın
Cümlesin Âdem'de buldum erenler

Şah Hatai'm arz edeyim halimi
Harc edeyim elde olan varımı
Süre süre Şah'a gidem yüzümü
Mürvet kabul eyle geldim erenler

*

Allah Tanrı yaratan
Gel içegör curadan
Yâr ile yâr olagör
Ağyar çıksın aradan

Bekle gönül bostanın
Su sığırı girmesin
Key sakın uçurursun
Kandili minareden

Fil yükün karıncaya
Yükletme çekebilmez
Lal ü cevher kıymetin
Umma seng-i hareden

Hacc'a vardım der isen
Kande vardın Hacc'a sen
Kılavuzsuz kuş uçmaz
Bunda dağ ve dereden

Sen sözünü bil senin
Hak sende sen kandesin
Hakk'ı bilmek dilersen
Geç ağ ile karadan

Tıfıllayın dem be dem
Dambur dambur söyleme
Mansurlayın olursun
Bilmezsen müdareden

Dünya ahret demegil
Biliş ve yad demegil
Uzak savaşa girme
Geç kuru sehareden

İnsan nur-ı kadimdir
Hasta değil hekimdir
Sen dahi insan isen
Anla bu esrareden

Âşık olan bu yolda
Can ile baş oynatır
Sen dahi âşık isen
Bakma gel kenareden

Sen insanı sorarsan
Hak'tan ayrı değildir
Sıfat-ı zat-ı mutlak
Hırkası çar parden

Aklına akıl deme
Sözüne delil deme
Çünkü kurtaramazsın
Nefsini emmareden

Kaygusuz'un hüneri
Helva ve biryan yemek
Andan özgü hüneri
Umma bu biçereden

*

Gel aslım sorarsan ben bir niyazım
Basır ilmi dirler yerden gelirim
Ve katre idim şimdi han oldum
Arştaki kandilden nûrdan gelirim

Ben "kalu beli"de buldum izimi
Döndürmedim bir dem halktan yüzümü
Ateşin aşkına yaktım özümü
Halil İbrahim'le nardan gelirim

Sual eylersen benim sırrımdan
Cümlemizi var eyledi varından
Yarattı Muhammed Ali nûrundan
Hak ile Hak olan sırdan gelirim

Cebrail cerağı alır eline
Seyretmeye gider dostun iline
Hayranım şakiyan tuta diline
Rodvan kapı aştı şardan gelirim

Ten'i sual etme ten kuru tendir
Can anın içinde cevherdir kandır
Bu ilmin deryası bahr-i ummandır
Sırrı kal eyleyen serden gelirim

Mahsur ile varıp dara çekildim
Yusuf'la kul olup bile satıldım
Şam'da İsa ile göğe çekildim
Musa ile dahi Tur'dan gelirim

Mahkemede sual sordu kadılar
Kitaplarımı orta yere kodular
Sen bu ilmi kimden aldın dediler
Üstadımdan aldım pirden gelirim

Nesimi'yim ikrarımla bileyim
Gerçek erenlerin kem-ter kuluyum
Ali bahçesinin gonca gülüyüm
Münkir münafika Hak'tan gelirim

*

Onsekiz bin alemde
Mevcut Hak'tır şöyle bil
Hak'tan gayrı arada
Kimse yoktur şöyle bil

Hak söyleyip söyleten
Hak'tır gören gösteren
Hak çağırın işiten
Bir mutlaktır Hakk'ı bil

İman vechinde yedi
Hattı tahrir eyledi
Kudret kalemi ile
Yazdı takdir söyledi

Hak'la yeksan olup hep
Cümle şeye doğru bak
Nazarı doğru olan
Yüzü aktır şöyle bil

Muhittin'im bir güldür
Hak'tan ayrı değildir
Anasırda ne ki var
Dört sabahtır şunu bil

*

Cenazeme imam oldu nazarım
Öldüren de benim ölen de benim
Mezarımı eliminen ben kazdım
Ağlayan da benim gülen de benim

Allah gizli değil sana benziyor
Canı kaşı teni bana benziyor
Gâh doğar gâh batır güne benziyor
Gidenler de benim kalan da benim

Mansur "Allah benim" dedi asıldı
Meydanda taşlandı cismi ezildi
Şanımıza yüzdört kitap yazıldı
Bildiren de benim bilen de benim

Al'İzzet'i bir Al'İzzet arıyor
Al'İzzet'ten Al'İzzet'i soruyor
Allah benim desem Allah görüyor
Gerçekler de benim yalan da benim

*

Kâğınatın aynasıyım
Madem ki ben bir insanım
Hakk'ın varlık deryasayım
Madem ki ben bir insanım

İnsan Hak'ta Hak insanda
Arıyorsan bak insanda
Çok marifet var insanda
Madem ki ben bir insanım

Tevrat'ı yazabilirim
İncil'i dizebilirim
Kuran'ı sezebilirim
Madem ki ben bir insanım

Bunca temenni dilekler
Vızgelir çarkı felekler
Bana eğilsin melekler
Madem ki ben bir insanım

Daimi'yim harap benim
Ayaklarda turap benim
Aşk ehline şarap benim
Madem ki ben bir insanım

*

Bu gönlümün öz mihmanı
Sni gördüm seni gördüm
Sensin âlemin sultanı
Seni gördüm seni gördüm

Yed(i) iklimde dört mevsimde
Her canlıda her isimde
Ayın, günün şûlesinde
Seni gördüm seni gördüm

Bu dünyanın mimarisin
Nereye baksam ordasın
Sırda değil âşikarsın
Seni gördüm seni gördüm

Balık deryada yüzerken
Elsiz ayaksız gezerken
Kudret kalemin yazarken
Seni gördüm seni gördüm

Garip Bektaş can bu tende
Senin aşkın mevcut bende
Hem gündüzüm hem gecemde
Seni gördüm seni gördüm

*

Cihan var olmadan beni Âdem'den
Hak ile birlikte gezdim de geldim
Bütün ilimleri devir eyledim
İncil'i, Kuran'ı yazdım da geldim

Nice kitap yazdım çoğu sır oldu
Yüce Tanrım bana sâdık yâr oldu
Bütün peygamberler benden var oldu
Tevrat'ı Zebur'u çizdim de geldim

Binbir dona girdim gören olmadı
Halin nedir diye soran olmadı
Benden evvel Hakk'a eren olmadı
İlmin deryasından yüzdüm de geldim

Hayat verdim tabiatı süsledim
Toprak oldum tüm canlıyı besledim
Her lisanda ben Tanrıya seslendim
Nice ilimleri çözdüm de geldim

Yağmur oldum yere yağıp sel oldum
Deryalara akıp gittim göl oldum
Garip Bektaş her canlıya yol oldum
Kendi mezarımı kazdım da geldim

*

Ademdir yüceden yüce
Gündüz yapar varken gece
Kemal güzel gönül ince
Göreceksen gel Âdeme

Âdem'dedir cümle âlem
Âdem'dedir levhi kalem
Mest olup Âdem'den gelen
Geleceksen gel Âdem'e

Âdem'den gayrısın bırak
Âdem'dir her nesneden pâk
Hak Âdem'dir, Âdem'dir Hak
Bileceksen gel Âdeme

İnsandadır bütün âlem
Vasfını yazamaz kalem
İnsandır kendini bulan
Bulacaksan gel Âdem'e

Adi Ali, Âdem'de Hak
On sekiz bin âlem mutlak
Âdem'den gayrı birşey yok
Olacaksan gel Âdem'e

*

Ben Allah'ı başka yerden
Sordum baktım Allah bende
Açtım iki gözlerimle
Gördüm baktım Allah bende

Aradan kalkınca perde
Bana göründü her yerde
Dediler biraz ilerde
Vardım baktım Allah bende

Ben bir İhsani'yem aha
Hem vallaha hem billaha
Tutup kendimi Allah'a
Verdim baktım Allah bende

B- HZ. ALİ İLE ALLAH'TIN İLİŞKİSİNİ ANLATAN ŞİİRLER

Her nereye baksam Ali görünür
Dört köşede serhad yekser Ali'dir
Nice canlar talip olmuş sürünür
Kuluyam, Hâce-i Kanber Ali'dir

Ali'dir cümle eşyaya zat olan
Ali'dir ölmüslere hayat olan
Ali'dir her işte mucizat olan
Kuluyam, Hâce-i serdar Ali'dir

Ali'nin Hak'tır zahiri, bâtını
Gerçek özünde birlemiş zatını
Hakk'a eder ise muhabbetini
Yâr yâre baktığı nazar Ali'dir

Ali'dir hayatı cümle peyvânı
Ali'dir cümbüşlü pir-ü cüvanî
Ali'dir sahibi ulu divanı
Hakikat kadı-î mahşer Ali'dir

Pervaneyi oda yakan Ali'dir
Mansur'u da dara çeken Ali'dir
Gülde burçak burçak kokan Ali'dir
Bülbülün dilinde öten Ali'dir

Ali'dir Mecnun'a yollar bekleten
Ali'dir Leylâ'yı sevip haklatan
Ali'dir Ferhad'a kaya şaklatan
Şirin ile Şirin olan Ali'dir

Ali'dir aşkından bu dert-ü ahlar
Ali'dir söyleyen demler semahlar
Ey Ali çağırır sazlar silahlar
Dillerde vird olan ezber Ali'dir

Cömertlik ismine dilesen beri
Geldi temennah etti bir aşk eri
Verdi sofrayı, katarı, Kanber'i
Cömerttir sâki-î kevser Ali'dir

Ali'dir Arslan görünen Selman'a
Ali'dir yine kurtaran divane
Ali'dir mucizat veren Süleyman'a
Kaftan Kaf'a hüküm kılan Ali'dir

Ali'dir İsâ-yi Ruhullah olan
Ali'dir Musâ-yi kumrullah olan
Ali'dir Halil'e Beytullah olan
Tûr-ı Münâcat ekber Ali'dir

Ali'dir Muhammed ile muvafık
Lâhmeke lâhme kavlinde müsahip
Ali'dir mümine dahi hem sahip
Ruh-ı fazilette ahbar Ali'dir

Ali'dir cümle nebîye çâr olan
Cümle evliyaya ser divan olan
Musâ-yi Kâzım'a gelip kân olan
Rıza'nın nutkunda gevher Ali'dir

Hasan'la seyreden fevk-ı âlâya
Hüseyin ile baş olan Zeynelabâ'ya

.....

Muhammed Bâkır-ı Cafer Ali'dir

Ali'dir şefi-î yevmelkıyama
Ali oldu her kitapta ser-nâme
Bile devreyledi On'ki İmam'a
İmam Nakî, Taki, Asker Ali'dir

Yakını kaldı Mehdî yâr Riza'dır
Ahir demde Havric'e gazadır
Ali hem Mustafa hem Murtaza'dır
Mâmâda hâtem peygamber Ali'dir

Kul Himmet'im aşk ile müptelâdır
Mümine cennet, münkire belâdır
Uyar isen aşk ehline hel'adır
İmam-ı Haydar-ı Kerrâr Ali'dir

*

Yedi iklim dört köşeyi dolandım
Ben Ali'den gayri bir er görmedim
Kısmet verip âlemleri yaratan
Ben Ali'den gayri bir er görmedim

Bir ismi Ali'dir bir ismi Allah
İnkârım yoktur hem vallah hem billah
Muhammed Ali yoluna Allah eyvallah
Ben Ali'den gayri bir er görmedim

Ol kudret bendini kırdım gark ettim
Sarı öküz tüyün saydım fark ettim
Arş-ı muallayı gezdim seyr ettim
Ben Ali'den gayri bir er görmedim

Cennet bahçesinin nedendir taşı
İncidir toprağı hikmettir işi
Yüz yirmi bin peygamberler başı
Ben Ali'den gayrı bir er görmedim

Kul Himmet'im eydür kırklara beli
Dilim medhin söyler aslımız deli
Eyveli Muhammed âhiri Ali
Ben Ali'den gayrı bir er görmedim

*

Kavm-i Yezit yezitliğin bildirdi
Yetiş Allah, yâ Muhammed, yâ Ali
Sürgün edip her dervişi öldürdü
Yetiş Allah, yâ Muhammed, yâ Ali

Eridi fakirin yüreğı yağı
Arttı münkirlerin kalbi ferahı
Yanmaz oldu türbelerin çerağı
Yetiş Allah, yâ Muhammed, yâ Ali

Türbelerin yıkıldığın gördüler
Yezidiler ferah edip güldüler
Her dervişi bir diyara sürdüler
Yetiş Allah, yâ Muhammed, yâ Ali

Dalgalandı gönül durulmaz oldu
Gitti elden tâlip, görülmez oldu
Rehber ile mürşit sorulmaz oldu
Yetiş Allah, yâ Muhammed, yâ Ali

Sene bin iki yüz kırk iki aman
Dünyada bu fesat olmuştur iyan
Şimden sonra sürülmez oldu erkân
Yetiş Allah, yâ Muhammed, yâ Ali

Hakkı'ya çağırır yaradan gani
Dertlilerin dertlerinin dermanı
Bundan sonra çok süreriz devranı
Yetiş Allah, yâ Muhammed, yâ Ali*

*

İkrarım Enel Hak'tır
Bu ikrarım beli Hak'tır
Cemal-i nur celi Hak'tır
Hak Muhammed Ali Hak'tır
Hacı Bektaş Veli Hak'tır

Bil onyedi muhkematı
Okuyanlardan ayeti
Ol ayatın ümmehatı (Bütün ayetlerin anası)
Hak Muhammed Ali Hak'tır
Hacı Bektaş Veli Hak'tır

Evvel gelip Ali olan
Sonra gelip veli olan
Edep hem ezeli olan
Hak Muhammed Ali Hak'tır
Hacı Bektaş Veli Hak'tır

Bahar vakti açan güller
Şakıyıp öten bülbüller
Akan sular esen yeller
Hak Muhammed Ali Hak'tır
Hacı Bektaş Veli Hak'tır

* Bu şiir, Yeniçeri ocağı kaldırıldıktan sonra, Bektaşî tekkelerinin kapatılması ve Bektaşîlerin katledilmeleri nedeniyle yazılmıştır.

Sana derim sana yahu
Bu bir nefes âlem kamu (Bu kamunun yani halkın nefesidir)
Heman lağayt ille hû (Başka bir şey değil illa hû)
Hak Muhammed Ali Hak'tır
Hacı Bektaş Veli Hak'tır

Peruşan pes ol ebed-kam (sonsuz olmayı istemedi)
Nefes olsun bunda tamam
Evvel ve ahir vesselâm
Hak Muhammed Ali Hak'tır
Hacı Bektaş Veli Hak'tır

C-ALLAH'A ÖVGÜ ŞİİRLERİ

"Aşkın âşıklar öldürür
Aşk denizine daldırır
Tecelli ile doldurur
Bana seni gerek seni"

Şol Cennetin ırmakları akar Allah deyu deyu
Çıkmış İslâm bülbülleri öter Allah deyu deyu

Salınır Tuba dalları Kur'an okur hem dilleri
Cennet bağının güleri kokar Allah deyu deyu

Kimi yiyip kimi içer hep melekler rahmet saçar
İdris Nebi hulle biçer diker Allah deyu deyu

Altındandır direkleri gümüştedir yaprakları
Uzadıkça budakları biter Allah deyu deyu

Aydan arıdır yüzleri misk ü amberdir sözleri
Cennette huri kızları gezer Allah deyu deyu

Hakk'a âşık olan kişi akar gözlerinin yaşı
Pür-nûr olur içi dışı söyler Allah deyu deyu

Ne dilerse Hakk'tan dile klavuz ol doğru yola
Bülbül aşık olmuş güle öter Allah deyu deyu

Açıldı gökler kapısı rahmetle doldu hepsi
Sekiz Cennetin kapısı açar Allah deyu deyu

Rıdvan'dürür kapı açan İdris'dürür hulle biçen
Kevser şarabını içen kanar Allah deyu deyu

Miskin Yunus var yârine koma bugünü yarına
Yarın Hakk'ın divanına varır Allah deyu deyu

*

Ey dost senin yoluna
Canım vereyim Mevlâ
Aşkını komayayım
Oda gireyim Mevlâ

Beni sana vereyim
Sensiz beni nideyim
Ben senin hasretine
Bensiz varayım Mevlâ

Benden bana yakınsın
Canımdan sevgilisin
Ya ben seni isteyü
Kanda arayım Mevlâ

Vahdetin şarabından
Bir cur'a nûş edeyim
Enel-Hak çağırban
Dârâ gireyim Mevlâ

Ger beni senin için
Yetmiş kez öldüreler
Bin kez dahi ölmeye
Razı olayım Mevlâ

Yunus aydur benliği
Aradan türih edüben
Senin ile bakayım
Seni göreyim Mevlâ

*

Aşkın aldı benden beni
Bana seni gerek seni
Ben yanarım dün ü günü
Bana seni gerek seni

Ne varlığa sevinirim
Ne yokluđa yerinirim
Aşkın ile avunurum
Bana seni gerek seni

Aşkın âşıklar öldürür
Aşk denizine daldırır
Tecelli ile doldurur
Bana seni gerek seni

Aşkın şarabından içem
Mecnun olup çöle düşem
Sensin dün ü gün endişem
Bana seni gerek seni

Sofilere sohbet gerek
Ahilere ahret gerek
Mecnunlara Leyla gerek
Bana seni gerek seni

Eğer beni öldüreler
Külüm göğe savuralar
Toprağım anda çağıra
Bana seni gerek seni

Cennet Cennet dedikleri
Birkaç köşkle birkaç huri
İsteyene ver onları
Bana seni gerek seni

Yunus'durur benim adım
Gül geldikçe artar odum
İki cihande maksudum
Bana seni gerek seni

*

İster idim Allah'ı buldum ise ne oldu
Ağlar idim dün ü gün güldüm ise ne oldu

Erenler meydanında yuvarlanır top idim
Padişah çevgânında kaldım ise ne oldu

Erenler sohbetinde deste kızıl gül idim
Açıldım ele geldim soldum ise ne oldu

Alimler ulemalar medresede buldusa
Ben harabet içinde buldum ise ne oldu

İşit Yunus'u işit yine deli oldu hoş
Erenler ma'nîsine daldım ise ne oldu

*

Bir kandilden bir kandile atıldım
Türab olup yer yüzüne saçıldım
Bir zaman Hak idim Hak ile kaldım
Gönlüme od düştü yandım da geldim

Ezelden evveli bir Hakk'ı bildik
Hak'tan nida geldi Hakk'a Hak dedik
Kırklar meydanında yunduk pak olduk
İstemem taharat yundum da geldim

Şunda bir kardaşla kayda düşmüşem
Pirler makamında yanıp pişmişem
Kırklar meydanında hem görüşmüşem
İstemem yanmağı yandım da geldim

Şah Hatayi eydür senindir ferman
Olursun her kulun derdine derman
Güzel Şah'ım sana bin canım kurban
İstemez kurbanı kestim de geldim

*

Gönül seyranda gezerken
Şah geldi konu saraya
Hakk'a niyaz eyler iken
Bir engel düştü araya

Hakk'ın kapusundan girdim
Kendi vücudumu gördüm
Marifet kazanın kurdum
Aşk kaynadan küreye

Muhabbet haslar hasıymış
Etmeyen Hakk'ın nesiymiş
Sevgi Hak sevgisi imiş
Erenler ne der buraya

Hele küşadın düşürdün
Fırat kazanın taşırdın
Marifet aşın pişirdin
Tuzun tattırdın bereye

Hatayi der ihtiyarsız
Neyleyim dünyayı yârsız
Ol âlemden bi habersiz
Tuz ekmek ister araya

*

Hak bizi yoktan var etti
Şükür yoktan vara geldim
Yedi kat arşta asılı
Kandildeki nûra geldim

Eyyup ile ten erittim
Lâl ü mercan gevher tuttum
Vuslat ile taş arıttım
Ben bu yolu süregeldim

Yunus'la ummana daldım
Kırk gün balık ile kaldım
Davud'la demirci oldum
Örse çekiç çalageldim

Sahabelere uğradım
Kudret lokmasını yedim
Er bir dedim Hak bir dedim
Bini sıdım bire geldim

Ganimet ile çatıldım
Ana rahmine yitildim
İbrahim'l(e) oda atıldım
Gülistanda nâra geldim

Bir muazzam büyük şarda
N(e) istersen bulunur varda
Kapsu oniki yerde
İstediğim şara geldim

Dışı altın içi gümüş
Suyu baldır şeker yemiş
Yer yer bedestan derilmiş
Dilediğim yere geldim

Deniz böldüm asa ile
Göge uçtum İsa ile
Tur Dağı'nda Musa ile
Münâcatta durageldim

Pir Sultan Abdal coşkuna
Gel otur gönül köşküne
On ik(i) İmam'ın aşkına
Ben bu seri verageldim

*

Hak'tır sevdiğimiz bizim
Hak'tır övdüğümüz bizim
Boyun eğdiğimiz bizim
Hak'tan özge yar bilmeyiz

Biz bu mülke gel'(i)p dururuz
Ölmeden ön ol'(u)p dururuz
Yar ile yar ol'(u)p dururuz
Arada ağyar bilmeyiz

Sazımızı ele aldık
Koşmamızı çola geldik
Namusumuz yere saldı
Biz âşıkız ar bilmeyiz

Aşk ile meydana geldik
Nazar divanına geldik
Pervaneyiz yana geldik
Zincir ile dâr bilmeyiz

Evvel ahir yar kuluyuz
Haydar'ın gezer kuluyuz
Ezelden ikrar kuluyuz
Müminiz inkâr bilmeyiz

Muhittin Abdal coşunca
Mevci deryayı aşınca
Aşk önümüze düşünce
Hiç sab'(ı)r ve karar bilmeyiz

Yâ Rab senin makamında gözüm yok
Gökler senin yerler senin il senin
Hâşâ senin birliğinde sözüm yok
Dünya senin ahret senin hal senin

Şu âlemi ben değil sen yarattın
Bazı var eyledin bazı yok ettin
Yunus Nebi'yi de sen suya attın
Derya senin balık senin göl senin

Hikmetinden asla sual sorulmaz
Derin bir muamma akıl erilmez
İsmin çoktur amma cismin görülmez
Gösteren sen gören sensin yol senin

Her nereye baksam seni görüyom
Sen(i) arıyor, seni senden soruyom
Ben bir kiracıyım handa duruyom
Tapu senin tarla senin mal senin

Gafur ismin varikene ya Hûda
Kim var kime gidem senden dah(a) öte
Çık mülkünden dersin Ali İzzet'e
Yalvarırım günâh benim kul benim

*

Gözlerin Eflatun ellerin Lokman
Hastalara derman mısın ya nesin
Kaşların Zülfükâr aman el aman
Katlimize ferman mısın ya nesin

Cihan güzel olsa sana dost idim
Paşalık istemem seni istedim
Altına has demem sana has dedim
Elmas mısın mercan mısın ya nesin

Yüzün gören gece gündüz sayılır
Yeşil benler harman döşte yayılır
Sesin duyan cenazeler ayılır
Ab-ı hayat umman mısın ya nesin

Al'İzzet sen(i) ister servet istemez
Göster cemalini cennet istemez
Kulluğundan başka devlet istemez
Allah mısın insan mısın ya nesin

*

Allah gilin adresesi
Sende de var bende de var
Koca Tanrı'nın nidası
Sende de var bende de var

Senin ile gezer durur
Düşmanını sever durur
Allah'ı cüml'âlem görür
Her yerde mekânda da var

Ulu derya sulağıdır
Çark'ı devran kulağıdır
Gece gündüz çırağıdır
Ay yıldızda günde de var

Hocalar gaflete dalmış
Uzaktan haberin almış
O herkese mekân olmuş
Sağda solda yanda da var

Öz adını Allah koydu
Çağırın duyanım dedi
Yasak etti oruç yedi
Hâşâ günâh onda da var

Allah benim Allah senin
Kuran'da Rabbülâlemin
Hem kâfirin hem mü'minin
Küllü şeyde canda da var

Yok diyenlere hep yok olur
Boyar boyanır ak olur
Şimdi söylesem koğ olur
Hayvanda insanda da var

Al'İzzet doğrusun söyler
Secde eder Hakk'ı söyler
O lütfeyler o kahreyler
İsyanda ihsanda da var

*

Seni kim tanırdı ben olmasaydım
Güzeller Tanrı'sı mühür gözlü yâr
Kim âşık olurdu sen olmasaydın
Edalı yâr şevketli yâr nazlı yâr

Seni gören kâfir iman getirir
Melekler de hizmetini yetirir
Âlem senin ışığına oturur
Karanlık gecede lamba yüzlü yâr

Gece Al'İzzet'e hilal olursun
Gündüz Al'İzzet'e zülâl olursun
Al'İzzet kuluna celâl olursun
Akıl ermez sırlarına gizli yâr

*

Yüce Tanrım sana arzuhalım var
Affet günâhımı bağışla nolur
Ben senin kulunum sen benim Tanrım
Bakma kusuruma bağışla nolur

Bazen isyankârım bazen tövbekâr
Bazen sevaptayım bazen günahkâr
Bazen dürüst oldum bazen sahtekâr
Halim sana malûm bağışla nolur

Vakit bulamadım sana varayım
El bağlayıp divanına durayım
Suçum neymiş diye sana sorayım
Var ise kusurum bağışla nolur

Hacı değilim ki Mekke'ye gidem
Dede değilim ki tekkeye gidem
Papaz değilim ki sikkeye gidem
Biçare kulunu bağışla n'olur

Garip Bektaş birgün sana dönerim
Kendi ateşimle kendim yanarım
Affetmezsen beni seni kınaram
Bu dertli kulunu bağışla n'olur

*

Gönül gözü görar Hak didarını
Didarı Hak, Hakk'ı didar tamamlar
Sevgi muhabettir umum efkârım
Sevgiyi Hak, Hakk'ı sevgi tamamlar

Yazılıdır İsm-i Azam yüzünde
Gülüstan bahçesi senin gözünde
Dört kitabı oku kendi özünde
Öz kitabı, kitap özü tamamlar

Yadullah ayetin bilene kurban
Didarı tanıyıp görene kurban
Hak Âdem'de bilip gelene kurban
Âdemi Hak, Hakk'ı Adem tamamlar

Üç isimde n'oldu yedi noktası
Kef ile nun rumuz engurun tası
Yedi açık yedi sır hat sıvası
Sıfatı zat, zatı sıfat tamamlar

Yedi kapılı bir şehire vardım
On iki padişah oturur gördüm
On dört on yedidir fikirim virdim
Fikiri vird, virdi fikir tamamlar

Kırk şar gördüm kırk biri andırır
Yetmiş üç dışında kalan ham durur
Yüz on dört sureden nokta indirir
Noktayı Hak, Hakk'ı nokta tamamlar

Adil Ali eyle insana nazar
Üç huruf beş nokta çok şeyler yazar
Ten insana insan Hakk'a çok benzer
İnsanı Hak, Hakk'ı insan tamamlar

D- ALLAH'I YARGILAYAN ŞİİRLERDEN ÖRNEKLER

Bir köprü yaratmışsın kıldan incedir dersin
Kamuya salâ ettin mahlukat cümle geçsin

Geç dediğin kulların biri benim eksikli
İzzin Hakk'ı geçmezsem hazzı olanlar geçsin

Meğer inayet Hak'dan yardım ola Allah'tan
Hak'dan yardım olursa kim gerek ise geçsin

Bir tahta yaratmışsın halim onda yazmışsın
Ne yazdınsa meçhuldur bir kul anı ne bilsin

Eğer avrat eğer er eğer hayır eğer şer
O yazıda ağlayan ayruk ne yerde gülsün

Var yazından ağlama kendi canın dağlama
Madem yazın yazıldı dahi seven ne kılsın

Yedi tamu yarattın asilere arzettin
İzzin Hakk'ı vermezem eksigi olan girsin

Sekiz uçmak yarattın müminlere arzettin
Kâfirler ana girmez ben kuluna ne dersin

Benim anda derdim yok girmeklięe fikrim yok
Kulağıma yapışma ko anı anda kalsın

Yüzüm kara elim boş bağrım başlı gözüm yaş
İnayet eyle Allah Yunus dîdarın görsün

*

Ben dervişim diyene
Bir ün edesim gelir
Seğirdüben sesine
Varıp yetesim gelir

Sırat kıldan incedir
Kılıçtan keskincedir
Varıp anın üstüne
Evler yapasım gelir

Altında gayya vardın
İçi nâr ile pürdür
Varuban ol gölgede
Biraz yatasım gelir

Oda gölge dediğ'me
Ta'n eylemem hocalar
Hatırınız hoş olsun
Biraz yanasım gelir

Ben günahımca yanam
Rahmet suyuyla yunam
İki kanat takınam
Biraz uçasım gelir

Derviş Yunus bu sözü
Eğri büğrü söyleme
Seni sigaya çeker
Bir Molla Kasım gelir

Yeri göğü ins ü cinni yarattın
Sen ey mimarbaşı eyvancı mısın
Ayı günü çarhı burcu var ettin
Ey mekân sahibi rahşancı mısın

Denizleri sen yarattın kapaksız
Suları yürüttün elsiz ayaksız
Yerleri temelsiz göğü direksiz
Durdurursun acep iskâncı mısın

Kullanırsın kanatsızca rüzgârı
Kürekle mi yaptın sen bu dağları
Ne yapıp da öldürürsün sağları
Can verip alırsın sen cancı mısın

Sekiz cennet yaptın sen Âdem için
Adın büyük bağışla onun suçun
Âdem'i cennetten çıkardın niçin
Buğday nene lazım harmancı mısın

Bir iken bin ettin kendi adını
Görmedim senin gibi iş ustadını
Yeşertirsin kurutursun odunu
Sen bahçıvan mısın ormancı mısın

Cebrail'e perd(e) altında söylersin
İnip Beytullah'a kendin dinlersin
Bu ateş-i cehennemi neylersin
Hamamın mı var ya külhancı mısın

Hafâya çekilip seyrana durdun
Aklı yetmezlerin aklını urdun
Kıldan ince köprü yaptın da kurdun
Akan suyun mu var bostancı mısın

Bu kışlara bedel bu yazı yaptın
İlkbahara karşı bu güzü yaptın
Mizanı iki gözü terazi yaptın
Bakkal mısın yoksa dükkâncı mısın

Kazanlarda katranların kaynarmış
Yer altında balıkların oynarmış
On bu dünya kadar ejderhan varmış
Şerbet mi satarsın yılanı mısın

Esinci misin koydun cehime Arap
Hoca mısın okur yazarsın kitap
Aslın kâtip midir görürsün hesap
İhtisabın mı var yok hancı mısın

Yüz bin cehennemden korkman birinden
Rahman ismi nâzil değil mi senden
Gaffârüz-zünnûbüm demedin mi sen
Affet günahımı yalancı mısın

Beni affeylesen düşen mi şandan
Şahlar bile geçer böyle isyandan
Ne dökülür ne eksilir haznenden
Affetsen olmaz mı noksancı mısın

Şanına düşer mi noksan görürsün
Her gönülde oturursun yürürsün
Buñca canı alıp gene verirsın
Götürüp getiren kervancı mısın

Bilirsın ben kulum sen sultanımsın
Kalbde zikrim dilde tercemanımsın
Sen benim canımda can mihmanımsın
Gönlümün yârisin yabancı mısın

Beni delil eyler kendin söylersin
İçerden Azmi'yle pazar eylersin
Yücelerden yüce seyran eylersin
İşin seyran kendin seyrancı masın

*

Âdem'i balçıktan yoğurdun yaptın
Yapıp da neylersin bundan sana ne
Halk ettin insanı saldın cihana
Salıp da neylersin bundan sana ne

Bakkal mısın teraziyi neylersin
İşin gücün yoktur gönül eğlersin
Kulun günahını tartıp neylersin
Geçiver suçundan bundan sana ne

Katran kazanını döküver gitsin
Mümin olan kullar didara yetsin
Emreyle yılana tamuyu yutsun
Söndür şu ateşi bundan sana ne

Sefil düştüm bu âlemde nâçarım
kıldan köprü yaratmışsın geçerim
Şol köprüden geçemezsem uçarım
Geçir kullarını bundan bana ne

Behlül Dâna'm aydur cennet yarattın
Nice kullarını cehenneme attın
Nicesin ateş-i aşk ile yaktın
Yakıp da neylersin bundan sana ne

*

Daha Allah ile cihan yok iken
Biz anı var edip ilan eyledik
Hakk'a hiçbir lâıyk mekân yoğ iken
Hanemize aldık mihman eyledik

Kendisinin henüz ismi yok idi
İsmi şöyle dursun cismi yok idi
Hiçbir kıyafeti resmi yok idi
Şekil verip tıpkı insan eyledik

Allah ile işte burda birleştik
Nokta-i âmaya girdik yerleştik
Sırr-ı küntü kenzi orda söyleştik
İsm-i şerifini Rahman eyledik

Aşıkâr olunca zat ü sıfatı
Kün dedik var ettik bu semâvatı
Birlikte yarattık hep kâinatı
Nam u nişanını cihan eyledik

Yerleri gökleri yaptık yedi kat
Altı günde tamam oldu kâinat
Yarattık içinde bunca mahlûkât
Erzakını verip ihsan eyledik

Asılsız fasılsız yaptık cenneti
Huri gülmanlara verdik zinneti
Türlü vaidlerle her bir milleti
Sevindirip şad ü handan eyledik

Bir cehennem kazıdık gayetle derin
Laf ateşi ile eyledik tezyin
Kıldan gayet ince kılıçtan keskin
Üstüne bir köprü mizan eyledik

Gerçi kün emriyle var oldu cihan
Arş ü kürsü gezdik durduk bir zaman
Boş kalmasin diye bu kevn ü mekân
Âdem'in halkını ferman eyledik

Arif olan bilir sırr-ı müphemî
İzhar etmek için İsm-i Azamî
Çamurdan yoğurduk yaptık Âdem'i
Ruhumuzdan bir ruh revan eyledik

Âdem ile Havva birlik idiler
Ne güzel bir mekân bulduk dediler
Cennetin içinde buğday yediler
Sürdük bir tarafa puyan eyledik

Âdem'le Havva'dan geldi çok insan
Nbiler veliler oldu münâyan
Yüz bin kerre doldu boşaldı cihan
Nuh Nebiyullah'a Tufan eyledik

Salih'e bir deve eyledik ihsan
Kayanın içinde çıktı nâ-gehan
Pek çokları buna etmedi iman
Anları hâk ile yeksan eyledik

Bir zaman Eshab-ı Keyf'i unuttuk
Hazret-i Musa'yı Tur'da uyuttuk
Şit'i çulha yaptık bezler dokuttuk
İdris'e biçtirip kaftan eyledik

Süleyman'ı dehre sultan eyledik
Eyyub'a acıdık derman eyledik
Yakup'u ağlattık nâlan eyledik
Musa'yı Şuayb'a çoban eyledik

Yusuf'u kuyuya attırmış idik
Mısır'da kul diye sattırmış idik
Zeliha'yı ona çattırmış idik
Zellesinden bend-i zindan eyledik

Davut Peygamber'e çaldırdık udu
Kazadan kurtardık Lût ile Hûd'u
Bak ne hale koyduk nâr-ı Nemrud'u
İbrahim'e bağ u bostan eyledik

İsmail'e bedel cennetten kurban
Gönderdik şad oldu Halil-ür Rahman
Balığın karnını bir hayli zaman
Yunus Peygamber'e mekân eyledik

Bir mescide soktu Meryem Ana'yı
Pedersiz doğurtuk orda İsa'yı
Bir ağaç içinde Zekeriya'yı
Bıçtırıp karnını rızan eyledik

Beyt-ül Mukaddes'te Kudüs şehrinde
Nehr-i Şeria'da Erden nehrinde
Tathir etmek için günün birinde
Yahya'yı İsa'yı uryan eyledik

Böyle cilverle vakit geçirdik
Bu enbiya ile çok iş bitirdik
Başka bir Nebî-i zişan getirdik
Anın her nutkunu Kur'an eyledik

Küffar-ı Kureys'i ettik bahane
Muhammet Mustafa geldi cihana
Halkı davet etmek için imana
Murtaza'yı ana ihvan eyledik

Ona kıyas olmaz asla bir nebi
Nebiler şahıdır Hakk'ın habibi
Dünyanın ukbanın odur sebebi
Biz onu nebî-i zişan eyledik

Hak Muhammed Ali ile birleştik
Hep beraber "Kâbe kavseyn"e gittik
O makamda pek çok muhabbet ettik
"Leyletel-esrâ"yı seyran eyledik

Bu sözleri sanma her insan anlar
Kuşdilidir bunu Süleyman anlar
Bu sır-ı mübhemi ârifan anlar
Çünkü cahillerden pinhan eyledik

Hak ile Hak idik biz ezelide
Tâ rûz-ı Elest'te Kalubelî'de
Mekân-ı Hûda'da bezm-i celide
Cemalini gördük iman eyledik

Vahdet âlemini bilmeyen insan
İnsan süretinde kaldı bir hayvan
Bizden ayrı değil Hazreti Süphan
Bunu Kur'an ile âyan eyledik

Sözlerimiz bizim pek muhakkaktır
Doğan ölen yapan bozan Hak'tır
Her nereye baksan Hakk'ı mutlaktır
Ahval-i vahdeti beyan eyledik

Vahdet sarayına girenler için
Hakk'ı hakkel-yakîn görenler için
Bu sırrı Harabi bilenler için
Birlik meydanında cevân eyledik

*

Yâ Rab senin mekânın yok
Yatağın yok yorganın yok
Hem dinin hem imanın yok
Her bir şeyden münezzehsin

Senin çıkmaz âvazın yok
Abdestin yok namazın yok
Hiçbir yere niyazın yok
Kullüvallahü ehad'sın

Kapın büyük açan yoktur
Seni kapıp kaçan yoktur
Anan yoktur baban yoktur
Yâ Rab Allahüssamed'sin

Elmasın yok boncuğun yok
Aban kaban kocuğun yok
Karın kızın çocuğun yok
Lemyelidü Lemyûled'sin

Derya senin sahra senin
Dünya senin ukba senin
Bu görünen eşya senin
Velemyekunlehü Küfven ehad'sin

Herbir şeye kudretin var
Akla sığmaz hikmetin var
Yetmiş iki milletin var
Sen Hallâk-ı Künfekân'sın

Sağın da var solun da var
Eğri doğru yolun da var
Bir Harabi kulun da var
Sen Hallâk-ı Künfekân'sın

*

Ararken Allah'ı buldum
Dedi gezme hele hele
Yanıldım yanına vardım
Keşke varmıyaydım n'ola

Dedim hizmetkârın var mı
Dedi bana sen durman mı
Dedi gezme hey avare
İk(i) ellerin sala sala

Dedi bana gel yanıma
Seni ortakçı edeyim
Bana bir çift öküz verdi
İkisi de ala bula

Biderimi yere saçtım
Ben bir helâl kâra düştüm
Öküzleri çifte koştum
Hoh eyledim dala dala

Kin ektik ekin biçtik
Dedim ki gel bölüşelim
Kendi aldı başlı başlı
Bana verdi sile sile

Ben bu kavle raz(ı) olmadım
Hayli nizalar eyledim
Duyanlara hep söyledim
Bayıldılar güle güle

Allah bana tokat vurdu
Kaçuben evime geldim
Avrada halim arzyledim
Dedi Veli kele kele

*

Yücelerden yüce gördüm
Erbapsın sen koca Tanrı
Âlem okur kelam ile
Sen okursun hece Tanrı

Er, atasıyla anılır
Fılan oğlu filan deyü
Anan yoktur baban yoktur
Sen benzersin ... e Tanrı

Kıldan köprü yaratmışsın
Gelsin kulum geçsin deyü
Hele biz şöyle duralım
Yiğit isen geç a Tanrı

Garip kulun yaratmışsın
Derde mihnete katmışsın
Onu âleme atmışsın
Sen çıkmışsın Uca Tanrı

Kaygusuz Abdal yaradan
Gel içegör şu curadan*
Kaldır perdeyi aradan
Gezelim bilece Tanrı

*

Sana senden böyle şikâyetim var
Oku arz-ı halim ey yüce Mevlâ
Sen dersin garazsız adaletim var
Çünkü, dersin benim Hâkim-i Kübra

* Esrar kapağı, içine esrar konan kap. Burada, ham sofuların inançlarıyla alay ediliyor.

Çağır sor davamı ne imiş beni
Senden sana şekva ederim seni
Meğer yanılırsam affet bendeni
Hişm edip âleme eyleme rûsva

Biz bu sene senden istedik rahmet
Yalvardık yakartık eyledik minnet
Biz rahmet istedik sen verdin zahmet
Ne idi bundaki hikmetin aya

Muhtaç olmayayım diye ellere
Çalıştım emeğin verdin yellere
Bütün emeklerim gitti sellere
Yeşil koruklarım eyledin imha

Bana ne verdin sen söyle kudretten
Ben tohumu aldım ekim devletten
Utanırım borçlu kalsam milletten
Bir çek ver borcumu eyledim imha

Bilirim merhamet ummanısın sen
Umum sultanların sultanısın sen
Bütün hakanların hakanısın sen
Affeyle kusurum ey gani Hüda

Ağlar divanında sus desen susmaz
Kâm ister lütfundan umudu kesmez
Koğsan da kapından darından gitmez
Böyle bir davacı Zuhuri geda

*

Ya ilahi görünmezken bir devlet
Zekâtını veremezsem geri al
Helalından dört öküz ver Yarabbi
Koşup çifte süremezsem geri al

Yoksulluğu ezberledim nideyim
Verin aşkın badesini yudayım
Biraz altın ver ki Hacc'a gideyim
Bu kavi üzre duramazsam geri al

Çok verirsin binamaza hayına
Saldın beni zügürtlüğün yanına
Köprüler yaptırdın tacer suyuna
Kâgir bina kuramazsam geri al

Bir söz ver Yarabbi göreyim şimdi
Yoksulluk elinden ciğerim yandı
Uryana bir gömlek yetime hindi
Rızan için saramazsam geri al

Ne mümkün Yarabbim yolundan sapam
Ruhsat'ın terkedip dünyaya tapan
Senin rızan için bir oda yapam
İki minder seremezsem geri al

*

Belâ babından nasibim
Bol eyledin seyreyledim
Otuz yıl el kapısında
Kul eyledin seyreyledim

Zehir mihnet için saldın
Çekeceğim iyi bildin
Peder maderimi aldın
Lâl eyledin seyreyledim

Tufanlar esti başımda
Havalet yoktur aşımda
Şu yirmisekiz yaşımda
Dul eyledin seyreyledim

Aşkın zincirini kırdın
Yusuf gibi dâra soktun
Kerem gibi nâra yaktın
Kül eyledin seyreyledim

Ne devlet verdin ne de mal
Ne ziynet verdin ne de al
Tekrar gösterdin bir cemaî
Deyledin seyreyledim

Uzak eyledin dostumu
Ateşe yaktın üstümü
Bilmeden soydun postumu
Şal eyledin seyreyledim

Tanıtamadın haddimi
Pul ettin altın adımlı
Gök ettin elif kaddimi
Dal eyledin seyreyledim

Say edüp belimi büktün
Gözümün güherin döktün
Nice bin haddeden çektin
Tel eyledin seyreyledim

Kendini sanırdım dostum
Teaccüp ki bana küstün
Nastan itibarım kestün
Çul eyledin seyreyledim

Ruhsat seni sever candan
Ne candan derunu dilden
Bari ayırma imandan
Yol eyledin seyreyledim

*

Hikmetine karışılmaz
Bazısını yazıyorum
Ettiğine bakarak da
Ben canımdan beziyorum

Süleyman'a verdin malı
Var mı İbrahim emsali
Bana lââyık görmen şalı
Tuman ile geziyorum

Irızkıma oldun kefil
Nefse ettin beni sefil
Yüreciğim efil efil
Toprak olup tozuyorum

Koştum camızın tekini
Tezden kuruttun ekini
Yesinler zıkkım kökünü
Ben sinemi kazıyorum

Düşman bindirdim dalına
Ağı döktürdün malıma
Merhem kılmışsan halime
İçerimden azıyorum

Kırıldı ineğin kıcı
Neyidi dananın suçu
Kalmadı koyunla keçi
Elden ayran özüyorum

Kasaphane oldu ahır
Zengin iken ettin fakir
Bu lütfuna demem şükür
Camızları yüzüyorum

Köyümüze kıran geldi
Hemen Kırbyık'ı buldu
Kimin bir danası öldü
Âdetime kızıyorum

*

Ey çömlekçi yapıp yapıp
Sonra yere çalmaz mısın
Kâinatı bütün kırıp
Sen yalnız kalmaz mısın

Ne erkeksin ne de dişi
Yoktur yanının yoldaşı
Kimseye danışman işi
Sonra pişman olmaz mısın

Nedir derdin be hey Tanrı
Beni yere çalmaz mısın
Şimdi benim ziyanımı
Sen iade kılmaz mısın

Zalim midir nedir zulmün
Kahhar isen yok mu hilmin
Cümleyi kaplar da ilmin
Adaletten bilmez misin

Ne dedik namaz oruca
Kıldık tuttuk ettik rica
Sevmiyorum sür harice
Arayıp da bulmaz mısın

Ne farzın lazım ne sünnet
Ne cehennem ne de cennet
Bir can için etmem minnet
Verdiğini almaz mısın

Cennetlerin harap olsun
Kevserlerin şarap olun
Kırbıyık'ın tûrap olsun
Defterinden silmez misin

*

Bu âlemi gören sensin
Yok gözünde perde senin
Haksıza yol veren sensin
Yok mu bunda suçun senin

Kâinatı sen yarattın
Her şeyi yoktan var ettin
Beni çıplak dışar(ı) attın
Cömertliğin nerde senin

Evli misin ergen misin
Eşin yoktur bir sen misin
Çarkı sema nur sen misin
Bu balkıyan nur da senin

Kilisede despot keşis
İsa Allah'ın oğlu demiş
Meryem Ana neyin imiş
Bu işin var bir de senin

Kimden korktun da gizlendin
Çok arandın çok izlendin
Göster yüzün çok nazlandın
Yüzün mahrem ferde senin

Binbir ismin bir cismin var
Oğlun kızın ne hısmin var
Her bir irenke resmin var
Nerde baksam orda senin

Türlü türlü dillerin var
Ne acaip hallerin var
Ne karanlık yolların var
Sırat köprün nerde senin

Âdem'i sürdün bakmadın
Cennet'e de bırakmadın
Şeytan'ı niçin yakmadın
Cehennem'in var bir de senin

Veysel neden aklın ermez
Uzun kısa dilin durmaz
Eller tutmaz gözler görmez
Bu acaip sır da senin

*

Hâşâ hikmetine karışmam amma
Aşıkınım duramıyor görünce
Senin işin var mı bu ne muamma
Günah m'olur hata m'olur sorunca

Gizli sırrı ayıpları görürsün
Mekânın yok imiş nerde durursun
Gönlün olduğuna bol bol verirsin
Bir cömert ganisin gönlün olunca

Sesin duyan deniz coşar bulanır
Yüzün gören dağlar yanar küllenir
Deryan mı çoğalır neren bollarır
Şu gözümün yaşın yere dökünce

Sağ yüzün gündüzdür yakar lambayı
Sol yüzün gecedir ısıtır ayı
Şimden sonra kınamayın kimseyi
Sen gibi büyükler hatır yakınca

Harun Karun ettin kimine Tanrı
Kimini aç susuz koydun ahırî
Ben cömerdim deyi öğünme bari
Al'İzzet kuluna böyle bakınca

*

Allah seni Şevk'ederdim Tanrı'ya
Halk ettiğin kullarını unuttun
Aklın kesmiyordu da beslemeye
Bu kadar insanı niçin yarattın

Borçlandın kullara nasip vermeye
Söz verdiniz bir kararda durmaya
Utanman mı bizi süründürmeye
Dertliler göçünün içine kattın

Oğlun kızın olsa acır yüreğin
Yalınızın yoktur senin durağın
Çark döner dünyada dokuz feleğin
Hokkabazsın her oynadığını uttun

Kulun çektiğini bir gün çekemen
Ağlayıp da gözyaşların dökemen
Ekinleri biçip çifti süremen
Tembel köşesine postunu attın

Eski Allah değil misin de bana
Hasta mısın kim vekil oldu sana
Kısmet veren sensin küllî cihana
İzzet'i açlık ile terbiye ettin

*

Ulu Tanrı'm beni niçin yarattın
Fakirim kapına düştüm vermedin
Bir yavan ekmeği elden arattın
Yaptığın işlere şaştım vermedin

Azap çirak durdum ömrü çürüttüm
Bir zaman koyunu kuzuyu güttüm
Bir kağı aldım da çifti yürüttüm
Borca öküz aldım koştum vermedin

Nice kullarına ortakçı oldum
Ne bir vefa gördüm ne faydalandım
Çalışırsam bana verirsin sandım
Ödünç tohum aldım saçtım vermedin

Hayatımı fakirlikle tanıttın
Benden aldın kime verdin kâr ettin
Ekinimi tarlalarda kuruttun
Elim ile yoldum biçtim vermedin

Bir zaman okula oldum hademe
Tellallığa terfi ettim kademe
Hizmet ettim nice nice adama
Bu derdimi sana deştim vermedin

Gece gündüz gayret ettim zor ettim
Alışveriş ettim ziyan kâr ettim
Başkasından istemeye ar ettim
Ben avucumu sana açtım vermedin

Nice seki yaptım kırı bayırı
Bağlar yetiştirdim hep ayrı ayrı
Neticede sele verdim hıyarı
Gençliğimde çok çalıştım vermedin

Odunum yok samanım yok çayım yok
Ekmeğim yok yemeğim yok tuzum yok
Dostum sensin başkasına sözüm yok
Terk-i diyar ettim göçtüm vermedin

On iki dişime kerpeten saldın
Beni ağlatırken oturup güldün
Her iki gözümü elimden aldın
Bu derdimden bile geçtim vermedin

Bu dünya fanidir kondum göçerim
Geçim için çok çalışır geçerim
Aşık Işık der ki gayet naçarım
Dünya zehir oldu içtim vermedin

*

Varayım gideyim şu ahirete
Bir daha dünyaya gelmemek için
Neden yaratmıştır beni yaratan
Bir ömür boyu gülmek için

Utan da bak yaşanan şu halime
Kismet vermen yarattığın kuluna
Yiğit isen gel de yaşa benimle
Kaderde açlıktan ölmek için

Sende ne merhamet ne de vicdan var
Sana sesleniyom sana Yaratan
Fakirlere arsa ayır oradan
Bir daha topraksız kalmamak için*

*

* Aşık İsmail İpek'in şiiri.

Elini ver Tanrım ben geliyorum
Gayri bizim için yurt belli değil
Mesuliyet ağır işlerim bozuk
Sızlıyor vicdanım dert belli değil

Çalışmak isterim köstekliyorsun
Seni bilmeyeni destekliyorsun
Kulun isyanını sen istiyorsun
Tevziat meydanda hak belli değil

Ezmek yakıştır mı senin şanına
Adresin yok çıkam gelem yanına
Yeter artık tak eyledin canıma
Sırtıma vurduğun yük belli değil

Kafan dolaşüyor yollarım kayıp
Süleyman'ı çok sıkıyorsun ayıp
Kul rızkının kefilim ben deyip
Ezelden yazdığın hat belli değil

Yüce Tanrı'm figanımı
Duyarsan neyin eksilir
Beni cehalete karşı
Uyarsan neyin eksilir

Şöyle gerine gerine
İdris Nebi'nin yerine
Sekiz cennetten birine
Koyarsan neyin eksilir

Versen üç Huri hanımı
Gelip sarsalar yanıma
Otursam yesem karnımı
Doyarsan neyin eksilir

Bir güzelle göndersen aşk
Aşkı bile eylesen meşk
Akşama yatmaya bir köşk
Ayırsan neyin eksilir

İhsani'yem ey a cana
Bir gün çıkıp gelsem sana
Seni davet etsem bana
Buyursan neyin eksilir

*

Nedendir be koca Tanrı
Ben ölüyom sen ölmüyon
Dünya kurulu berî
Ben ölüyom sen ölmüyon

Düşün bir kez ince ince
Bunlar revâ mıdır sence
Vaktim saatim gelince
Ben ölüyom sen ölmüyon

Neden benim malım yoktur
Senin mülkün benden çoktur
Üstelik de karnın toktur
Ben ölüyom sen ölmüyon

İhsani'yem için için
Bak şimdi anladım niçin
Allahsız olduğun için
Ben ölüyom sen ölmüyon

*

Yalanla camiye giden softalar
Ramazanda oruç tutsa yalandır
Bir iğne ucun yemez yiğitler
El gözünde zehir yutsa yalandır

İnandığım Allah gel haddini bil
Sana kulluk etmek laf ile değil
Bir seher vaktinde ötmeyen bülbül
Çıkıp ikindide ötse yalandır

Mahzuni'nin kimse gözünü sevmez
Sözüne inanır özünü sevmez
Gerçekler dünyanın yüzünü sevmez
Veli dağda mekân tutsa yalandır

*

Dokunma keyfine yalan dünyanın
İpini eline dolamış gider
Gözlerimin yaşı bana gizlidir
Dertliyi dertsizi sulamış gider

Kimi hızlı gider uzun yol tutar
Kimi altın satar kimi pul yutar
Kimi soğan bulmaz kimi bal yutar
Kimi parmağını yalamış gider

Mahzuni bu nasıl yazı Mahzuni
Bazı Şerif olur bazı Mahzuni
Yurdunda anasız kuzu Mahzuni
İnsanlık ardından melemiş gider

*

Fazla gururlanma yüce Allah'ım
Ben olmasam seni kim var ederdi
Sen beni yarattın çıkarın için
Seni kim gönlüne dost yâr eyledi

Dünya kâinatın tadı olmazdı
Nimetinden kimse gıda almazdı
Canlıların ismi dilde kalmazdı
Senin pazarında kim kâr ederdi

Ben senin ismini eyledim hece
Ne fark edêr idi gündüzle gece
Ben seni severim canımdan yüce
Kim utanç duyardı kim ar ederdi

Kim şükür ederdi nimetlerine
Onsekiz bin âlem devletlerine
Kim vakıf olurdu kıymetlerine
Kim ağlardı sana kim zâr ederdi

Garip Bektaş canın senin canındır
Beni ozan yapan yüce şanıdır
Damarımda kanım senin kanındır
Kim kalpte saklardı, kim sır ederdi

E- FELEK VEYA KADERE YÖNELİK YERĞİ ŞİİRLERİ

**Ey felek hicran oduna
Dalacak beni mi buldun
Elinden bir nazlı dostu
Alacak beni mi buldun**

**Her kişinin vardır kârı
Ben ağlarım zârı zârı
Gül yüzlü sevgili yârı
Alacak beni mi buldun**

**Her kişi ayş ü işrette
Ben kaldım derd ü mihnette
Han kucağında gurbette
Kalacak beni mi buldun**

**Ahioglu eder vara
Yok mu bu derdime çare
Kullar içinde biçare
Olacak beni mi buldun**

*

Yüz bin mihnet ile bir bağ yitirdim
Yemedim meyvesin el aldı gitti
Ağlar gözyaşımı Ceyhun eyledim
Çalkandı dünyayı sel aldı gitti

Yüz bin dert çekmişim bin dahi gerek
Çok ömür ister ki bir dahi gerek
Yarım elden aldı o zalim felek
Hoyrat dost bağından gül aldı gitti

Nazlı yare kem haberim galiptir
Dostlar ağlar düşmanlarım gülüptür
Dediler ki: Dertli Emrah ölüptür
Kimi kazma kimi bel aldı gitti

*

Kırılsın kanunun tellerin felek
Aks-i murad üzre çaldığın yeter
Hakk'ı hakikate oldun büvelek
Zulmü adalete saldıgın yeter

İskender deryanın almış haracın
Ab-u hayat çeşmesinin taracın
Yememiş söndürmüştür sıracın
Sen benim ahımı aldıgın yeter

İsrafilin surun alacak mısın
Kanununa koyup çalacak mısın
Sen cihanda baki kalacak mısın
Bu zamana kadar kaldığın yeter

Seyrani feleğin olsa edebi
Düşünür katmazdı şekere şebi
Sen de Nuh Nebi'nin gemisi gibi
Azab tufanına saldıgın yeter

Akıl ermez Őu feleğın işine
Kimi zevk ü sefa ziynet bulamaz
Kimisi düşmüşdür mal telaşına
Kiminin malı çok rahat bulamaz

Kimisi okumuş kimisi yazmış
Kimisi marifetli cevaplar düzmüş
Kimisi şekerli taamdan bezmiş
Kimisi bir parça nimet bulamaz

Kimisi dokumuş kimisi satmış
Kimisi anlamış zihnine yatmış
Kiminin yolkısı dağları tutmuş
Kimisi binmeye bir at bulamaz

Sümmani yanmışır fırkata nara
Sevda onu komaz çıksın kenara
Ona derler niçin gitmezsin yâra
Hiç demezler Hak'dan ruhsat bulamaz

*

Bir sabah o yare kavuşum deydi
Beni şimdiyecek unuttun felek
Nic'ettin sevgili yarenlerimi
Her birin bir yana dağıttın felek

Yalnız bana mı çektin kararı
Gül yüzlü dostlarla açtın aray
Harabettin nice köşkü sarayı
Al tavan konağı yok ettin felek

Dilerim ki istediğın olmasın
Ettiklerin yanlarına kalmasın
Kıymetini bilemedin elmasın
Altını muhasa denk ettin felek

Ağlattın anayı yaktın bacıyı
Yedirdin zehr ile zakkum acıyı
Koyverdin tazıyı saldın bacuyu
Geldin avlağımda av ettin felek

Felek sana gayrı sözüm kalmadı
Hakk'a yalvarmağa yüzüm kalmadı
Zevkinde sefanda gözüm kalmadı
Dünyadan yüreğim soğuttun felek

Molla der ki dertten derde düşürdün
Bizi şaşırtanı Allah şaşırtsın
Felek niçin kötü yerin kaşırsın
Sende mi işini cıvıttın felek

*

Kambur felek sanki beni kayırdı
Eşten dosttan nazlı yarden ayırdı
Gizli sırrım memlekete duyurdu
Sanki benim bir ettiğim var gibi

Kimine at vermiş eştirir gezer
Kimine aşk vermiş coşturur gezer
Kimine mal vermiş koşturur gezer
Sanki bunu zengin etmek zor gibi

Bir kısmına yayla vermiş köy vermiş
Bir kısmına büyük büyük pay vermiş
Sevdiğine güzellikle boy vermiş
Al yanaklar şule verir nûr gibi

Birinin aklı yok deli divane
Bir kısmı muhtaçtır acı soğana
Bir kısmını zengin etmiş yan yana
Şimdi kendi saklanıyor sır gibi

**Kimine saz vermiş çalar eğlenir
Kimi zevk içinde güler eğlenir
Veysel gözyaşların siler eğlenir
Yeter gayrı yumma gözün kör gibi**

Yeter gayrı yumma gözün kör gibi

Yeter gayrı yumma gözün kör gibi
Yeter gayrı yumma gözün kör gibi
Yeter gayrı yumma gözün kör gibi
Yeter gayrı yumma gözün kör gibi

Yeter gayrı yumma gözün kör gibi
Yeter gayrı yumma gözün kör gibi
Yeter gayrı yumma gözün kör gibi
Yeter gayrı yumma gözün kör gibi

Yeter gayrı yumma gözün kör gibi
Yeter gayrı yumma gözün kör gibi
Yeter gayrı yumma gözün kör gibi
Yeter gayrı yumma gözün kör gibi

Yeter gayrı yumma gözün kör gibi
Yeter gayrı yumma gözün kör gibi
Yeter gayrı yumma gözün kör gibi
Yeter gayrı yumma gözün kör gibi

Yeter gayrı yumma gözün kör gibi
Yeter gayrı yumma gözün kör gibi
Yeter gayrı yumma gözün kör gibi
Yeter gayrı yumma gözün kör gibi

F- ÇEŞİTLEMELER

Gayrıdır her milletten
Bu bizim milletimiz
Hiçbir dinde bulunmaz
Din ü diyanetimiz

Bu din ve diyanette
Yetmiş iki millette
Bu dünya o ahrette
Aynıdır ayatımız

Zehir suya banmadan
El ayak deprenmeden
Baş secdeye inmeden
Kılınır namazımız

Ne Kâbe ne de mescit
Ne rüku ve ne sücut
Hak ile daim becit
Olur münacatımız

Ger Kâbe'ye varalım
Ger mescide girelim
Ger suyla yunulalım
Çün bile illetimiz

Su ne kadar arıta
Çün yavuz fi'lin senin
Meğer bizi pak ede
Hak'tan inayetimiz

Kimin sözün kim bile
Akıl ermez bu hale
Yarın anda bell'ola
Müslüman mürtedimiz

Yunus canın yenile
Kim dostluğun anıla
Aşk ile dinler isen
Bilesin kudretimiz

*

Dost senin yüzünden
Ben kible-i cam bilmezem
Pirin hüsnünü severim
Bir gayri iman bilmezem

Bana derler ki Şeytan
Senin yolunu azdırır
Ben şu zerzek sofulardan
Gayri bir Şeytan bilmezem

Sufi-i salus nedendir
Hüsne münkir geçirdiği
Ne acep belâ gelüptür
Şu ki ben Hak'tan bilmezem

İnsan-ı kâmil ki derler
Mustafa'dır Mutaza'dır
Yani kim vardır cihanda
Ben gayri insan bilmezem

O şah-i hüsnün aşkına
Özümlü viran kılmışam
Kaygusuz Abdal'dır adım
Cübbe ve kaftan bilmezem

*

Bunun bundan böylesi
Padişah iklimidir
Dört yanım didar oldu
Ben bir hoş yere geldim

Yerdeyken göğe ağdım
Gökten yere çok yağdım
Adem donun donanıp
Cevlanım süregeldim

Aşktan dertli olana
Dermanım vardır benim
Aşk sayrısı olana
Erkândır sorageldim

Ezelden beri bunda
Saadet mülkünü bulup
Hem onun içindeyim
Menzilim göregeldim

Bu surete geleli
Adım sait olalı
Anıldı padişahlık
Kulum şüküre geldim

*

Gönül muhannete yalvarmayı gör
Bir kararda duran Allah'a yalvar
Kara taşın içindeki o kurda
Yeşil yaprak gıda verene yalvar

Yedi tamusu var sekiz de cennet
Muhammed Ali'ye bağlı itikat
Ayrıcı kayırıcı hem zati sıfat
Cemalin görmüş yok görene yalvar

Yedi ırmak derler yedi deryayı
Kan irin yiyenler kaplar dünyayı
Kara herk içinde bir karıncayı
Karanlık gecede görene yalvar

Şah Hatayi'm gün çağırır biçare
Bağlamış sıdkını celle celale
Divan-ı dergâhta şefaât kıla
Ay gelip koynuna girene yalvar

*

Hoca'fendi bizi korkutup durma
Ahiret ejderha merhane nedir
Nar-ı cehennemi bana gösterme
Kim görmüş kim yanmış narhane midir

Katran kazanlarım kaynıyor dersin
Sırat u mizanda kimi tartarsın
Her adama kırk tane kız verirsin
Yoksa cennet'âlâ k...ne midir

Para vereni sıratı geçirdin
Cennetlik ettin uçmaktan uçurdun
Kimisine âb-ı kevser içirdin
Orası inhisar meyhane midir

Bir dudağı yerde birisi göğde
Doğru söyle zebanilerin nerde
Azañ sorğu sual yok mudur burda
Mahkeme cezaevi derslane midir

Ulu Tanrı ulu derler amennâ
Kısmet veren bir Huda'dır cihane
Al'İzzet der hocam gel uy zamana
Kutup Hak'tır özün şerhane midir

*

Bir Allah'ı tanıyalım
Ayrı ayrı bu din nedir
Senlik benliği nidelim
Bu kavga döğüş kin nedir

İssız dünyayı doldurdu
Kendini kula bildirdi
Kabil Habil'i öldürdü
Orta yerdeki kan nedir

İbrahim Kâbe'yi kurdu
Nemrud ateşe buyurdu
Hak sevdiğini kayırdı
Yanmaz ateş suzan nedir

Yanmadı Davut'un eli
Zaptetmişti cümle ili
Süleyman'ın türlü dili
Kuşlar bilir per'cin nedir

Hak Yusuf'a nazar etti
Kardaşları kuy(u) ya attı
Zeliha peşinden tuttu
Aşk içinde bühtan nedir

Gökten kitap indirdiler
Kör sofular kandırdılar
Kerem(i) Aslı'ya yandırdılar
Bu asılsız yalan nedir

Musa Tevrat'a Hak dedi
Firavun aslı yok dedi
İsa İncil'e bak dedi
Sonra gelen Kuran nedir

Cennet Cehennem kurdular
Halkı böyle korkuttular
Hilafet davasını sürdüler
Bu geçimsiz sultan nedir

Geçim için aldattılar
Ham yemeğe bal kattılar
Çoklarını yaldattılar
Hani huri gılman nedir

Gel bu söze hak diyelim
Yalanları çok diyelim
Gel Allah'a yok diyelim
Şu yer gök ay u gün nedir

Al'İzzet batın ilmine
Neden Cebrail Emin'e
İnan Rabbülâlemine
Bu kâfir Müslüman nedir

*

Mansur gibi Enel Hak davasında
Allah'ın rengine bezendim yeter
Nesimî misali Hak meydanında
Yüzüldüm canıma özendim yeter

Ölüm bize şöhet oldu şan oldu
Ecel bize hayat oldu can oldu
Kerbela'da her tarafım kan oldu
Ölmeden kabrime uzandım yeter

Kırk bir yıl söylendim Al'İzzetler'le
Aşk dilendim gezdim çöl gurbetlerde
Şimdi karar kıldık Nefreti'likle
Çok güzel bir şöhet kazandım yeter

*

Allah'a komş'oldum sevdim sevildim
Kâfir iken ben Müslüman olmadan
Kilisede papaz idim kovuldum
Kuran yazılmadan ilan olmadan

İncil okur idim puta tapardım
Dülger idim lât ü Menât yapardım
Günde üç bin tane Tanrı satardım
Küfür pazarında iman olmadan

Hidayet erişti isbat eyledik
Şehadet eyledik sücut eyledik
Hak teâlâ bir dedik inat eyledik
Allahgilden emir ferman olmadan

Ölüm bize düğün bayram yol olur
Dostlar ile zehir yesem bal olur
Çok müşküller mürşit ile hallolur
Adam insan olmaz irfan olmadan

Çirkin imiş ahretteki kolcular
Haber verdi bize gelen elçiler
Veliler nebiler ulu yolcular
Gitmez Al'izzet'e mihman olmadan

Âdem'den Havva'ya selam getirdim
Habil Kabil oldum al kan göründüm
Hak emretti melekleri okuttum
Şerre memur oldum şeytan göründüm

Nuh ile bir olduk bir gemi çattık
Her cins mahluk aldık içeri attık
Bir zaman balığın karnında yattık
Hikmet deryas'oldum umman göründüm

Süleyman'a Belkıs oldum sevildim
Allahgilin dergâhından kovuldum
İsa oldum çarmıhlara gerildim
Asmana kaçtım Yuhan göründüm

Halil ile bir ev yaptık Allah'a
Halkı secd'ettirdik o Beytullah'a
İsmail'e imdat geldik vallaha
Arafat dağında kurban göründüm

Allah'ım çağırdı dedi ya Musa
Senden bir alçak kul getir var ise .
Geldi beni buldu elinde asa
Musa'nın yedinde hayvan göründüm

Üç yüz yıl uyuduk mağrada nihan
Kıtmir'i kapıya bekç'ettik heman
Muhammed Ali'nin geldiği zaman
Hizmet kapısında selman göründüm

Çok geldim gittim zaman içinde
Çok kalıp eskittim cihan içinde
Çok şekile girdim devran içinde
Bugün de Al'İzzet Özkan göründüm

*

Tanrı demiş Cehennem var
Cehennem'den korkar mıyım
Hey gidi saf Müslümanlar
Cehenem'den korkar mıyım

Ben hayata atılmışım
Hayata fırlatılmışım
Bir nehire katılmışım
Cehenem'den korkar mıyım

Cennet Cehennem de nedir
Bekleriz kaç yüz senedir
Bunu düşünmek nemedir
Cehennem'den korkar mıyım

Bu dünyanın her şeyi boş
Hancı sarhoş yolcu sarhoş
Hak'tan gelen ne olsa hoş
Cehennem'den korkar mıyım

Hicrani der, yanacak nem
Baştanbaşa yanmışım hem
Bendedir Cennet Cehennem
Cehennem'den korkar mıyım

*

Arz-u hal eyledim ulu Allah'a
Gelip halimizi görür inşallah
Uzakta aradım yakında imiş
Bütün olanları bilir inşallah

Karaçalı bitti etkiğim çimden
Romörk geri kaçtı taktığım pimden
Sen iyilik yarattın bu zulüm kimden
Bu güneş batıdan doğar inşallah

Allah'ı bilen yok her iş parada
Para iş görüyor gökte karada
Mazlum aciz eziliyor arada
Rüşvet almıyorsa görür inşallah

Amerika Rusya kullandı maşa
İran'ı, Irak'ı soktu savaşa
Her biri bir yandan gelecek başa
Allah buna fırsat vermez inşallah

Mekke Medine sadece bir çölmüş
Amerika Rusya dünyayı bölmüş
Keleş Allah yok mu dediler ölmüş
Bildiğim Allah'sa ölmez inşallah*

* Aşık Ali Keleş (1986.

ALEVİ-BEKTAŞİ FIKRALARINDAN ÖRNEKLER

Baba Erenleri, bayram sabahı zorlayarak camiye götürmek istemişler. Baba sarığının yırtıldığını söyleyip kağıttan bir külâh yapmış, başına geçirerek camiye gitmiş. İçerisi dolu olduğu için geç kalanlarla beraber cami avlusunda namaza durmuş. Fakat tam bu sırada yağmur yağmaya başlayınca başındaki külâh berbat bir hale girmiş. Canı fena halde sıkılan Bektaşî,

- Hey Allahım, mübarek günde şu yaptığını beğeniyor musun? demiş.

Bektaşînin yanında namaz kılan kör bir adam, kolu ile dürterek homurdanmış:

- Utanmıyor musun, Allah'a dil uzatmaya? Kâfir herif!

Bektaşî bir körün Allah'ı savunmasına kalkışmasına adama-kıllı kızarak bağırmış:

- Allah'ı korumak sana mı kaldı be adam? Şu sahip çıktığın Allah'a bak ki, seni ne hale koymuş...

Bektaşî, ırmak kıyısında otururken, biri elinde biri kucağında iki çocukla bir kadın gelir. Kadın, babaya rica eder, "Çocuğın bir tanesini tut, ötekini karşıya geçireyim, gelir bunu da alırım" der. Baba çocuğa bakar, anne küçük çocuğu karşıya geçirdikten sonra döner, ötekini alır. Fakat tam ırmağın ortasında ayağı kayınca çocukla beraber boğulur gider. Bektaşî yüzme

bilmediği için yardım edemez. Bir yandan bu acıklı manzarayı gören, diğer tarafta karşıdaki çocuğun ağlamasını işiten Bektaşî, başını yukarı kaldırarak şöyle seslenir:

- Hey Allahım! Şunu ben yapsam, canıma okursun vallahi!..

Büyük bir tarlası olan Baba Erenlerden birisi, mevsiminde karpuz ekerken der ki:

- Allah'ım, bu sene seninle bostanda ortağız. İyi ürün ver. Yarısını ben alayım, yarısı senin olsun... Yarından yarıya ortağımın.

Gerçekten de o sene karpuz o kadar bol olur ki, Bektaşî ne yapacağını bilemez. Öyle ki, gece yatağında zenginlik hayalleri kurmaya başlar. Zengin olabilmek için de Allah'la ortaklığı bozup, tüm malı kendisinin almasının gerektiğini düşünür. Düşündüğünü de yapar ve ortaklığı bozar.

Olacak ya, ertesi akşam müthiş bir fırtına çıkar. Dolu bütün karpuzları yarar. Sel tarlayı silip süpürür. Bektaşî tarlaya koşar, bakar ki; hiçbir şey kalmamış. İşte tam bu sırada bir yıldırım çakar ve bir an ortalık gündüz gibi aydınlık olur. Baba dayanamaz ve şöyle seslenir:

- İşte yapacağını yaptın. Daha çakmağını çakıp neye bakıyorsun? Bostan filan kalmadı.

Bektaşîye sormuşlar:

- Baba oruç tutar mısın?
- Tutmak isterim ama beceremiyorum.
- Peki iftara çığırsalar gider misin?
- Hem de koş koş...
- İyi ama baba, Allah'ın emrini yapmıyorsun, kulun isteğine koşuyorsun. Sana yakışır mı? Hiç olur mu?
- Olur, olur... Kul hata ederse Allah bağışlar. Ama kul kulun hatısını kolay kolay bağışlamıyor. Bu yüzden de hata etmemek için, davetlere koş koş giderim...

Bektaş, bir köyden geçerken perişan ve çıplak durumda pekçok insan görür. Sonra da temiz, bol tüylü koyunlar... Kendi kendine der ki:

- Ey Allah'ım! Şu koyunların yerine, şu çıplakları giydirseydin olmaz mıydı?

Bir köyde, yağmur duasına çıkarlar. Bektaş de istemeye istemeye bunlara uyar, cemaatin arkası sıra giderken, eline geçirdiği bir ağaç dalını, kendi tarlasının bir köşesine saplayarak, başını yukarı kaldırır, söylenir:

- Bizim tarla da işte burası...

Rastlantı bu ya, yağmur duası yapılır yapılmaz, bulutlar kendini gösterir. Kara bir bulutun kendi tarlası üzerine gittiğini gören Bektaş sevinçle koşar. Bir de ne görsün, ceviz büyüklüğünde dolu, bütün ürünü berbat etmiş. O vakit başını yukarı kaldırır şöyle söyler:

- Kabahat sende değil, sana tarlayı gösteren pezevenkte!...

Uzun bir geziye çıkan Bektaş, bir dağ başında, yaşlı, çirkin bir kadına rastlamış. Aylardır, kadın özlemi çektiği için kadını hemen kollarının arasına almış.. Fakat kadını yüzüne bakınca, kendi kendine mırıldanmış:

- Yarabbi, bunu da mı, deftere günah diye yazacaksın?

Bektaş, her nasılsa gittiği camide namazdan sonra dua etmiş:

- Allah'ım, bana bir rakı parası ihşan eyle!

Bir başkası da,

- Rabbim, bana iman ver, diye yakarmış.
İkisini de işiten hoca Bektaşîye,
- Bak, herkes ne istiyor Tanrı'dan, sen ise rakı istiyorsun.
Utanmıyor musun? diye çıkmış!
Bektaşî,
- Ne kızıyorsun imanım! Herkes kendinde olmayanı ister, di-
ye karşılık vermiş.

Hoca, camide Allah üzerine vaaz veriyormuş:
- Ne yeredir, ne göktedir, ne sağdadır, ne soldadır; ne altta-
dır, ne üstedir, bütün mekândan münezzehtir! (mekanın dışında-
dır)...

Hoca konuşmasını tamamlamadan arkalarda oturan Bektaşî
bağırır:

- Ey cemaat! İnsaf edin. Geçen gün ben "Allah burada yok!"
dedim de, "Kâfir oldun!" dediniz. İşte duydunuz, hoca efendi
açıktan "Yok" diyor da, hiç biriniz ses çıkarmıyorsunuz!

Bektaşî, camide ellerini havaya kaldırarak, Allah'a şöyle ya-
karmış:

- Yarabbi! Evinize ilk kez geliyorum. Bunlar gibi her gün
beş defa seni rahatsız etmiyorum. Borcumu ödeyecek kadar ih-
san et, vallahi bir daha gelmem...

Canlardan biri, yazın sıcaklığında gezerken bunalmış ve bir su
başına canını zor atmış. Bu sırada gölgesinde oturduğu zeytin
ağacından yere meyvalar düşmüş. Karnı da aç olan Bektaşî,
bunlardan ikisini acele ağzına atmış, arkasından hemen,

- Hay Alah kahretsin, murdar şey! diye küfrederek zeytin ta-
nelerini ağzından çıkarmış.

Bu sırada, biraz ilerideki ağacın altında oturan bir softa, bunu işitince bağırır:

- Behey melun! Allah'ın Kuran'da methettiği mübarek zeytine murdar denir mi? Ayrıca küfür de ettin, günah değil mi?

Baba, softaya dönerek şöyle seslenmiş:

- Demek ki, Allah bu mendeburu, Kuran'da methetmeden önce, bir kere bile tatmamış. Tadına baksaydı, eminim ki met-hetmezdi!

. Bir dilenci, Bektaşî'ye avuç açar ve şöyle der:

- On para ver, sana dua edeyim!

Bektaşî dilencinin istediği parayı verir ama,

- Duamı istemem, der.

Dilenci:

- Hayırlı duamı niye istemiyorsun?

Bektaşî kıs kıs güler:

- Eğer Allah'ın yanında duan kabul olsaydı, kendine dua ederdin de, dilencilikten kurtulurdun!

Bektaşî, günlerce demsiz kalmış. Sonunda eline bir kaç kuruş para geçmiş ve onunla bir şişe şarap, bir de ciğer alıp demlenmeye gidiyormuş. Olacak ya, köpeğin biri, birden fırlamış ve babanın elindeki ciğeri kaptığı gibi sıvışıp uzaklaşmış. Günlerce hasret kaldığı mezeliğin elinden gittiğini gören babanın, canı bir sıkılmış ki o kadar olur. Başını havaya çevirerek homurdanmış:

- Amma da kolay iş!... Onun bunun rızkıyla beslenecek olduktan sonra yarat yarat salıver!

Alevi köylüsü, bir ceviz ağacının gölgesinde, bir yaz sıca-

ğında dinlenirken, incecik saplarda yetişen koskoca balkabaklarının iriliğine v bir de kocaman ağaçtaki ceviz tanelerinin küçüklüğüne bakarak demiş ki:

- Yarabbi! Bu ince ot saplarından kocaman kabakları, göklerle uzanan koca ağaçta da ufacık cevizleri yaratmışsın! Halbuki bu kabaklar ağaçta, cevizler de kabak teveklerinde bitmeliydi.

O sırada, olacak ya, bir ceviz tanesi dalından kopmuş ve hızla adamın başına düşmüş. Canı yanan köylü, başını ovalarken şöyle söylenmiş:

- Yarabbi! Tövbeler olsun! Bir daha senin işine karışmam. Her ne yaratmışsan, hepsinde birer hikmet varmış. Şimdi ağaçta ceviz yerine kabak bulunmuş olsaydı, belki de ben şimdi hayatta olmayacaktım. Çünkü kafam tuzla buz olurdu!

Bektaşîye sormuşlar:

- Baba erenler, dünya neden böyle inişli çıkışlı, dağlık dere-lik de dümdüz değil?

Baba gülümüş:

- Be kardeşim altı günde yaratılan dünya, ancak bu kadar olur!..

Yoksul Bektaşî, derenin kıyısına oturmuş, çamurdan adamlar yaparak vakit geçiriyormuş. Yoldan geçen bir tanıdık merak edip sormuş:

- Kolay gelsin erenler, ne yapıyorsun?

Bektaşî bir yandan işine devam ederken:

- Adam yapıyorum, demiş.

Adam bilgiç bilgiç;

- Olur mu, adam yapmak Allah'a mahsustur. Kolay mı, adam yapmak?

Bektaşî bu, hiç sözün altında kalır mı?

- Neden olmasın. Rızkını vermedikten sonra yapa yap salı-ver, demiş.

Bir toplulukta Kuran'ın anlatım mükemmelliğinden söz ediliyormuş. Birisi sormuş:

- Allah'ın sözü bu kadar güzeldir, acaba yazısı nasıldır?

Mecliste hazır bulunan Bektaşî soruyu cevaplandırmak için atılmış:

- Her halde hiç güzel değildir.

Hep birden sormuşlar:

- Baba, nerden bildiniz?

Bektaşî cevap vermiş:

- Alnımın kara yazısından!...

Hırsız, Bektaşî babasının kapısını sökerek çalıp götürmüş. Bunun farkına varan baba, mahallesindeki mescidin kapısını kaldırdığı gibi kendi evine getirip takmış. Komşuları bunu neden yaptığını sorunca, Baba Erenler şu cevabı vermiş:

- Benim evimin kapısını çaldılar. Ben de hırsız bulup cezalandırmayı Allah'a bıraktım. Çünkü hırsızın kim olduğunu pekâlâ bilir. Onu yakalasın ve benim kapımı alıp kendi evine taksın.

Bektaşînin biri, bir Ramazan akşamı kibarlardan birine iftara gitmiş. Top atılınca ev sahibi önce namaz kılmasını, Bektaşî de, önce iftar edilmesini önermiş. Nihayet namazın yalnız farzı kılınarak iftar edilmiş. Oturulup görüşüldükten sonra ayrılmışlar.

Gece yarısından sonra iftar sahibi, Bektaşînin evine giderek kapısını kuvvetli bir şekilde çalmış, uykudan uyanıp kapıya gelen Bektaşîyi omuzlarından yakalayıp sarsarak bağırmış

- Behey nâdan! Akşam bana namazın sünnetini kıldırmadın, gece rüyamda Peygamber efendimizi gördüm, beni azarladı.

Bektaşî gözlerini ovalayarak, şöyle söylemiş:

- Yazık efendi hazretleri!.. Ben sana sünneti kıldırımadım; işte Peygamber efendimizi rüyada gördün! Ya sözümü tamamiyle dinleyip farzı da kılmasaydın, o vakit Cenabı Hakk'ı rüyada görürdün!.. İnadından neler kaybettin bak!

Mevlevi bektaşi'ye övünüyormuş:

- Erenler, biz Allah der döneriz. Ya siz ne yaparsınız?

Bektaşi yanıtlamış:

- Yok imanım, biz bir kere Allah dedik mi, artık dönmeyiz.

Baba Erenler'e sormuşlar:

- Allah var mı?

Bektaşi,

- Olmaz olur mu, demiş, yetmiş senedir birbirimizle uğraşıyoruz, hep onun dediği oluyor.

Hocanın biri Ramazanda,

- Ey ümmeti Muhammed! Şarap içmek kesinlikle haramdır. Sakın içmeyiniz! İçenlerin boyunlarına yarın ahirette, içtikleri şarap şişeleri asılarak, mahşer halkına haftalarca teşhir edileceklerdir, diye vaaz veiyormuş.

Dinleyenlerin arasında bulunan Bektaşi sormuş:

- Hoca efendi! Şişeler dolu mu asılacak, boş mu?

Hoca "boş" dese, cezanın hafifleyeceğini düşünerek,

- Hayır! Hiç boş olur mu? Dolu olacak, demiş.

Bektaşi, gülerek şöyle bağırmış:

- Desene hocam! Cehennemde de ya hey!

Sözde, Bektaşiyi topluluk içinde küçük düşüreceklerdi. O-
dukça zengin birisi:

- Bektaşî efendi, borcunuz var mı? diye sordu.
- Evet bakkala biraz borcum var.
- Canım onu sormuyorum. Namaz borcun var mı?

Bektaşî fena halde kızdı:

- Onu ancak bana Tanrı sorabilir. Size düşen bakkal borcunu sormaktır.

Hoca ile Bektaşî yol arkadaşı olmuşlar. Hocanın atı, Bektaşînin ise eşeği varmış. Akşam çayırılık bir yere gelmişler, geceyi burada geçirmeye karar vermişler. Yemeklerini yedikten sonra, yatacakları sırada hoca:

- Yarabbi, beygirimi sana emanet ettim, sen sakla, demiş.

Bektaşî de:

- Pirim, benim eşeği de sen bekle, diye ısmarlamış.

Hoca hayret ve kızgınlıkla.

- Efendi, Allah'a emanet et, günaha giriyorsun, demişse de Bektaşî aldırmamış. Yatıp uyumuşlar.

Sabahleyin bir de bakmışlar ki, hocanın atını kurtlar yemiş, eşek ise otluyor. Hoca hayretle söylenmiş:

- Bu nasıl şey? Allah'a amanet ettiğim beygir gitmiş. Bektaşînin eşeği ise duruyor.

Bunu duyan Bektaşî şöyle demiş:

- Bunda hayret edecek bir şey yok Hoca efendi. Allah'ın kulu yalnız sen değilsin ya, muhakkak bekleyeceği idaha önemli şeyler vardı. Halbuki bizim Pirin biricik dervişi benim. Hesap soracağımı bildiği için malımı sabaha kadar bekledi.

Bektaşîye cehennemi anlatıyorlarmış:

- Cehennem yedi kattır. Birinci katında namaz kılmayanlar yanacak, ikinci katında küfürbazlar, dördüncü katında kubarbazlar beşinci katında...

Bektaşı hemen atılmış:
- Uzatma be imanım, demiş, cehennemın yakmayan yeri var mı, sen onu söyle.

Bektaşının bir keçi çaldığı duyulmuş. Kendisine çıkışmışlar:
- Ahirette Allah'ın huzurunda bu keçi sahibi senden hakkını ister.

Bektaşı sormuş:

- Allah, ahirette de keçi yaratmaya kadir midir?
- Elbete kadirdir.

Baba cevap vermiş:

- O halde korkacak ne var? Allah'tan bir keçi yaratmasını dilerim. Yaratınca keçinin boynuzundan yakalar, adama veririm, olur biter.

Canlardan birisi, meyhanede oturmuş, demlenirken; onu gören hoca, yanına gelip çıkışmış:

- Be adam sende hiç Allah korkusu yok mu? Yarın Sırat Köprüsü'nden nasıl geçeceksin?

Baba Erenler soruya soru ile karşılık vermiş:

- Sırat nasıl bir köprüdür?
- Kıldan ince, kılıçtan keskincedir.
- Peki bunun korkulukları falan yok mu?
- Yok!
- O zaman cumburlop!..

Bektaşı bir köyden geçerken, halkın bağlarını bozup, elde ettikleri üzümü sıkarak, kazanlara doldurup, pekmez kaynatmak üzere ateş yaktıklarını görmüş ve şöyle demiş:

- Behey kardeşler! Bunca zahmete niçin giriyorsunuz? Sıktı-

ğınız üzümlerin suyunu fiçılara doldurun. Hazreti Allah'a ısmarlayın! O nasıl isterse öyle yapar. O kemali kudretinden neylerse güzel eyler!.

Bektaşinin bir kuruşu varmış. Yirmi parası ile ekmek almış. Kuruşu vermiş, paranın üstünü isteyince fırıncı:

- Verdik ya, demiş.

Münakaşaya başlamışlar. Bektaşi başa çıkamayacağını anladınca.

- Allah belanı versin, deyip uzaklaşmış. Biraz ötedeki bakkala giderek, yirmi paralık peynir almış. Peyniri alır almaz yürümüş. Bakkal bağırarak:

- Baba, parayı vermedin.

- Verdik ya!

- Hayır vermedin.

Bakkal, belki unuttum diye işi uzatmamamış. Bektaşi köşeyi dönünce bir kenara çekilip karnını doyurduktan sonra gülerek konuşmuş:

- Allah'ım sen gerçeği biliyorsun. Sana zahmet fırıncıdan al, bakkala veriver!

Bektaşi, bir Ramazan günü sokakta oruç yiyormuş. Bunu gören mahallenin çocukları, babayı taşlamaya başlamışlar. Biçare kaçmış ve şehrin dışına çıkıp yakasını çocuklardan kurtarmış... Tam o sırada hava ansızın kararmış ve dehşetli, iri taneli bir dolu yağmaya başlamış. Zavallı baba, bu kez de doludan kaçmış ve bir yandan da göğe bakarak şöyle demiş:

- Yarabbi! Sen de mi çocuklara uydun?

Bektaşi, Mısır'a gitmiş. Sokakta yürürken süslü bir araba

içerisinde, sırmalı elbiseler giymiş birini görmüş ve yanındakilere sormuş:

- Acaba Mısır Hidiv'i bu mudur?
- Yok, o Hidiv'in kuludur, demiş adam.

Bektaşî bunu duyunca ellerini havaya kaldırarak şöyle seslenmiş:

- Hey kurban olduğum Allah! Bir senin kuluna bak, bir de Hidiv'in kuluna!...

Bir mecliste Hallac-ı Mansur'un menkıbesinden sözedilirken orada bulunan yobazın birisi kızgınlıkla homurdanır:

- Hiç "Enel Hak!" yani "Ben Tanrı'yım, ben Hak'kım" denir mi?

Mecliste sessiz sedasız konuşulanları dinleyen Bektaşî hemen cevabı yapıştir:

- Peki imanım, "Enel batıl!" yani "Ben batılı!" mı deseydi?

Sultan Abdülmecit, bir gün Boğaziçi'nde büyükbir üzüm bağı'nın tam ortasındaki köşkünde oturan Bektaşî babasını ziyarete gitmiş. Bektaşî, o gün komşu bağlaki bir arkadaşının yanındaymış. O dönünceye kadar padişah bağı'nı her tarafını dolaşmış. Bektaşî dönünce karşılıklı konuşmaya başlamışlar:

- Erenler, bağı'nı maşallah çok büyük. Üzümlü ne yapıyorsun?
- Müritlerle ve canlarla birlikte yeriz sultanım.
- Buradaki üzüm yemekle biter mi?
- Yiyemediğimizi de sıkıp fıçılara basar, suyunu içeriz.
- Peki ama sıkılmış üzüm bekleyince şarap olmaz mı?
- Vallahi sultanım, biz üzümü sıkıp fıçılara koyarız. Allah ne isterse o olur. Gerisine karışmak hadimize düşmez!

Bektaş, hamamda yıkandıktan sonra, bedelini ödemek için elini cebine atmış, ama görmüş ki tek kuruşu yok... Ne yapsın?

- Hey koca Tanrım, demiş, ya bana hamamcıya ödeyecek kadar para ver, ya da şu hamamı yık...

Rastlantı bu ya, tam o sırada bir deprem olmuş, hamam sallanmış, gürültü patırtı arasında herkes sokağa çıkmış. Bektaş de hamamcıya parayı ödemekten kurtulmuş. O sevinçle yürüyüp giderken, biraz ötede bir yoksulun dua ettiğini görmüş. Adamcağız ellerini açıp:

- Allahım, diye yakarıyor, ne olur bana 100 kuruş ihsan et, diyormuş.

Bektaş yoksulu uyarmış:

- Nafile yere dua etme! Seninkinin bugünlerde hasisliği üstünde. Bana bir kuruş vermemek için koca hamamı yıkayazdı, sana 100 kuruş vermemek için dünyayı başımıza geçirir.

Softalar, Bektaşie Allah'ın büyüklüğünü anlatıyorlarmış:

- Tanrı isterse iğne deliğinden deve bile geçirir.

Bektaş:

- Elbete, demiş.

Softanın biri:

- Nasıl elbette?

Bektaş bıyık altından gülerek:

- Tabii ya! Onun yapamayacağı şey mi var? Canı ister, iğne deliğini büyütür veya canı ister, develeri küçültür, vızır vızır geçirir, deyip softalarla dalgasını geçmiş.

Bir Bektaş, her ne olursa "Allah'tan" demiş. Bir gün külhanbeyin biri, bu Bektaşinin ensesine sultani bir sille aşketmiş. Bektaş arkasına dönünce külhanbeyi,

- Baba efendi, ne bakıyorsun, Allah'tan demiş.
Bektaşî hiç düşünmeden cevap vermiş:
- Doğru ve imanım! Ben de Allah'tan olduğunu biliyorum
ama, hangi pezevenğin eliyle yaptırdı diye merak ettim de, ona
bakıyorum.

Bektaşî çok dalgalı bir denizde yolculuk yapıyormuş. Bir ara
o kadar korkmuş ki, "Aman Allah!" diye seslenmiş. Onun bu
halini gören yolcular.

- Baba ne korkuyorsun. Allah kerimdir, demişler.

Bektaşî'in cevabı şöyledir:

- Ben de biliyorum kerim olduğunu, ya bu defa da balıkları
düşünürse!...

Bektaşî nasılsa camiye gitmiş. Girerken eşeğini bağlayacak
bir yer bulamayarak, "Allah'a emanet" deyip, avluya bırakıp
içeri girmiş.

Namazdan sonra çıkıp eşeği bulamayınca, kendi kendine
şöyle söylenmiş:

- Benim gibi, kimbilir kaç insan kendisinden eşek istedi. O
da tutup birine verdi herhal!..

Bektaşî bir yaz günü yokuşu tırmanıp çıkarken, içinden "Ah,
bana bir binecek Yarabbi" diye dua eder, dururmuş. Biraz son-
ra bir atlı asker karşısına çıkarak emretmiş:

- Baba, haydi, şu atımın yavrusunu sırtla da yokuşu çıkar!

Baba, itiraz etmeye imkân olmadığını anlayınca, kısırağın ta-
yını yüklenmiş, bin bir sıkıntı ile bir süre yürüdükten sonra gü-
cü kesilmiş. Zaten yokuş da bitmek üzere olduğundan sipahi,
babanın haline acıyarak artık zorlamamış. Atlı asker oradan
uzaklaşır uzaklaşmaz, baba ellerini havaya doğru kaldırarak:

- Allah'ım, demiş, ben senden üstüne binecek istedim, sen bana üstüme binecek yolladın. Acaba ben mi anlatamadım, yoksa sen mi anlamadın?..

O yıl kuraklık köy halkının belini bükmüş. Ahali yağmur duasına çıkmış ,ama nafile, Tanrı'nın rahmeti bir türlü yağmıyormuş. Bektaşi işe karışmış:

- Bugün ben de duaya geleyim.

Köylüyle birlikte yağmur duasına çıkan Baba Erenler:

- Siz bu işi bana bırakın, demiş.

Sonra yanlarındaki kuyudan çektiği suyla gömleğini yıkayıp ağaca asmış. Bir süre sonra güneş kaybolmuş, bulutlar toplanmış, bir yağmur yağmış ki, o kadar olur... Köylü sormuş:

-Baba Erenler bu işi nasıl yaptın?

Baba:

-Bugünlerde yukardakiyle aram hiç iyi değil. Gömleğim kurumasın diye yağırdı.

Canlardan biri, Ramazan gelince, ay'ı görmemek ve görmedikçe de oruç tutmamak için, sokağa çıkmamaya karar vermiş. Neden oruç tutmadığını soranlara da "Ayı görmedim ki, farz olup da tutayım!" diye cevap vermiş. Nasılsa bir gece sokağa çıkmak zorunda kalmış, ay'ı görmemek için başını önüne eğip yürümeye başlamış. Derken babanın yoluna bir su birikintisi çıkmış, üstünden atlarken, içinde kocaman ay'ın aksini görünce öfkeyle seslenmiş:

- Hey koca Tanrım! Benim gibi aciz bir kul ile uğraşmak ne kadar hoşuna gidiyor. Bir fakirin oruç tutması için gökteki ay'ı yere indirecek ne vardı?..

Fukara bir Bektaşinin yoksulluk canına yetmiş. Soğuk ve fırtınalı bir günde midesi açlıktan kazınırken sızlanmış:

- Yarabbi! Bari canımı al da kurtulayım!..

Bunu der demez, olacak ya, yanından geçmekte olduğu bina-
nın duvarı yıkılmaya başlamış. Canını zor kurtarıp karşı kaldırı-
ma sıçrayan Bektaşi şunları söylemiş:

- Yarabbi! Sen adamın canını almaya amma meraklısın ha!
Bir lokma ekmek ver diye yüzlerce defa yalvardım duymadın
da, bir kez canımı al deyince, hemen yetiştin.

KAYNAKÇA

- 1- Alevilik-Bektaşilik ve Edebiyatı, Atilla Özkırımlı, Cem Yayınevi, İst. 1985
- 22- Aşık Ali İzzet Özkan, Prof. Dr. İlhan Başgöz, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1979
- 3- Alevi-Bektaşilerde Mizah, Rıza Zeylut, Anadolu Kültürü Yayınları, İst. 1991
- 4- Alevilerin Büyük Hükümdarı Şah İsmail Hatai, Nejat Birdoğan, Can Yayınları, İst. 1991
- 5- Anadolu Aleviliği, Anton Jozef Dierl, Ant Yayınları, İst., 1991
- 6- Alevilik'te Semah, İlhan Cem Erseven, Ekin Yayınları, Ankara, 1990
- 7- Alevi Törenleri, Cemal Şener, Ant Yayınları, İst, 1991
- 8- Anadolu Ozan Dolu, Aşık İhsani, May Yayınları, İst. 1991
- 9- Berçenekli Aşık Mahzuni, Süleyman Yağız, May Yayınları, İst. 1976
- 10- Bektaşi Gülleri, Cahit Öztelli, Milliyet Yayınları İst., 1973
- 11- Bektaşilik ve Edebiyatı, Besim Atalay, Ant Yayınları, İst., 1991
- 12- Bektaşiliğin İçyüzü M. Tevfik Oytun, Maarif Kitabevi İst.
- 13- Bektaşilik-Alevilik Nedir? Doç. Dr. Bedri Noyan, Ankara, 1988
- 14- Buyruk, Fuat Bozkurt, Hatipoğlu Yayınevi, İst. 1982

- 15- Halk Şiirinde Başkaldırı, Rıza Zelyut, Sosyal Yayınları, İst. 1989
- 16- Halk Şiirinde Gerçekçilik, Rıza Zelyut, Ayko Yayınları Ankara 1982
- 17- Gel Kendine Deli Gönül, Aşık Adil Ali Atalay (Vaktidolu), Can Yayınları, İst. 1988
- 18- Geldim, Erzurumlu Aşık Garip Bektaş, Kendi Yayını, İst., 1985
- 19- Gördüm, Erzurumlu Aşık Garip Bektaş, Kendi Yayını, İst., 1988
- 20- Pir Sultan Abdal, Selahattin Eyüboğlu, Cem Yayınları, İst.
- 21- Pir Sultan Abdal, Cahit Öztelli, Özgür Yayın Dağıtım, İst., 1984
- 22- Öz Kaynaklarına Göre Alevilik, Rıza Zelyut, Anadolu Kültürü Yayınları, İst. 1990
- 23- Seyyit Nesimi Divanından Seçmeler, Kemal Talip Kürçüoğlu, Milli Eğitim Basımevi, İst. 1973
- 24- Yunus Emre, Burhan Toprak, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İst., 1982
- 25- Yunus Emre Memed Fuat (Mengü), De Yayınevi İst., 1979
- 26- Yunus Emre, Cahit Öztelli, Özgür Yayın Dağıtım, İst., 1984
- 27- Nesini Söyleyim, Mahmut Alptekin-Derman Bayladı, Varlık Yayınları, İst.
- 28- Alevi-Bektaşî Fıkraları, Battal Pehlivan, Alev Yayınları, İst. 1993
- 29- Aşık Veysel, Battal Pehlivan, Deniz Kitaplar Yayınevi, İst., 1984
- 30- Aşık Mahzuni-Domdon Kurşunu, Battal Pehlivan, Türkü Yayınları, İst., 1985
- 31- Kimliğini Haykıran Alevilik, Lütü Kaleli, Hobora Yayınları, İst., 1990
- 32- Alevilik-Alilik-Bektaşîlik, Cemal Bardakçı Ankara, 1950
- 33- Alevilik-Bektaşîlik ve Edebiyatı, İsmail Zeki Eyüboğlu, Hürriyet Yayınları, İst. 1985

- 34- Tapılacak İlâh, Lütflî Kaleli, Habora Yayınları, İst. 1991
35- Mesnevi, Mevlâna, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları,
Ankara, 1990
36- Dıvan-ı Kebir, Mevlâna